DE KONINKLIJKE SCHERPSCHUTTERS VAN DE VELUWE

Van Weerbaarheidsvereniging naar schietvereniging

1867 tot 2017

A.A. Vreven

COLOFON

Uitgebracht door de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe, ter gelegenheid van het 150 jarig bestaan van de vereniging.

Laan van Zevenhuizen 399
Apeldoorn

Digitale aangepaste en uitgebreide versie van het oorspronkelijke jubileum boek van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe uitgegeven ter gelegenheid van het 125 jarig bestaan in 1992.

Apeldoorn, januari 2017.

Verantwoordelijk auteur en contactadres:

A.A. Vreven

Marezatenstraat 34

7312TK Apeldoorn

VOORWOORD

Tempora mutantur, nos et mutamur in illis, ofwel de tijden veranderen en wij met hen zo verzuchtte een middeleeuws keizer al. 150 jaar is voor iedere vereniging een indrukwekkende leeftijd. De Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe, of kortweg de K.S.v.d.V behoort alleen al op deze grond tot een exclusief en beperkt gezelschap. Nog opmerkelijker is het aantal metamorfoses dat de vereniging heeft meegemaakt en overleefd in deze 150 jaar. De ontwikkeling van Weerbaarheidsvereniging, naar koninklijk troetelkind en vervolgens via een stevig geworteld plaatselijk en burgerlijk geworteld instituut tot moderne schietvereniging is zeer opmerkelijk. Dit temeer daar ook de ondersteuning en waardering vanuit de samenleving in de afgelopen 150 jaar sterk is veranderd. Nederland is geen militaristisch land en sterke nationalistische gevoelens worden niet (meer) gekoesterd. Verreweg het grootste deel van de Weerbaarheidsverenigingen is dan ook opgehouden te bestaan.

Ook is Nederland geen land waar de schietsport een vanzelfsprekend en geaccepteerd verschijnsel is, zoals in landen als Zwitserland, Zweden en Finland. In tegendeel het pad van de sportschutter is bezaaid met regelgeving, controles en soms zelfs het opboksen tegen vooroordelen.

Maar ooit is het anders geweest en maakte de ‘wapenhandel’, dat is op een goede en verantwoorde manier met wapens kunnen omgaan, een belangrijk deel uit van onze cultuur. Dat blijkt alleen al uit de alom aanwezige namen in onze steden als ‘de Doelen’, de Kloveniers- en Schutters- straten, pleinen en wat dies meer zij. Ik heb hier geen verklaring voor, noch ben ik hiernaar op zoek. Dit boek beoogt slechts het verleden en de ontwikkelingsgang van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe te belichten aan de hand van haar 150 jarige geschiedenis.

Hoewel de achtergronden van de oprichting van de Weerbaarheidsverenigingen in de 19e eeuw een landelijk fenomeen vormde, is de geschiedenis van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe ok nauw ook nauw verbonden met die van paleis het Loo en de gemeente Apeldoorn en hun respectieve bewoners. Zo zijn veel van de Apeldoornse straatnamen waarin bekende Apeldoorners vernoemd zijn die hun steentje aan de ontwikkeling van het dorp en later de stad hebben bijgedragen terug te vinden in de ledenregisters van de KSvdV, als oprichters, bestuurders en leden. De vereniging was een wezenlijk onderdeel van de Apeldoornse samenleving waarvan de notabelen zich goed bewust waren. Dit werd en wordt nog versterkt door het predicaat 'Koninklijk’. Dit mogen dragen schiep en schept verplichtingen 'noblesse s'oblige'. De vereniging heeft altijd getracht 'het vaandel' letterlijk en figuurlijk hoog te houden. Honderdvijftig lang zijn ze daar in geslaagd op en buiten de schietbanen. Het is mijn hoop dat deze geest en traditie in de komende jaren met onverminderd elan door de vereniging mag worden uitgedragen.

Daarom is het jammer dat dit stuk geschiedenis dreigt te verdwijnen uit ons collectieve geheugen. Om dit te voorkomen is de geschiedenis van de Koninklijke Scherpschutters op schrift gezet. Deze geschiedenis is geen epos, misschien straalt zij in moderne ogen zelfs wel nationalisme en burgerlijkheid uit. Het is echter hoe men het ook wendt of keert de geschiedenis van een tijdperk. Ik heb getracht deze geschiedenis zo feitelijk mogelijk op papier te zetten, binnen de beperkte mogelijkheden die mij ten dienste stonden.

Zo was het verenigingsarchief totaal ongeordend en incompleet. Stukken van het archief waren al door vorige bestuursleden geschonken aan de stichting Felua, die ze op haar beurt weer schonk aan het Apeldoorns Historisch Museum (nu CODA). Daarnaast zijn er stukken geschonken aan het gemeentearchief. In alle gevallen is de waardering voor deze stukken in de loop der tijd afgenomen en de zorgvuldige behandeling daarmee ook. Ten slotte is bij de brand die in het verenigingsgebouw in 1974 gewoed heeft veel verloren gegaan, hoewel dit minder is dan werd gedacht. En last but not least er is gewoon veel verdwenen omdat men er de historische waarde niet van inzag en de leden het daarom weggooiden of te goeder trouw mee naar huis namen.

Ook een oproep bij het 125 jarig bestaan in de, toen nog zo geheten, Nieuwe Apeldoornse courant aan de Apeldoorners om de nog ontbrekende stukken in te vullen, heeft veel reacties maar weinig materiaal en feiten opgeleverd. De meest betrouwbare en uitgebreide bronnen bleken de archieven en niet te vergeten oude jaargangen van de 'Apeldoornsche Courant' te zijn, waarmee in het laatste geval bewezen is dat een krant meer dan dagwaarde

heeft. Nadeel is wel dat vooral oude krantenfoto's erg grof gerasterd zijn, waardoor de kwaliteit niet goed is. De zeldzaamheid van de foto's compenseert dit hopelijk. Dit alles verklaart wel de zekere mate van onevenredigheid van het behandelde materiaal in het boek. Naast het feit dat de vereniging terecht trots kan zijn op haar ontstaan en vroegste historie, is het simpelweg zo dat over deze eerste (de Koninklijke) periode het meest terug te vinden is in de archieven.

Van de periode na 1927 is vrijwel geen materiaal te vinden, noch in het verenigingsarchief noch in de andere archieven. Is dus deze periode onderbelicht gebleven dan is dat geen bewuste keuze van de auteur, maar eenvoudig te wijten aan het gebrek aan bronnenmateriaal.

Bij de uitgave van 2017

In deze nieuwe uitgave van het jubileumboek van 1992 zijn een aantal correcties en toevoegingen en vooral meer foto's, verwerkt. In dit kader gaat dank uit naar Bert Bal die zich veel moeite heeft getroost om in het Iconografisch bureau in Den Haag afbeeldingen van de ereleden en commandanten en voorzitters boven water te halen.

Over de 25 jaar die inmiddels zijn verstreken valt betrekkelijk weinig te melden. Onder het motto "geen nieuws is goed nieuws" kan ook hier worden gesteld dat dit positief is. Ondanks voortdurend aanscherpende wetgeving, milieueisen en Hinderwetvergunningen en bovenal het wegvallen van iedere steun van de kant van de overheid verkeert de vereniging in stabiel vaarwater. Ze is financieel gezond, heeft geen grote crisissen in deze periode gekend, ontwikkelt zich en groeit mee met nieuwe initiatieven in de schietsport en bloeit onder de leiding van bekwame bestuurders. Misschien teleurstellend voor amateurhistorici, maar goed voor de vereniging. Mogen we hetzelfde kunnen zeggen bij het 200 jarig bestaan.

A.A. Vreven.

Inhoud

DE KONINKLIJKE SCHERPSCHUTTERS VAN DE VELUWE 1
VOORWOORD 3
Inhoud 5
INLEIDING 7
1 HET ONTSTAAN VAN DE SCHIETSPORT 8
1.1 Wat vooraf ging: de Schutterijen in Nederland 8
1.2 De Apeldoornse Schutterij. 10
2 HET ONTSTAAN VAN DE VERENIGING 13
2.1 De achtergronden van de Weerbaarheidsverenigingen 13
2.2 De Weerbaarheidsvereniging 14
2.3 De Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe 19
2.4 Uniform en organisatie van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe 24
3 DE KONINKLIJKE JAREN 1868-1894 29
3.1 Schietbanen 29
3.2 Werving en uitbreiding 31
3.3 Grootse plannen 36
3.4 De derde nationale schietwedstrijd 38
3.5 Meer nadruk op het schieten 49
4 HEREN VAN STAND (1894 tot 1920) 54
4.1 De vereniging slaat haar vleugels uit 55
4.2 Nieuwe ontwikkelingen 62
4.3 Het einde van een tijdperk 63
5 TYPISCH APELDOORNS (1920 tot 1963). 66
5.1 De bloeiperiode 66
5.2 Moeilijke tijden 72
6 DE NIEUWE TIJD (1963 tot 2016) 81
6.1 Voor de brand 1963 tot 1974 81
6.2 Na de brand 1974 tot 2017 83
7 DE VERENIGING EN DE APELDOORNSE SAMENLEVING 93
7.1 Schietvereniging voor iedereen 93
7.2 De Scherpschutters als geweervereniging 93
7.3 De Remington rolling block geweren 94
7.4 Het Mannlicher geweer M95 96
7.5 Vrijheid blijheid 97
7.6 Petite carabine / klein kaliber geweerschieten 100
7.7 De vereniging als pistoolvereniging 102

7.8 Samenvatting 103
8 DE MODERNE SCHIETVERENIGING 1970 TOT 2016 105
8.1 Handvuurwapens 105
8.2 Schouderwapens 107
8.3 Opleiding 113
8.4 Sociale activiteiten 114
9 DE EREGALLERIJ 122
9.1 Commandanten / voorzitters 122
9.2 Ereleden in 1868 benoemd op voordracht van de koning 133
9.3 Ereleden benoemd door de vereniging 136
9.4 De kampioenen 141
10 BIJLAGE: BRONNENVERANTWOORDING 143

INLEIDING.

Het mogen dragen van wapens en vrijheid is altijd nauw met elkaar verbonden geweest. Horigen en slaven mochten geen wapens dragen en tot in de 19e eeuw was het dragen van bepaalde wapens voorbehouden aan bepaalde standen, zoals officieren. Niet voor niets werd bij oneervol uit het leger ontslagen officieren de sabel publiekelijk in tweeën gebroken als symbool dat betrokkene zijn vaderland niet meer mocht verdedigen. Dreyfuss de Franse legerofficier die dit (ten onrechte) in 1895 overkwam schreef hierover: *'met het breken van mijn sabel werd mijn eer en vrijheid voorgoed gebroken'*. De gedachte dat het een eer en verplichting was het vaderland te mogen verdedigen ligt ten grondslag aan het ontstaan van de Weerbaarheidsverenigingen in de 19e eeuw. Feitelijk een voorzetting op nationaal niveau van de oude op de eigen stad en vrijheid georiënteerde schutterijen. De weerbaarheidsgedachte is in een aantal landen nog steeds de basis van het vrije wapenbezit onder zijn burgers.

Met het exclusief toekennen van het 'geweldsmonopolie' aan de staat en de uitbesteding van de uitvoering ervan aan professionele hiertoe gespecialiseerde organisaties als leger en politie, is de gedachte dat iedere burger zelf de verplichting had om op te komen voor de bescherming van have en goed en vooral van zijn vaderland steeds verder naar de achtergrond verdwenen. Maar bij de oprichting van de Koninklijke Scherpschutters leefde deze gedachte nog sterk en vormde dan ook de basis van de vereniging. Het bijzondere aan de Koninklijke scherpschutters van de Veluwe is niet het ontstaan uit de weerbaarheidsgedachte. Er zijn nog steeds (studenten) weerbaarheidsverenigingen actief en meerdere moderne schietverenigingen vinden er hun oorsprong in. Het bijzondere van de Koninklijke is de historische relatie met Koning Willem de III en de vele fasen die de Koninklijke heeft doorlopen van weerbaarheidsvereniging, naar Koninklijke hobby en vandaar naar burgerlijk instituut en uiteindelijk tot een moderne schietvereniging.

Deze ontwikkeling heeft 150 jaar geduurd. Voor het schetsen van deze ontwikkeling is gekozen voor een zo breed mogelijke invalshoek om al deze aspecten tot uitdrukking te kunnen brengen. Het moge ons misschien vreemd voorkomen dat volwassen mannen te pas en te onpas uitbreken in het zingen van "Wien Neerlands bloed door de aderen vloeit', maar in die tijd was dat redelijk 'normaal'. Overigens was het geen uitdrukking van rechts nationalisme, maar gewoon het toenmalige volkslied. Schieten en weerbaarheid waren onverbrekelijk met elkaar verbonden. Het woord 'schietsport' zou dan ook hoogstens verbazing hebben gewekt. Nu is het omgekeerd en roept het verbinden van schietsport en zelfverdediging meer dan gefronste wenkbrauwen op. Hetzij zo maar wie het heden zoals het zich aan ons openbaart in de vorm van bijzondere verloven, antecedentenonderzoek en eigen psychologische verklaringen wil begrijpen moet het verleden kennen.

Wat gebleven is in al die jaren is de fascinatie voor het zuivere en steeds herhaalbare schot, de strijd van de schutter tegen zichzelf en de voortdurende zoektocht naar perfectie. Dit alles vindt u terug in verleden en heden.

1 HET ONTSTAAN VAN DE SCHIETSPORT

1.1 Wat vooraf ging: de Schutterijen in Nederland

De schietsport in Nederland is voortgekomen uit de burgerij en niet uit het leger. Als voorloper zouden de Schutterijen kunnen worden gezien. Niet omdat het schieten hier centraal stond, maar wel de achterliggende gedachte dat het de taak van iedere burger is om indien noodzakelijk zijn stad of land gewapenderhand te verdedigen.

De Schutterijen hebben wel samengewerkt met maar nooit onder controle gestaan van het leger. Het 'Staatse' leger heeft zoals het voorvoegsel al aangeeft altijd onder de controle gestaan van de diverse gewesten, die samen de Republiek der Verenigde Nederlanden vormden. In de Republiek der Verenigde Nederlanden was het bestuur sterk gedecentraliseerd. De steden waren voor een groot deel autonoom. Daarom had elke stad een eigen Schutterij, die er in de eerste plaats voor was om de orde te handhaven en als tweede de stad in een oorlogssituatie te verdedigen. Alleen in de garnizoenssteden was het anders. Daar werd de stad (die altijd van strategisch belang was) in de eerste plaats door het garnizoen van het Staatse leger verdedigd. Maar zelfs in een garnizoensplaats bestond er daarnaast ook nog een Schutterij zodat vaak, zoals in Deventer, garnizoen en Schutterij naast elkaar bestonden.

De Schutterij was in het gedecentraliseerde Nederland het antwoord op de gevoelde noodzaak de eigen stad te kunnen verdedigen tegen “het grauw” en rondtrekkende benden. Zo werden de welvarende burgers van een stad verplicht deel te nemen aan de Schutterij. In Zutphen bijvoorbeeld moest iedere burger die aangeslagen was in de belastinggroep van fl. 50,00 per jaar de beschikking hebben over een volledig harnas (later een haakbus) en iemand uit de belastinggroep tot fl.25,00 een borstschild en een stormhoed. Na 1648, met de vrede van Munster, begonnen de Schutterijen sterk te verlopen.

Na deze tijd vertoont de Schutterij een verdeeld beeld. De machtige regentenfamilies hechten veel waarde aan de beschermende factor van de Schutterij in hun stad, maar dienden zelf meestal niet. De officieren kwamen voort uit de sociale laag net onder de regenten. En de manschappen uit de middenstand. Doordat deze laatsten echter niet belangrijk genoeg waren om door te kunnen dringen tot de regentenfuncties, stonden zij kritisch ten opzichte van het stadsbestuur en de andere bestuurders. Zo werden in de 18e eeuw de Schutterijen een politiek instrument. In de woelingen in die eeuw (1747 en 1795) kozen de Schutterijen partij. Meestal tegen de regenten. Waren deze 'oranjegezind' dan was de Schutterij 'patriottisch' en omgekeerd. In tijden van onrust worden er vanuit de Schutterij 'eisen' gesteld aan het bestuur met betrekking tot een grotere mate van democratisering. Om de plaatselijke politiek te elimineren maar ook om de vrijheid van de steden en burgers tegen het steeds sterker wordende centrale gezag van de Stadhouder in stand te kunnen houden pleitte de Zutphense patriot Joan Derk van der Capellen tot den Pol in 1781 dan ook voor een volksleger (samengesteld uit de Schutterijen) naast het staatsleger.

Het volksleger kwam er niet, maar wel verenigden de activistische patriotten zich in eigen Weerbaarheidsverenigingen met een sterk exclusief karakter. Dit karakter kwam tot uitdrukking in de voorwaarden voor het lidmaatschap, onafhankelijk en liberaal denken. Dit kwam dan voornamelijk tot uitdrukking in het níét 'Oranjegezind' en van adel en/of financieel onafhankelijk zijn.

Met de Pruisische inval in 1787 werden deze Weerbaarheidsverenigingen verboden. Het antwoord hierop was het 'ondergronds' gaan van de verenigingen, in zoverre dat een aantal van de exclusieve verenigingen zich omvormde van een Weerbaarheidsvereniging in een schiet- en jachtvereniging en zodoende toch bleef voortbestaan. Een goed voorbeeld hiervan was het Utrechtse 'Le petit St. Hubert'.

Tijdens de Bataafse republiek werden in 1796 ook de Schutterijen opgeheven, door ze simpel weg in te lijven in het Bataafse volksleger. Maar al in 1815 werden de Schutterijen opnieuw, zij het voorlopig, opgericht in gemeenten met meer dan 25.000 inwoners. In 1827, op aandrang van Koning Willem de Eerste, werd de Schutterij wettelijk geregeld. In een stad boven de 5000 inwoners moest de Schutterij opnieuw *'met kracht ter hand worden genomen*', naast het leger. De diensttijd van de schutters bedroeg zeven jaar, er werd echter per jaar niet meer dan 32 uur geoefend. Per honderd inwoners diende zo'n gemeente twee 'vrijwilligers' te leveren, die zich in het wapenvak bekwaamden en een voorbeeld moesten zijn voor het volk. De taak van de Schutterijen was die van *' voor den algemeenen burgerplicht in tijden van nood*'. In, plaatsen zoals Apeldoorn, die minder dan 5000 inwoners hadden werd de Schutterij alleen op papier georganiseerd. Dit was de zogenaamde 'rustende Schutterij'. De schutters (tussen de 21 en 31 jaar) werden aangewezen door een plaatselijke commissie. Zij die niet aangewezen werden moesten, net als vrouwelijke gezinshoofden, jaarlijks een bedrag storten in de contributiekas van de Schutterij. Had men na aangewezen te zijn bezwaren tegen het dienen dan kon men in beroep gaan bij de plaatselijke commissie. Indien het beroep gegrond werd verklaard dan moest men gedurende de jaren dat men schuttersplichtig was een extra bedrag in de

contributiekas storten. Dit bedrag kon oplopen tot 700 gulden per jaar, afhankelijk van de financiële positie van de persoon, dit was in die tijd een aanzienlijk bedrag. Plaatsvervangers (remplaçanten) waren in tegenstelling tot het leger niet toegestaan.

Het probleem met de Schutterijen na 1815 is altijd geweest het vermengen van maatschappelijke belangen (politiek en carrière) en dwang. Voor 1795 was in de gedecentraliseerde Nederlanden het officier schap in de Schutterij de eerste stap op weg naar een carrière in het overheidsapparaat. Na 1815 is dat, in het dan veel sterker gecentraliseerde Nederland, niet meer het geval. Dit nam de motivatie bij de hogere standen weg, zodat ze liever een financiële bijdrage betaalden dan dienst te doen.

Officieren en onderofficieren van de Schutterij

Toch moet de militaire kracht van de Schutterijen niet onderschat worden. Tijdens de tiendaagse veldtocht in 1830 bestond het Nederlandse leger uit 38.000 manschappen, waarvan 14.000 uit de Schutterij. Samen met de ‘studenten compagnieën, de vrijwillige Utrechtse en Leidse Jagers en de Vrijwillige Flankeurs-compagnie der Groningse Studenten, verenigd in de Compagnie Vrijwillige Jagers, maakte de schutterij volgens de annalen uit die tijd deel uit van de meest gemotiveerde militairen. Vooral het Gelderse regiment deed een Franse generaal die de Belgen terzijde stond en die nog had deelgenomen aan de slag bij Waterloo uitroepen dat zij (de Gelderse schutters) hem deden denken 'aan die vreselijke Pruissen'.

Ook bij de ordehandhaving in Amsterdam (Palingoproer) en Hilversum traden de Schutterijen efficiënt en snel op. Kwam de inzet van de Schutterij echter niet overeen met de ideeën van de schutters dan toonden zij zich onbetrouwbaar door zich afzijdig te houden.

Toch bleek de vermenging van plaatselijke politiek, gedwongen deelname en de daaruit voortvloeiende onvoorspelbaarheid ten aanzien van de inzet en motivatie op de duur toch dodelijk te zijn voor de Schutterijen. In 1898 werd besloten ze (volgens goed Nederlandse gewoonte op grond van de kosten) op te heffen, wat in 1907 uiteindelijk leidde tot een roemloos einde. Hun rol werd overgenomen door de vrijwillige landweer. Deze omvatte echter maar 80.000 man terwijl de Schutterijen 130.000 man sterk waren geweest.

De officieren kregen de gelegenheid aangeboden over te gaan naar de landweer. Daar deze echter volledig onder controle stond van het leger en gezien werd als een tweederangs eenheid namen weinigen deze stap. De nog bestaande Schutterijen in 1907 (o.a. Amsterdam en Leeuwarden) droegen op 1 augustus na afloop van een plechtig defilé hun vaandels over aan de burgemeester.

1.2 De Apeldoornse Schutterij.

Apeldoorn heeft voor 1796 een Schutterij bestaande uit drie 'Oranje vendels' gehad. Dit is opvallend gezien de geringe omvang en het inwonersaantal van Apeldoorn. Uit de naam blijkt al dat de Apeldoornse Schutterij sterk verbonden was met het paleis het Loo en de Koning(en) was.

Met de Bataafse republiek verdwijnt dan ook de Apeldoornse Schutterij. Ook na 1812 heeft er geen actieve Apeldoornse schutterij meer bestaan. Er was wel een 'rustende Schutterij' onder commando van de Ridder van Rappard, maar deze is slechts één keer actief geweest. In 1813 wordt zij opgeroepen om Deventer, waar nog steeds een Frans garnizoen gelegerd was, te helpen bevrijden. Alle schutters met een wapen worden verzocht aan te treden en de overige die geen wapen bezaten moesten zich wapenen met zeisen en dorsvlegels. Er komt inderdaad zo'n 60 man bijeen. Met de waarschuwing niet te stoutmoedig op te treden en zeker geen courage uit de jeneverfles te putten worden ze op verkenning gestuurd richting Deventer. Het Franse garnizoen hoort ervan en trekt eropaf. Onmiddellijk herinneren de meeste schutters zich dat zij thuis nog dringende bezigheden hebben en de hele Schutterij valt uit elkaar. Waarbij helaas geconstateerd moet worden dat de officieren de eerste zijn die de benen nemen. De rustende Schutterij is vanaf dat tijdstip echt rustend. Voor het handhaven van de openbare orde moet worden teruggevallen op het garnizoen en de Schutterij van Deventer. Er zijn nog wel twee gelegenheden waarbij de rustende Apeldoornse Schutterij zich als geheel aanmeldt als vrijwilliger, en wel in 1815 (Slag bij Waterloo) en in 1830 (Tiendaagse veldtocht) maar in beide gevallen wordt wijselijk geen gebruik gemaakt van de Apeldoornse schutterij.

Ook bij de heroprichting van de Schutterijen in 1827 is Apeldoorn veel te klein (de grens was 25.000 inwoners) om de rustende Schutterij te doen herleven in een actieve. Rond 1860 sprak men bijvoorbeeld nog steeds over Apeldoorn bij het Loo, in plaats van het Loo bij Apeldoorn.

Apeldoorn begon echter wel te groeien in deze periode door het zich hier vestigen van Nederlanders die in de koloniën rijk geworden waren en zich hier terugtrokken. Ook de opkomende (bescheiden) industrie deed het dorp groeien. Ook de Schutterij groeide, op papier, mee. In 1860 kende de Apeldoornse Schutterij drie afdelingen (ban geheten).

Model schutter met vaandel

De eerste ban bestond uit mannen zonder kinderen. De tweede uit mannen met kinderen, die echter hun gezin makkelijk(er) konden verlaten. De derde ban werd gevormd door de huisvaders met kinderen die (financieel) niet gemist konden worden door hun gezin. Dit waren voornamelijk dagloners. Hoewel de Schutterij bedoeld was voor alle rangen en standen voldeed de Apeldoornse Schutterij hier niet aan. In een brief aan de Gelderse staten verdedigt het gemeentebestuur zich als volgt: '…*dat tot het designeren van enige landarbeiders is overgegaan, als met alle mogelijke omzigtigheid en nadat men alle de hogere classen was afgelopen, en uit dezelve het vereiste aantal manschappen niet had kunnen doen vinden'.* Het begrip 'enige' was een understatement want volgens de Gelderse Staten bestond de Apeldoornse Schutterij louter uit ' *arbeiders, ambachtsgezellen en dier tot de minvermogende en geringste klasse van ingezetenen behorende*'.

Ook de gemeente bleef in gebreke. De schutters moesten namelijk hun eigen uniform kopen, behalve als zij onvermogend waren. In dat geval moest de gemeente voor een uniform zorg dragen. In 1866 telde de Apeldoornse Schutterij 70 schutters, vrijwel allen onvermogend. De gemeente stelt dat het uniform (zonder schoenen) ad fl. 20,- voor deze schutters, aangevuld met een tamboersuitrusting en dergelijke, een totaalbedrag van fl. 2103,70 gaat belopen *' het welk de gemeentekas niet kan bekostigen'*. Het resultaat was navenant. Geen uniform en als enige wapen een sabel, dat was in arme plattelandsgemeenten eerder regel dan uitzondering. Zo verwoorde de Apeldoornse schutter Hulleman, die een berisping kreeg wegens het verschijnen op klompen bij een exercitie, het als volgt: 'dit (de Schutterij) is toch allemaal poppenkast, als mijn sabel (zijn enige uitrustingsstuk en 'bevrijd' van de Fransen) maar goed scherp is'.

De niet zo fraaie werkelijkheid

Hierin stond Apeldoorn niet alleen. Volgens een onderzoek in 1866, uitgevoerd door een staatscommissie, stelde de Schutterij, met uitzondering van die in de grote steden, niets voor. In 1899 wijst een telling van het aantal manschappen in de eerste ban van de actieve Schutterijen uit dat alleen de steden een vuist kunnen maken. Dit blijkt uit de aantallen manschappen uit de omliggende plaatsen. Dit zijn:
- Zutphen 3 eerste bannen met totaal 273 schutters
- Deventer 3 eerste bannen met totaal 325 schutters
- Arnhem 4 eerste bannen met totaal 497 schutters.

Ook werd het door de Europese ontwikkelingen, in het bijzonder de opkomst van Pruissen, steeds duidelijker dat er een geregeld en groter leger, gebaseerd op de dienstplicht moest komen. Bij Koninklijk Besluit van 12 mei 1867 werd

door de Staat wapens en munitie verstrekt aan de Schutterijen met het doel de leden in het hanteren van de wapenen te bekwamen en ook de minder draagkrachtigen te laten oefenen. Dit lijkt vreemd, maar inderdaad hadden de meeste Schutterijen na 1827 geen vuurwapens. Zoals reeds eerder gesteld moesten de schutters (c.q. de gemeente) hun eigen wapens aanschaffen. Naast het feit dat de gegoede burgers ditmaal verstek lieten gaan, hadden de meeste schutters die min of meer gedwongen deel uitmaakten van de Schutterijen geen geld voor vuurwapens.

In Apeldoorn wordt de vaardigheid in de wapenen door de schutters op peil gehouden door het schieten met de handboog. Hiertoe bestond in Apeldoorn de boogschietafdeling 'Koningin Sophia' als onderdeel van de rustende Schutterij. In de beginperiode van de vereniging zijn er nog leden die zowel lid zijn van Koningin Sophia als van de Scherpschutters. In 1890 houdt de vereniging Koningin Sophia op te bestaan. Hoe nauw de banden tussen 'Koningin Sophia' en de Koninklijke Scherpschutters zijn geweest, bewijst een kist met een handboog en pijlen die door de Scherpschutters aan de stichting Felua geschonken werd en nu in CODA museum ligt opgeslagen. Deze handboog is afkomstig van de vereniging Koningin Sophia en is oorspronkelijk uitgereikt door Koningin Sophia als prijs.

Rond 1995 is het kruisboogschieten geherintroduceerd in de vereniging. Maar dit onderdeel bleek geen lang leven beschoren te zijn en werd na een aantal jaren weer opgeheven.

Om het door de algemeen erkende zwakte van de Schutterij en het opheffen van de weerbaarheidsverenigingen ontstane manco toch enigszins te compenseren worden er in het land net als in de patriottische tijd opnieuw Weerbaarheidsverenigingen in het leven geroepen, met de bedoeling de leden te oefenen in het wapengebruik (lees geweren); de zogenaamde “omgang met den wapenhandel”. De verschillen tussen de oude en de nieuwe weerbaarheidsverenigingen lagen op sociaal en politiek terrein. De nieuwe weerbaarheidsverenigingen waren sterk nationalistisch en niet meer lokaal georiënteerd, ook waren zij geen instrument meer in de plaatselijk of landelijke politiek). En bovenal zij werden gevormd door vrijwilligers. Wat wel bleef was het standsbewust zijn. De gegoede burgerij en de nieuwe opkomende middengroepen in de samenleving wilden zich wel inzetten voor het vaderland maar dan wel te midden van mensen met gelijke achtergrond (lees sociale status). Het kader van de Apeldoornse Schutterij zag de Weerbaarheidsvereniging dan ook als een middel om het vaderland te dienen en zich tegelijkertijd los te maken van de arme lieden. Het gevolg van dit alles is dat er korte tijd naast elkaar bestaan; het geregelde leger, de Schutterijen, de Weerbaarheidsverenigingen en de exclusieve verenigingen voor het 'juist' schieten en het jagen. Deze diversificatie zet zich door. In een later stadium komen daar nog bij de vrijwillige Landstorm en Weerbaarheidsverenigingen met vrijwilligers uit de “arbeidende klasse. Dit laatste vooral in de grote steden.

2 HET ONTSTAAN VAN DE VERENIGING

De vereniging heeft verschillende vormen en ontwikkelingsstadia doorgemaakt van Weerbaarheidsvereniging naar Koninklijk en vandaar naar een pure schietsportvereniging. Deze ontwikkelingen zijn zoals al geschetst niet los te zien van de maatschappelijke en historische achtergronden.

2.1 De achtergronden van de Weerbaarheidsverenigingen

In de tweede helft van de 19e eeuw 1840 werd oorlog in Nederland als een afgedaan verschijnsel beschouwd. De oorlogen die nog plaats vonden waren ver weg of werden gevoerd 'door onbeschaafde naties'. Met als resultaat dat de men volledig voor de landsverdediging vertrouwde op de kleine krijgsmacht.

De Schutterij werd ook niet meer serieus genomen: denk aan de liedjes als “Daar komen de Schutters” en “1, 2, 3, 4 Hoedje van papier”. Beide zijn spotliedjes op respectievelijk het onmilitaire karakter van de Schutterij en hun hoofdeksel.

Rond 1866 wordt Nederland door de politieke ontwikkelingen echter ruw wakker geschud. Het zijn deze ontwikkelingen die men eufemistisch aanduidt als de onrustige tijden, die overal in het land de belangstelling voor de landsverdediging weer doen opleven.

Die onrustige tijden vonden hun oorsprong in het opkomen van Pruissen als een agressieve militaire supermacht en de opkomst van een verenigd Duitsland. Met name de oorlogen tegen Denemarken in 1864, eindigend met het annexeren van Sleeswijk-Holstein, en die in 1866 tegen Oostenrijk leidden tot veel beroering in Nederland en hebben o.a. geleid tot de bouw van 150 forten in de zogenaamde “nieuwe waterlinie”. Maar daar bleef het niet bij er werd ook een beroep gedaan op de burgerij om zich te organiseren en te oefenen in de wapenhandel. Dit vormt de basis van de Weerbaarheidsverenigingen.

Of zoals geschreven in de troonrede van 17 september 1866. *'Onze betrekkingen tot de buitenlandsche mogendheden hebben steeds de blijken gedragen eener gewenschte wederzijdsche goede verstandhouding. Hoe bevredigend deze verklaring zijn moge, in dezen veelbewogen en ernstigen tijd, behoort ons volksbestaan, naast God, in zichzelf zijn hechsten steun te vinden. De oprichting van vrijwillige vereenigingen tot gemeenschappelijke oefening in den wapenhandel heb ik als blijk van den nationalen geest met genoegen gezien'.*

De Koning liet het niet bij het uitspreken van zijn goedkeuring. Mede als gevolg van zijn ondersteuning voorzag de regering deze verenigingen van geweren uit de depots en werden sergeant-instructeurs van het leger ook in niet garnizoensplaatsen ter beschikking gesteld. De toen net nieuw opgerichte kruitfabriek in Muiden voorzag de verenigingen van gratis buskruit.

2.2 De Weerbaarheidsvereniging

De rede van de Koning vindt ook weerklank in de Apeldoornse samenleving. Op 16 maart 1867 werd op initiatief van een viertal verontruste Apeldoorners, de heren van der Feltz, Galle, van Heuven en van de Veld, in de Apeldoornsche Courant een oproep geplaatst aan de Apeldoorners van alle rang en stand om te komen tot het oprichten van een Weerbaarheidsvereniging. Deze, door jonkheer van der Feltz opgestelde, oproep, was niet aan dovemans oren gericht want op 25 maart 1867 kwam *een grote menigte van allerlei rang en stand* bijeen in het café van juffrouw de weduwe van Lunteren. Dit café stond in de Hoofdstraat ongeveer waar nu de doorgang is van de Hoofdstraat naar Tivoli. In 1884 werd het verbouwd en omgedoopt in 'Hotel van der Burg'. In dit voor Apeldoornse begrippen zeer luxueuze en zeker gerenommeerd hotel zullen voortaan vrijwel alle algemene ledenvergaderingen gehouden worden tot 1902 aan toe. Het doel van de bijeenkomst komt duidelijk tot uitdrukking door een citaat uit de daar gehouden en in de krant afgedrukte redevoering van de heer van der Feltz *'...In de tegenwoordige tijdsomstandigheden moet iedere rechtgeaarde en welmenende Nederlander het grote belang hebben zich vrijwillig in den wapenhandel te oefenen om door vereende krachten met het oog op de schoone Nederlandsche spreuk 'eendracht maakt macht' in tijden van gevaar niet onvoorbereid door magtige naburen te worden overvallen en opgeslokt...'*

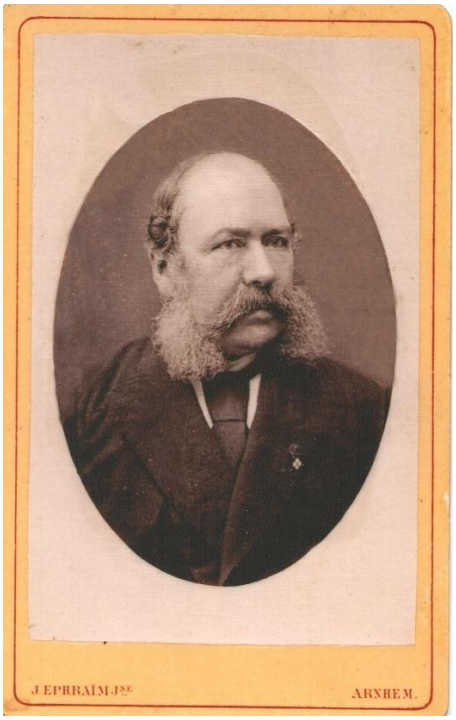

Jhr. Mr. J.T.H. van der Feltz

Deze regels oogsten volgens de krant een donderend applaus. Onmiddellijk melden zich meer dan **150 mannen aan, waaronder de burgemeester Peter Marinus Tutein Nolthenius en zijn zoon, Henri Paul Jules die overigens later ook burgemeester van Apeldoorn zou worden.

Er werd daarom besloten *de '* ***Vereeniging ter bevordering van 'Neerlands Weerbaarheid te Apeldoorn'*** op te richten en een voorlopig bestuur te benoemen (commissie) die zo snel mogelijk met de reglementen voor een vereniging moest komen.

De commissie bestond uit:

- Mr. P.M. Tutein Nolthenius
- Mr. J.C. van Heuven
- L.A Galle
- Jonkheer J.T.M van der Feltz
- G. Doumes de Boer

Met uitzondering van de heer Doumes de Boer, die directeur van het Apeldoornse gasbedrijf was, waren alle leden van de commissie hoge bestuursambtenaren.

De commissie werkte inderdaad snel want op 8 april 1867 was het reglement klaar en werd ter vergadering goedgekeurd. Er werden twee soorten leden onderscheiden; werkende leden onder bevel van een *kapitein-kommandant* en rustende leden bestaande uit donateurs en ereleden. Het bestuur werd gekozen uit de rustende leden. Op 13 april werd het reglement in de Apeldoornse courant gepubliceerd. Op 1 mei tijdens een bestuursvergadering op het gemeentehuis werd besloten een reglement van orde en discipline op te stellen. Men was zeer ambitieus, als oefentijden werden vastgesteld, iedere dag van:

- 06.30 tot 08.00 uur
- 12.30 tot 14.00 uur
- 18.30 tot 21.00 uur

Op het oefenterrein. Als oefenterrein werd de Schapenmarkt aangewezen. De Schapenmarkt was de aanduiding voor waar nu zich het marktplein bevindt. Naast de Schapenmarkt stond toentertijd ook een touwslagerij en een houten keet. In deze keet werden de wapens van de vereniging opgeslagen.

Tijdens de vergadering werd de wenselijkheid voor een uniform uitgesproken. De heer van Baaren toonde een uniformjasje, bandelier en pet zoals gedragen door de Arnhemse Weerbaarheidsvereniging, plus een simpele modelpet van de pettenmaker Willemse.

Op 4 mei 1867 verscheen een advertentie waarin een vergadering werd aangekondigd voor de werkende leden ter vaststelling van het voorgedragen *'reglement van orde en discipline'.*

Op 10 mei vindt deze vergadering plaats. De voorstellen blijken te veel voor de werkende leden. De middagoefeningen en het uniform worden afgewezen, de modelpet van Willemse wordt genoeg geacht.

Op 15 mei werden de definitieve besturen gekozen. Via een gesloten stembriefjes procedure werden met het volgende aantal stemmen gekozen:

Rustende leden:		**Werkende leden:**	
v.d. Feltz	69	J. van Baaren	56
Doumes de Boer	67	G. Demmink	35
Tutein Nolthenius	61	A. Vink	31
v.d. Heuven	53	Bruno Tideman jr.	26
Verkouteren	38	P. Jager	17

Opvallend is het aantal rustende, dat zijn leden die niet actief schoten maar wel de doelstellingen idealen van de Koninklijke ondersteunden, en het feit dat beide groepen leden afzonderlijk zijn vertegenwoordigd in het bestuur.

Op 31 mei 1867 's ochtends om 08.30 uur vindt er een algemene ledenvergadering plaats in de buitenlucht op de Schapenmarkt. Er waren namelijk zoveel belangstellenden, dat ze niet meer in het lokaal bij mejuffrouw van Lunteren pasten. Onderwerp van de vergadering is de uitmonstering van de vereniging. Deze bestond, zoals eerder beslist, slechts uit 'een zwarte pet met bies en een oranje kokarde. Toch levert deze pet meteen problemen op want in de notulen van die 31e mei staat: '*ter vergadering werd den Leden de modelpet, vervaardigd door den pettenmaker Willems, getoond. Het model werd goedgekeurd als volgt: twee biezen in zilver voor het bestuur, de Leden één bies Kemelshaar, de Kokarde volgens model van het leger. De kosten dier pet moet door de leden zelf gedragen worden, waarop eenige leden bedanken, die vermeenden dat de kosten van 35 cents door de kas zou worden gedragen...*

De vereniging ging van start met 157 werkende leden. Veel van de leden waren afkomstig uit de oude rustende Schutterij. Met name de leden van de handboogschietvereniging 'Koningin Sophia' zo genoemd naar de eerste vrouw van Koning Willem de Derde, gingen massaal over naar de nieuwe vereniging. In feite wordt de vereniging 'Koningin Sophia' zelfs een onderdeel van de Scherpschutters Het boogschieten wordt nog een tijd lang naast het schieten met de geweren beoefend, maar verdwijnt rond 1870 volledig. De vereniging Koningin Sophia zelf was voorgekomen uit de Royal Loo Hawking Club. Deze exclusieve club was opgericht door Koning Willem de IIe in 1832 en opgeheven in 1862. Het doel was het jagen met de roofvogel op klein wild, voornamelijk reigers (zie hierover Het Loo, de Oranjes en de Jacht, Haarlem 1984, pag. 120-142).

Er is nog een lijst bewaard gebleven van ledendonateurs van 20 april 1867, die zich verplicht hebben jaarlijks minimaal vijf gulden in de verenigingskas te storten. Een aanzienlijk bedrag voor die tijd. Ter vergelijking in de krant van die datum staat een bericht dat de soldij van beroepssergeants in het leger omhoog gebracht zal worden tot minimaal fl. 0,25 per week. De kroon spannen jonkheer L. van Bronkhorst en L.M de Feillitaz Goethart Sr. die elk fl. 25,00 schenken! Beide hebben veel voor de vereniging gedaan. De eerste die Grootmeester van het Paleis en het Domein het Loo was, bezat een slechte gezondheid, waardoor hij niet actief in de vereniging kon zijn, maar hij heeft

vele financiële deuren geopend voor de vereniging. De tweede heeft ook niet actief gediend, maar zijn zoon wel. Ook hij heeft veel financiële bijdragen geleverd. Zo stelt hij op 7 mei 1868 kosteloos en hem toebehorend stuk heide, cryptisch omschreven als 'de heide achter die van de heer Hoegen', ter beschikking om te schieten.

De allereerste schutters van de Weerbaarheidsvereniging waren bevlogen enthousiastelingen die iets wilden bijdragen aan de verdediging van hun eigen land, of soms zelf dat niet De schutters van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe zijn in de periode tot 1884 in de eerste plaats militairen. Aangezien het een militaire vereniging was, is er het standaard militaire 'stamboek' van de leden bijgehouden. In dit stamboek werden alle gegevens opgetekend van de schutters, zoals persoonlijke gegevens, een nauwkeurige beschrijving van het uiterlijk en zijn militaire loopbaan. In het stamboek vallen twee dingen op, alle schutters hebben gediend in het leger of gaan dienen en ruim de helft van hen is niet uit Apeldoorn afkomstig. Zo kunnen we bijvoorbeeld vinden dat de adjudant-onderofficier vaandeldrager Daniel Peter Jager in het leger diende van 1830 tot 1834, in 1832 het Metalen kruis kreeg voor betoonde moed, de bronzen medaille voor langdurige en trouwe dienst in 1838, de zilveren medaille in 1859 en de gouden medaille voor 36 jaar trouwe dienst in 1866. Als hij dus bij de Scherpschutters in dienst treedt is hij dus al ruimschoots een oudgediende.

Een aantal van hen had zelfs de Nederlandse nationaliteit niet. Een tweetal voorbeelden: de schutter Friederich Kaempf, was Zwitser en had gediend als sergeant in het Zwitsers Bondsleger. Tamboer Pierre Dupont was Fransman en had gediend in het Franse leger. Hem komen we in een krantenverslag in 1912 nog tegen waarin gemeld wordt dat hij in de houten keet bij de Schapenmarkt: “de geweren van de vereniging wekelijks poetste, omringd door een menigte kinderen, aam wie hij prachtige verhalen vertelde”.

Samengevat de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe zijn niet voortgekomen uit de Apeldoornse Schutterij maar als Weerbaarheidsvereniging op grond van de geschetste 'onrustige tijden ’en het gevoel dat de Schutterij volstrekt ontoereikend was en bovendien te veel onder controle stond van de overheid.

Het Apeldoornse initiatief stond overigens niet alleen zoals blijkt uit een manifest van het Centraal Comité van de Nederlandse Weerbaarheidsbond van 20 juli 1867. Dit comité was opgericht op 22 oktober 1886 te Utrecht. In 1872 waren er een kleine duizend (!) Weerbaarheidsverenigingen aangesloten. Door deze overkoepelende bond over alle Weerbaarheidsverenigingen, zijn de vermaarde nationale wedstrijden georganiseerd, in september 1868 te 's - Gravenhage, in augustus 1869 in de Bilt en in augustus 1872 op de Wiesselsche heide te Apeldoorn. In dit manifest aan het Nederlandse Volk wordt de opwekking gedaan om Scherpschuttersverenigingen op te richten en om daar, waar zo'n vereniging reeds bestaat, er in groten getale lid van te worden. In aanmerking komen jongelieden van beneden de 25 jaar en zij die hun dienst bij de Schutterij volbracht hebben.

Vanaf het eerste begin is het de bedoeling dat de Koning gevraagd zal worden als beschermheer, maar het bestuur beslist dat eerst de '*Apeldoornse eigenaardigheden*' overwonnen moeten worden. Deze eigenaardigheden zijn ten eerste het geringe aantal inwoners verspreid over een groot gebied en het *totaal onbekend zijn met het scherpschieten en anderlei nuttige militaire aangelegenheden* van de Apeldoorners.

De hiertoe opgezette oefeningen willen echter niet vlotten. Al op 19 augustus wordt er besloten dat de dagelijkse oefeningen terug gebracht worden tot de donderdagochtend en de zondagmiddag

Ongelukkig met dit besluit werd er druk gecorrespondeerd door het bestuur van de nieuwe vereniging met de Ministeries van Oorlog, Binnenlandse zaken en het kabinet van de Koning. Aan de Koning werd gevraagd: ‘*naar herwaarts te willen detacheren 'n onderofficier met een veertigtal geweren opdat zo spoedig mogelijk de oefeningen en de exercitiën aanvang kunnen nemen. Het zal ons tevens aangenaam zijn zoo de instructeur vergezeld wordt van een soldaat, belast met het schoonhouden en bewaren der geweren, waar toe in deze plaats geen geschikt persoon aanwezig is’.*

Dat dit verzoek ingewilligd wordt blijkt al snel. Op 7 september 1867 vindt de eerste oproep plaats van de vereniging aan haar leden tot een oefening in de wapenhandel op het oefenterrein op de heide van de Feillitaz Goethart. Deze schietwedstrijd (want dat was het) vindt plaats op 5 oktober 1867.

Voor het front van de aangetreden werkende leden wordt aan sergeant Garnier een zilveren 'horologie' (horloge) uitgereikt met gouden ketting uitgereikt als bewijs van tevredenheid. Kennelijk was hij erin geslaagd de welwillende maar militair totaal ongeschoolde Apeldoornse vrijwilligers enig militaire grondbeginselen bij te brengen. Dit was tevens zijn afscheid van de vereniging. Hij wordt opgevolgd door de sergeant de Groot. De plaatselijke Harmonie luistert de plechtigheid op en maakt daarna met de leden van de Weerbaarheid een 'Militaire Promenade' door de gemeente. Een militaire promenade of -wandeling is een eufemisme, dat in die tijd gehanteerd wordt voor een militaire mars, want deze wandelingen worden uitgevoerd met wapen en bepakking en zijn minstens 20 kilometer lang!

De dank van de vereniging aan de Koning is groot. En kennelijk is nu ook de geoefendheid groot genoeg, want zo schrijft het bestuur:*...durven wij ons tevens te vlijen dat deze poging iets tot het algemeen welzijn bij te dragen en kunnen wij reeds nu den wensch niet onderdrukken, dat het Hoogst dezelve zal behagen, om na een meer volledige organisatie onzer vereniging, daarover het Beschermheerschap te aanvaarden. Mogten ooit tijden van gevaar en beproeving voor Nederland aanbreken Sire! en de regten van het dierbaar vaderland en van Uw daaraan zoo innig verbonden doorluchtig Huis worden aangerand, dan voorzeker zouden onze vereniging meenen volkomen haren wensch en haar doel bereikt te hebben, indien ook zij ertoe mogt medewerken die tegen elken vijand te verdedigen!*

Bij een dergelijk blijk van aanhankelijkheid past maar één antwoord. Zijne Koninklijke Hoogheid Koning Willem de Derde aanvaardde het beschermheerschap van de Weerbaarheidsvereniging op 16 november 1867. Hij stelde echter twee voorwaarden; minstens één concours (schietwedstrijd) per jaar en iedere tweede zondag van de maand een militaire wandeling.

De Koning was zelf een verwoed jager en schutter en al beschermheer van de Koninklijke Scherpschutterij ‘Oefening en vermaak’ in 's Gravenhage, van de Nederlandse Weerbaarheidsbond, van de boogschuttersbond en lid van het eerdergenoemde Le Petit St. Hubert. Ook familieleden van de Koning beoefenden actief de schietsport.

Toch blijkt de vereniging niet goed van de grond te komen. Door het Ministerie van Oorlog waren 40 gladloopsgeweren en 4 geweren met getrokken loop ter beschikking gesteld. Deze gladloopsgeweren waren voorladers van kaliber 0.69, model 1777, bekend als het Nederlandse Infanteriegeweer No 1, omgebouwd van vuursteen naar percussie en ten enenmale ongeschikt voor het scherpschieten. In feite heeft men dus maar vier bruibare geweren. Daarnaast heeft men geen schietbaan. De trom met toebehoren, geschonken door het jongste bestuurslid, kan hier helaas ook weinig aan toevoegen. Ook dit probleem staat niet alleen zoals blijkt uit een nieuw manifest gedateerd 30 november 1867 van het Centraal Comité van de Nederlandse Weerbaarheidsbond aan het Nederlandse volk met het dringende verzoek om geldelijke bijdragen te schenken, teneinde dat comité in staat te stellen om, waar nodig, de plaatselijke Scherpschuttersverenigingen te helpen aan schietbanen en geweren.

Goede (eigen) geweren en munitie zijn duur en de notabelen die wel geld hebben, hebben geen tijd om aan de oefeningen deel te nemen. De sergeant der infanterie, de Groot, wordt met de instructie belast. Deze instructie bestaat naast het schieten ook uit exercitie en schermen. Dit laatste is een breed begrip; voor de officieren en onderofficieren is het inderdaad schermen op de sabel, voor de korporaals en manschappen bestaat het uit wat tegenwoordig heet bajonetoefeningen, ofwel geweervechten. De oefeningen vinden plaats op de dinsdag- en donderdagmiddag. Het duurt niet lang of er verschijnen nog maar weinig leden op het oefenterrein. De wegblijvers excuseren zich met de bewering *dat hunne bezigheden of verdiensten het niet toelieten twee middagen in de week te verzuimen*. Daarom wordt in september besloten deze leden ook zondagsmiddags gelegenheid tot oefenen en schijfschieten te geven. Een middel dat evenmin blijvende belangstelling voor een geregelde deelname aan de oefeningen kon wekken. Ook met de sergeant-instructeur gaat het mis. Zo kunnen we lezen en een brief van het bestuur aan: *den Hoog Edel Gestrengen Heer Generaal-Majoor, Bevelhebber 3e Militaire Afdeling te Arnhem.....verzoeken wij den Sergeant Instructeur te doen remplaceren. De vele ledige tijd schijnt hem nu en dan in verzoeking te brengen tot misbruik van Sterken drank, zoodat het zoowel voor de vereeniging als voor den man zelf wenselijk is, dat hierin verandering wordt gebragt.* Deze sergeant-instructeur heeft dus nooit een horloge gekregen.

Drankgebruik vormde wel vaker een probleem. Zo is er een brief van de schutter H. Blom uit 1870 waarin hij zich verweerde tegen de beschuldiging van de luitenant E.W. de Feillitaz Goethart dat hij op de parade ter gelegenheid van de verjaardag van de Koning op 19 februari beschonken zou zijn geweest. Zijn verweer luidt dat *'de luitenant zijn rode gelaatskleur en onzekere bewegingen weet aan de drank, terwijl het in werkelijkheid een overmaat aan emoties ten aanzien van het Vorstenhuis en het Vaderland waren'*.

In september 1868 verhuist de heer Doumes de Boer, die directeur van de plaatselijke gasfabriek was naar Amsterdam. Hij wordt bij zijn afscheid benoemd tot erelid. De heer Piper is zijn opvolger in het bestuur. Van hem is niets bekend.

De vereniging kampt ook met onvoldoende munitie. In een brief van het Ministerie van Oorlog kunnen we lezen, dat er voorlopig geen munitie afgeleverd kan worden omdat het leger zelf veel te weinig heeft en voorrang krijgt. De schietprestaties zijn dan ook navenant.

Een uitnodiging van het Scherpschutterscollege Willem de Derde uit Arnhem om deel te nemen aan een wedstrijd moet dan ook worden afgeslagen, wegens de ongeoefendheid van de leden.

Zijne Majesteit de Koning kijkt dit alles ontevreden aan. Zijn droombeeld is een militair korps, rechtstreeks onder zijn commando. Dit korps zou uit louter scherpschutters moeten bestaan. De Koning die zijn hele leven een grote belangstelling heeft gehad voor schieten en militaire aangelegenheden, had dit idee opgepakt naar aanleiding van de

speciale scherpschutterseenheden, zoals die van Kolonel Hiram Berdan, die met groot succes hadden deelgenomen aan de Amerikaanse burgeroorlog van 1861 tot 1865. Kolonel Berdan huidige de opvatting dat één scherpschutter even veel waard was als 100 (!) normale infanteristen. Ook de Koning deelde deze mening.

Een interessant detail is dat de Koning onderzoek laat uitvoeren naar de exacte kleur van de uniformen van de eenheid van de Kolonel. Deze kleur (groen) wordt dan ook de kleur van de uniformen van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. Deze omweg is opvallend want het Amerikaanse groen was op zijn beurt weer gebaseerd op de groene uniformen van de Europese 'Jager' regimenten, zij het dat het iets donkerder was. De suggestie dat de groene uniformen van de Koninklijke Scherpschutters een jachtachtergrond hadden is dus niet juist. De kleur is via de omweg van de Amerikaanse scherpschutters gebaseerd op de jagersregimenten (de latere garde regimenten) zoals in Nederland bijvoorbeeld de 'Limburgse Jagers'.

Zowel de prestaties als het vrijblijvende karakter van de Apeldoornse Weerbaarheidsvereniging zijn de Koning een doorn in het oog. Hij lost dit op zijn eigen specifieke wijze op. Op zaterdag 10 oktober 1868 tijdens een bestuursvergadering ten huize van de heer Verkouteren komt jonkheer van der Feltz met de mededeling dat de Koning een scherpschutterskorps wil oprichten, met de naam: Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. Van der Feltz legt een gedetailleerd plan voor aan zijn verbaasde medebestuursleden. Het kan bijna niet anders of jonkheer van der Feltz die een persoonlijke vriend was van Koning Willem de Derde, is nauw betrokken geweest bij deze 'coup'. De grote lokkers zijn: de Koning neemt alle lasten voor zijn rekening en alle leden van het bestuur zullen worden benoemd tot officier. Het bestuur gaat akkoord met de ook al gereedliggende statuutwijzigingen en de volgende besluiten worden bekrachtigd:

Artikel 1. Er bestaat te Apeldoorn eene vereniging tot Bevordering van Neerlands Weerbaarheid, ten doel hebbende aan de ingezetenen van de Veluwe van alle standen gelegenheid te geven tot oefening in de wapenhandel. Zij draagt den titel ' De Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe'. Zij wordt opgericht door Zijne Majesteit den Koning die haar sterkte voorlopig bepaald op 1 kapitein Kommandant, 4 eerste-luitenants, 1 officier van gezondheid, 12 onderofficieren, 8 korporaals en 84 manschappen.

Artikel 12. Ter bestrijding van de meest noodzakelijke uitgaven betaalt ieder werkend lid eene contributie van 25 cents per vierendeel jaars, bij vooruitbetaling te voldoen.

Artikel 13. Deze vereniging wordt aangegaan voor den tijd van 29 jaar.

Slotartikels Artikel 1. De vereniging neemt aan zich, bij eventuele, door het Centraal Comité van de Nederlandschen Weerbaarheidsbond uit te schrijven wedstrijden behoorlijk te doen vertegenwoordigen.

Was getekend:
Jonkheer Mr. J.T.H van der Feltz
Mr. L.M de Feillitaz Goethart
A. Verkouteren
J.C. van Heuven
G.A. Schoehuizen

De enige die voor de officiersbenoeming bedankt is de Feillitaz Goethart Sr. In plaats daarvan schuift hij zijn zoon Edmond naar voren, wat door de Koning wordt geaccepteerd.

Nu moet de overgang nog aan de leden worden verkocht. Ook dit wordt psychologisch aangepakt. Er wordt een wedstrijd georganiseerd met fraaie prijzen om er zeker van te zijn dat alle leden komen. Voorafgaande aan de wedstrijd zal dan een belangrijke mededeling worden gedaan. Deze zijn “ingepakt”en accepteren alles.

Hiermee is de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe een feit geworden. Het is en blijft een Weerbaarheidsvereniging. Echter nu onder Koninklijk patronage. Dit beschermheerschap is meer dan een alleen een erebaan. De Koning bemoeit zich actief met de vereniging en maakt gebruik van zijn militaire positie om de Weerbaarheidsvereniging zoveel mogelijk te voorzien van hulpbronnen, - middelen en relaties. Zo krijgt de vereniging de beschikking over een eigen militaire keukenwagen en tenten. In feite opereert de vereniging in het schaduwgebied tussen burger Weerbaarheidsvereniging en paramilitaire organisatie. Dit geeft haar een unieke maar ook wankele positie. Wankel omdat haar voorrechten nauw verbonden met en afhankelijk zijn van de Koning.

Dit komt ook tot uitdrukking in de naam. Officieel is de naam de Scherpschutters van de Veluwe. In de praktijk gebruikt iedereen, met goedkeuring van de Koning zelf, het voorvoegsel “Koninklijke”. Pas in de twintigste eeuw wordt met de verlening van het officiële predicaat Koninklijke ook de naam officieel.

2.3 De Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe

Zo geschiedde het. Op 14 oktober 1868, wederom op de Schapenmarkt om 08.30 uur, staan alle leden, nu ook de niet werkende leden en donateurs van de Weerbaarheidsvereniging bij elkaar gekomen. Zij worden nu officieel om ondersteuning van de voorgestelde wijzigingen gevraagd. Ondanks het feit dat enkelen er nu voor het eerst mee worden geconfronteerd is het enthousiasme zo groot dat het voorstel bij acclamatie wordt aanvaard.

Daarna werd de eerste wedstrijd onder nieuw bestuur gehouden. Dit concours werd bijgewoond door Koning Willem de Derde en opgeluisterd door de Harmonie. Het verslag van 17 oktober 1868 in de Apeldoornsche Courant is zeer lezenswaardig vanwege zijn hoogdravendheid en sentimentaliteit, zoals de volgende citaten getuigen

Onvergetelijk zal die dag zijn, door de herinnering aan de goedheid van ons Geëerbiedigd Hoofd van den Staat, zijne minzaamheid jegens allen, zijn luid uitgeroepene goedkeuring bij ieder schot dat doel trof. Wie immers trilde niet van aandoening, wanneer hij het welgemeende bravo uit de Koninklijken mond mogt hooren, als zijn kogel het midden der schijf doorboorde.

...dat Hij het Geldersche bloed ook beschouwde als het echt Nederlandsche, en als het gevaar daar zal zijn, rekenen zal Zijne Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe om zich heen en in de voorste rijen van der Verdedigers van onzen dierbaren geboortegrond te zien, kwam er aan de geestdrift geen einde.

Naast sentimentaliteit was er echter ook sprake van zakelijkheid en een behoorlijke wedijver tussen de schutters onderling. Dat mocht ook wel gezien de kostbare prijzen zoals uit het volgende prijzenoverzicht van de wedstrijd blijkt.

1. Een gouden horologie (horloge)
2. Een vergulde pendule
3. Een revolver in kistje met toebehoren
4. Een Snider achterlaadgeweer
5. Twee bronzen beelden
6. Een zilveren horologie
7. Een mand tot veldgebruik
8. Een sigarenstandaard op zilveren voet
9. Een patroontasch
10. Een lamp

Vrijwel alle prijzen zijn geschonken door Zijne en Hare majesteit, de resterende door het bestuur. Het bestuur was overigens ruim vertegenwoordigd in de prijzen van dit concours.

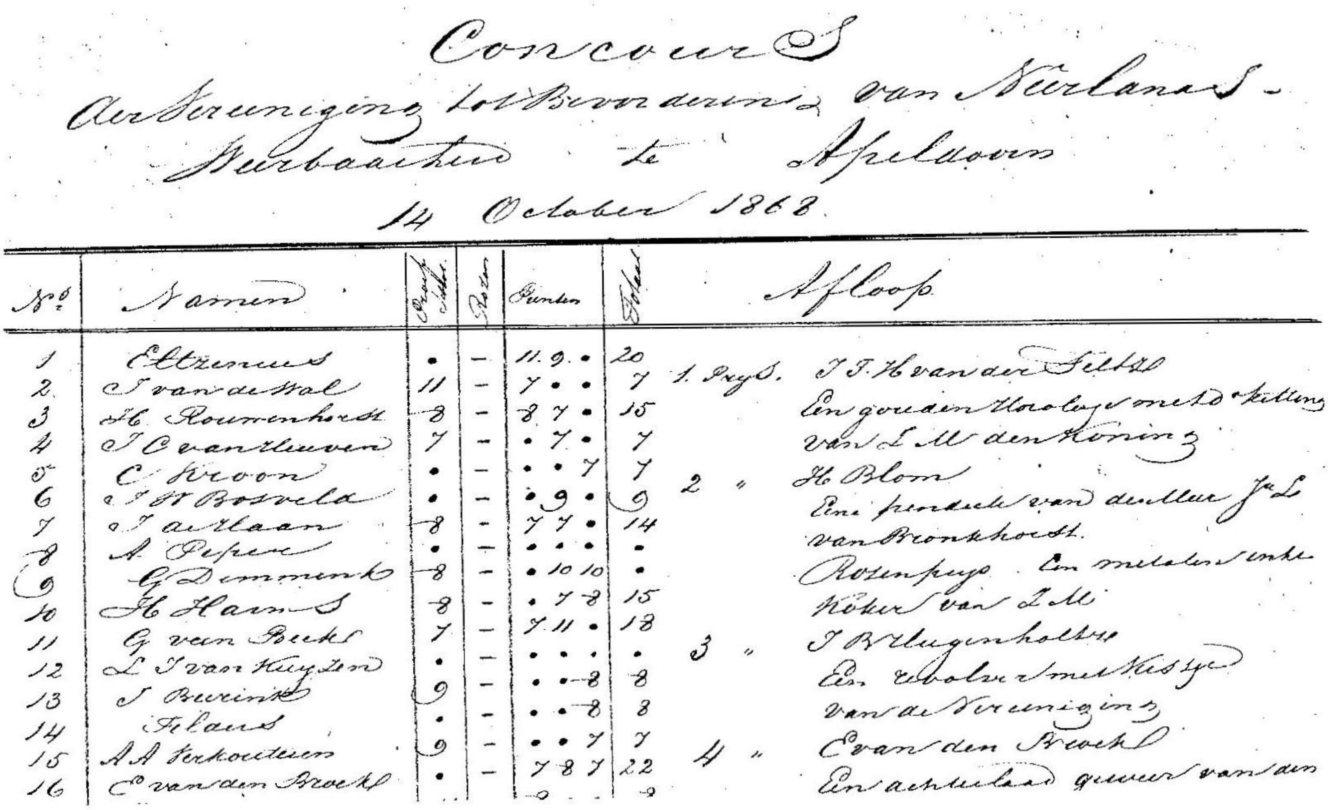

Concours
der Vereeniging tot Bevordering van Neerlands-Weerbaarheid te Apeldoorn
14 October 1868.

No.	Namen		Rozen	Punten	Totaal	Afloop
1	Eltzerinus	•	–	11. 9. •	20	1. Prijs. J.F.H. van der Feltz
2	J van de Wal	11	–	7 • •	7	Een gouden Horologe met de ketting
3	H. Rouwenhorst	8	–	8 7 •	15	van Z.M. den Koning
4	J C van Leeuwen	7	–	• 7 •	7	
5	C Kroon	•	–	• • 7	7	2 " H. Blom
6	J H Bosveld	•	–	• 9 •	9	Eene pendule van den Heer Jr. L.
7	J. van der Laan	8	–	7 7 •	14	van Bronkhorst.
8	A. Pepere	•	–	• • •	•	
9	G Demmink	8	–	• 10 10	•	Rozenpuys. Een metalen inkt
10	H Harms	8	–	• 7 8	15	Koker van Z.M.
11	G van Beek	7	–	7 11 •	18	3 " J B Hugenholtz
12	L J van Huyzen	•	–	• • •	•	Een revolver met kistje
13	J Beerink	9	–	• • 8	8	van de Vereeniging
14	Flaus	•	–	• • 8	8	
15	A A Verkouteren	9	–	• • 7	7	4 " E van den Broek
16	E van den Broek	•	–	7 8 7	22	Een achterlaad geweer van den

Op vrijdagavond 23 oktober 1868 worden tijdens een bijzondere bestuursvergadering op het Loo door Koning Willem de Derde de puntjes op de ' i ' gezet. Hij deelt het bestuur het volgende mee.

Het bevel over het Corps, zoals de vereniging De Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe meestal kortweg wordt aangeduid, wordt voorlopig (titulitair) opgedragen aan Baron Hardenbroek van Lockhorst, Jagermeester des Konings

De dagelijkse leiding aan kapitein La Fors van het Regiment Infanterie. Deze laatste was instructeur van het eerdergenoemde Haagsche Corps en wordt per omgaande op het Loo gedetacheerd.

Op het terrein van het paleis waren twee schietbanen aanwezig. De schietbaan in het buitenpark werd ter beschikking aan de korporaals en manschappen gesteld, die in het binnenpark aan de onderofficieren en officieren.

Verder zullen de volgende personen voor een benoeming worden voorgedragen:
de leden van het bestuur tot 1e luitenant
tot adjudant-onderofficier vaandeldrager G. Demmink
tot sergeant-majoor P. Jager
tot sergeant-majoor geweermaker D. Overdijking
tot fourier H. Avink
tot sergeant: J. Hulleman, Bruno Tideman jr., J.B Hugenholtz, J. van Baaren, H. Herms, A. Vink, J. van der Laan en H. Huijgen.

De anciënniteit wordt op basis van de leeftijd vastgesteld.

Er wordt ook een aantal personen voorgedragen tot erelid van het Corps. Deze hebben geen directe binding met de Koninklijke Scherpschutters, maar zijn persoonlijke vrienden van de Koning.

Aangezien de sterkte is vastgesteld op tachtig schutters zijn er te veel leden. De Koning stelt hiertoe de volgende besluiten voor:
- alle leden die de keuring der Nationale Selectie (voor het leger) niet hebben doorstaan moeten weg
- alle ex-militairen met groot verlof eveneens
- zijn er dan nog te veel schutters, dan mag het bestuur beslissen wie er weg moet
- als eerste opkomst datum van het Corps wordt bepaald 26 oktober 1868.

Zo zal het zijn. Het bestuur accepteert alles, met uitzondering van de ereleden. Want er staat duidelijk in de statuten dat ereleden door het bestuur moeten worden voorgedragen. Grootmoedig geeft de Koning het bestuur gelijk en zegt per omgaande de aanvraag van het bestuur voor het erelidmaatschap van de door hem reeds voorgedragen personen (waaronder zijn twee zoons) te verwachten. De koning poogde zijn liefde voor het schieten en het jagen ook bij zijn zoons te stimuleren. Zo werd de kroonprins Willem benoemd als lid van het centraal comité van de Nationale Weerbaarheidsbond. Voor prins Alexander was een rol weggelegd bij de Koninklijke Scherpschutters.

Het laten afvloeien van bijna de helft (van 157 naar 80) van het aantal leden van de Weerbaarheidsvereniging, die conform de voorstellen van de Koning niet over kunnen naar de Koninklijke Scherpschutters zet nogal wat kwaad bloed. Dit omdat in de praktijk de sociale (lees financiële) status van de schutter doorslaggevend blijkt te zijn. Dit ondanks het feit dat alle afgeschrevenen een persoonlijk door de Koning ondertekende brief krijgen met daarin de dank voor hun vaderlandsliefde. De vereniging krijgt hiermee een elitair karakter, immers de maatschappelijk positie bepaalde wie er wel en wie er geen lid mocht blijven. Het bestuur neemt de eigen verantwoordelijkheid niet op zich, maar verschuilt zich achter de Koning. Het onrechtvaardigheidsgevoel dat hieruit ontstaat ligt dan ook ten grondslag aan het later oprichten van andere Weerbaarheidsverenigingen, naast de Koninklijke Scherpschutters.

Nu deze oneffenheden uit de weg geruimd zijn pakt Koning Willem de Derde de zaak groots aan en bestelt onmiddellijk 100 geweren en 100 uniformen. De officieren werden geacht hun eigen uitrusting te kopen. De geweren zijn geen standaard legergeweren, maar de voor die tijd uitermate moderne (en dure!) Remington Rolling Block geweren.

Op 31 oktober 1868 worden de tijdelijk benoemde officieren ontheven en de Koning benoemd tot nieuwe officieren:
- tot **Kapitein Kommandant:** K.J.G. Baron van Hardenbroek

- tot **bevelvoerend eerste-luitenant:** Jonkheer Mr. J.T.H van der Feltz, Mr. E.W de Feillitaz Goethart,
  A. Verkouteren, J.C. van Heuven

- tot **reserve eerste-luitenant:** L.A Baron van Hardenbroek en G.A. Schoehuizen

- tot **officier van gezondheid:** J. Vlaanderen Czn.

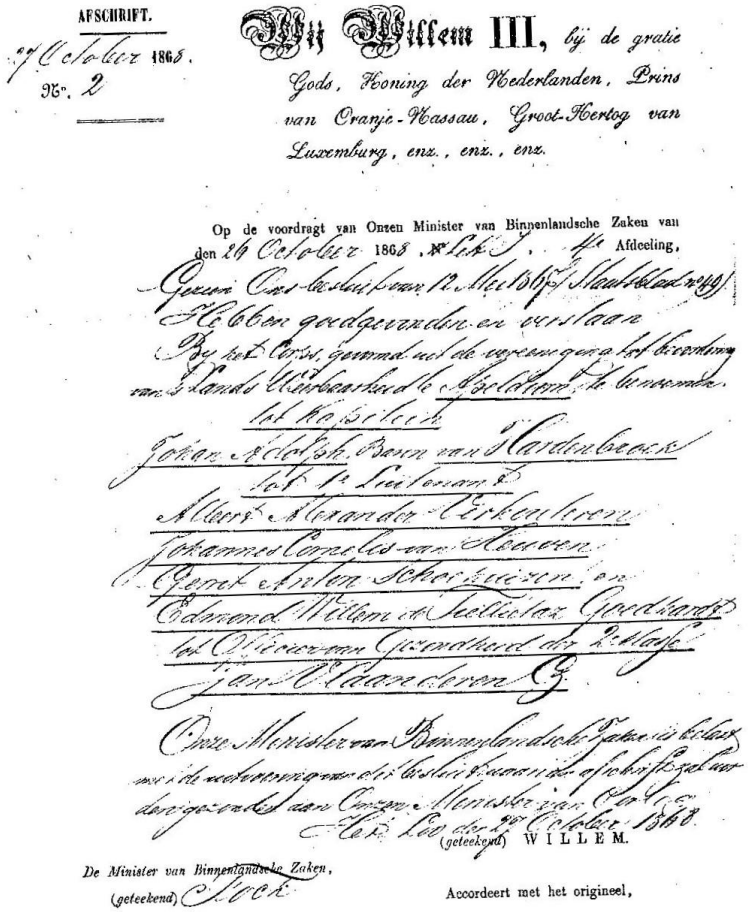

AFSCHRIFT.

27 October 1868.
No. 2

Wij Willem III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 26 October 1868, No. Lek. J. 4e Afdeeling,

Gezien Ons besluit van 12 Mei 1867 (Staatsblad No. 49)
Hebben goedgevonden en verstaan
By het Corps, gevormd uit de vereeniging tot bevordering van 's Lands Weerbaarheid te Apeldoorn, te benoemen
tot Kapitein
Johan Adolph Baron van Hardenbroek
tot 1e Luitenant
Albert Alexander Verkouteren
Johannes Cornelis van Heuven
Gerrit Anton Schoehuizen en
Edmond Willem de Feillitaz Goethart
tot Officier van Gezondheid der 2e Klasse
Jan Vlaanderen Cz.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Oorlog.
Het Lev. der 27 October 1868.
(geteekend) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(geteekend) Stock

Accordeert met het origineel,

Deze laatste was tevens de hofarts van de Koninklijke Familie en woonde tegenover het Loo in de villa die op dot moment van schrijven wordt opgesierd door een reusachtige vijver in de voortuin.

De baron van Hardenbroek was beroepsofficier bij het 4e Regiment Huzaren te Deventer. Zijn commandant schap is dus een nevenfunctie. Tevens is hij een van de oprichters van de Nederlandse Weerbaarheidsbond en lid van het centraal comité. Opvallend is dat zijn zoon ook benoemd wordt tot officier aangezien die op deze datum nog maar 19 jaar is. De combinatie vader en zoon die samen in de Scherpschutters dienen komt overigens regelmatig voor, maar niet binnen de officieren. Dit is de enige keer dat dit voorkomt. De enige initiatiefnemer en bestuurslid uit de lagere burgerij, de heer Piper, wordt de eer tot een officiers- of onderofficiersbenoeming niet waardig gekeurd, dit ondanks of juist dankzij het benadrukken van alle standen en hij verdwijnt dan ook verder uit beeld. In 1874 neemt hij zijn ontslag. Hiermee is de laatste vertegenwoordiger van de gewone stand in het bestuur van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe geruisloos verdwenen.

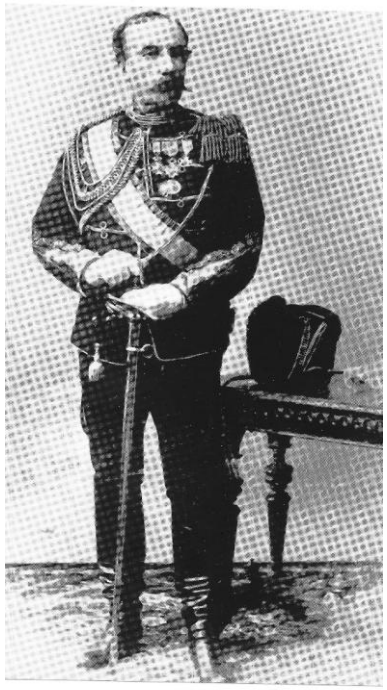

achtereenvolgens K.J.G. Baron van Hardenbroek en Mr. E.W. de Feillitaz Goethart, J.C. van Heuven en L.A. Baron van Hardenbroek

Er is in het verleden enig meningsverschil geweest over de ouderdom van de vereniging en het al dan niet opgericht zijn door Koning Willem de Derde. Om een eind te maken aan alle discussies hierbij nogmaals de feiten. De Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe is niet de oudste Weerbaarheidsvereniging van Nederland. Zo dateert de Koninklijke Utrechtse Studenten Vereeniging tot vrijwillige oefening in den Wapenhandel (KUSW) van 2 juni 1866 en zijn Leidse tegenhanger 'Pro Patria (KLSW/PP) van oktober 1866. Deze studentenverenigingen bestaan nog steeds. Zo werd op 9 maar 1959 nog de Rotterdamse Studenten Schietvereniging "De Schutterij" (RSS) opgericht. Zij zijn echter door hun aard en in tegenstelling tot de K.S.v.d.V besloten van karakter en kennen een sterk wisselende populariteit. Momenteel mogen zij zich na het dieptepunt van rond 1970 weer in een grotere belangstelling verheugen.

Op 29 oktober 1868, gelijk met de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe dus, wordt nog een aantal brede Weerbaarheidsverenigingen goedgekeurd in de Staatscourant. Hiervan bestaat er nog één, namelijk de Groningse Weerbaarheidsvereniging. De twee andere nog steeds bestaande en bloeiende Scherpschutters verenigingen: de Koninklijke Scherpschuttersvereniging Rotterdam en de Koninklijke Scherpschuttertsvereniging Oranje-Nassau in Den Haag zijn een paar jaar jonger. Overigens onderhouden deze drie Koninklijke verenigingen (KSVR. KSVOR, KSVDV) nog steeds goede banden en organiseren ieder jaar een onderlinge wedstrijd.

De anciënniteit van de vereniging wordt hierbij bepaald op de alfabetische volgorde van de publicatie in de Staatscourant., op 29 oktober 1868 bij Koninklijk Besluit nr. 3. Vanuit deze volgorde bekeken zou de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe qua leeftijd de achtste brede Weerbaarheidsvereniging zijn en de enige naast de KSVDV nog bestaande van deze lijst de Groningse Scherpschutters de tweede en dus de oudste. Een alfabetische volgorde van publicatie is echter geen sterk criterium. Daarnaast, en dat is veel belangrijker, worden de statuten van de vroegere Weerbaarheidsvereniging slechts gewijzigd en niet opnieuw opgesteld. Er wordt dus geen nieuwe vereniging aangegaan en de leden van de Scherpschutters van de Veluwe worden gerekruteerd uit die van de weerbaarheidsvereniging. Het is daarom verdedigbaar te stellen dat het hier een overgang betreft, waarbij de oorspronkelijke Weerbaarheidsvereniging voortgezet werd in een nieuwe context. Dit in tegenstelling tot de andere brede Weerbaarheidsverenigingen die op deze datum of vlak daarvoor zijn opgericht. De Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe hebben hun wortels dus al ruim een jaar eerder. Daarmee is de KSVDV de oudste nog bestaande schietvereniging van Nederland.

Uit de notulen en andere archiefstukken blijkt onomstotelijk dat de Koninklijke Scherpschutters opgericht zijn door Zijne Majesteit Koning Willem de Derde. Met de daaraan voorafgaande Weerbaarheidsvereniging heeft de Koning echter niets te maken gehad. Hoogstens heeft hij haar geïnspireerd, net overigens als alle andere Weerbaarheidsverenigingen. Wat derhalve discutabel blijft is het huidige briefhoofd. In plaats van 'Opgericht door Koning Willem de Derde in 1867', zou het dus moeten luiden 'Opgericht door Koning Willem de Derde in 1868', of 'De Scherpschutters van de Veluwe opgericht in 1867'. Deze discussie is al oud blijkt. Zo wordt 12 1/2-jarig jubileum van de Scherpschutters wordt daarom gevierd op 14 april 1881, uitgaande dus van 1868. Als de vereniging later weer een pure burgervereniging wordt is de gedachte dat naar de oprichtingsdatum van de vereniging in zijn totaliteit moet worden gekeken. En vanaf 1927 wordt daarom bij alle jubilea als oprichtingsdatum 25 maart 1867 aangehouden.

Dit alles is echter niet zo belangrijk. Het staat buiten kijf dat de Scherpschutters van de Veluwe de oudste nog steeds bestaande weerbaarheids- c.q. schietvereniging in Nederland is en daarom wordt als oprichtingsjaar1867 aangehouden.

Op 19 januari 1869 wordt er aansluiting gekregen bij de Nationale Weerbaarheidsbond, vanaf dit tijdstip gaan ook diverse leden van de Koninklijke Scherpschutters een bestuurlijke rol spelen in deze overkoepelende bond.

2.4 Uniform en organisatie van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe

De sterkte van het Corps wordt bepaald op 110 man met de volgende organisatiestructuur.

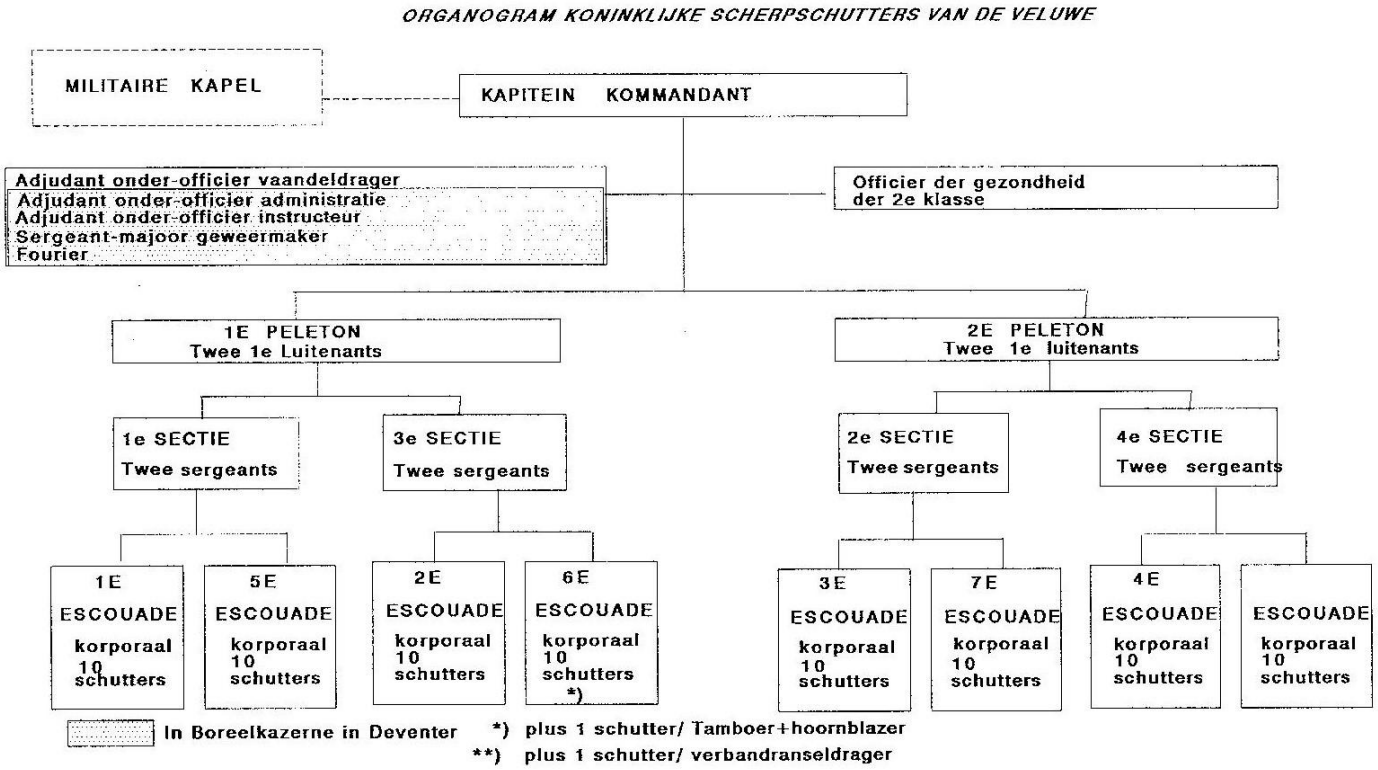

Bij het Koninklijk Besluit wordt ook het uniform bepaald, dit ziet er als volgt uit: Het blauw van de Schutterij wordt verlaten en er wordt gekozen voor het jagergroen, om nogmaals het onderscheid met de schutterij te accentueren Het jagersgroen heeft niet met de jacht te maken maar met de kleur van de jagers (jeagers), snelle verkennende infanterie eenjeden.

Officieren.
De basis uitmonstering is conform de Jagers regimenten. Het hoofddeksel, de standaard Sjako (kepie) met zwart verlakte lederen bodem, tulp en massieve pompon van wit blinkend metaal. Idem cocarde, cocardelus, leeuwekoppen en stormketting. De sjako werd gedragen in het Nederlandse leger van 1813 tot 1894. De tulp is een metalen pluimhouder boven de oranje cocarde waarin een pluim of verenbos werd gestoken. Onder de cocarde de Koninklijke Kroon van witmetaal en een dito jachthoorn. In de tulp wordt een pluim van groene, afhangende en glanzende haneveren gedragen.

De jas is kort en qua model gelijk aan die van de Scherpschutters uit Den Haag. Zij is gemaakt van donkergroen laken, de voorpanden, kraag en schoot voorzien van witte biezen.

Op de mouwen opgaande puntsgewijze biezen van wit uitmonsteringslaken. De jas is aan de voorzijde voorzien van acht witmetalen knopen met Koninklijke Kroon en de letters RLHC en aan de achterzijde met dezelfde knopen, evenzo aan de opslagen der mouwen, maar van iets kleiner model. De letters RLHC staan voor Royal Loo Hawking Club. Het is overigens merkwaardig dat deze aanduiding jaren na de opheffing nog op het uniform worden opgenomen.

Verder een oranje sjerp met zilveren snal, gelijk aan het model van de officieren der infanterie.

Halssnoeren met kwasten, gelijk aan die der officieren van de Haagse Scherpschutters.

De rangonderscheidingstekenen zijn gelijk aan die van de officieren der Infanterie. De sabel en sabelkoppel is weer identiek aan die der officieren van de Haagse Scherpschutters. De sabelschede is van wit staal met oorbanden van hetzelfde materiaal. De sabelkoppel is van zwart verlakt leer, met leeuwenkoppen en een S-haak van voren en snallen van witmetaal. Sabelkwast met snoer gelijk aan die der officieren der Infanterie. Pantalon van donkergroen laken, op de beide buitennaden voorzien van biezen van wit uitmonsteringslaken.

Het uniform van de officier van gezondheid.
Dit is identiek aan dat van de overige officieren doch zonder sjerp en met toevoeging ter weerszijden van de kraag naast de sterren het zinnebeeld der geneeskundige dienst van witmetaal.

Het uniform van de adjudant-onderofficier vaandeldrager
Dit is identiek aan dat van de officieren, echter geen sjerp, de kwasten van het halssnoer van zilver en oranje zijde. De onderscheidingstekens op de kraag zijn gelijkvormig aan die van de adjudant-onderofficier van de Infanterie.

Het uniform van de onderofficieren
De sjako is gelijk aan die van de officieren echter zonder hanenveren. De jas en broek zijn gelijk aan die van de officieren. De onderscheidingstekens zijn van zilver gallon en gelijk aan die van de onderofficieren van de Infanterie. De sabel is volkomen gelijk aan die van de Infanterie, voorzien van een witmetalen sluitplaat met daarop de Koninklijke Kroon en de jachthoorn. De sabelkwast is qua vorm en afmeting gelijk aan die der onderofficieren van de Haagse Scherpschutters.

De sabel- en bajonetdrager zijn van zwart tuigleer. Aan deze koppel wordt een hartsvanger gedragen met een witmetalen leeuwenkop en een zwart hoornen gevest. Ondergedeelte van het gevest met stootplaat en ondertop van gevest en schede van witmetaal. De schede zelf is van matzwart leer, evenals de bajonetschede en de patroontas.

Korporaals en manschappen
Gelijk aan de uitmonstering der onderofficieren. De kepie is echter van zwart laken. Geen sabel maar een hartsvanger. Deze is voorzien van de sabelkwast conform die der onderofficieren. Korporaals en manschappen dragen slobkousen van wit gekeperd linnen, aan de buitenzijde voorzien van acht tot twaalf knoopjes van zwart hoorn.

De kepie hoort bij het uitgaanstenue. Te velde wordt de politiemuts gedragen, deze is qua model gelijk aan die van de infanterie, echter van groen laken en voorzien van dezelfde uitmonstering als de kepie van de diverse rangen. De officieren dragen aan de linkerzijde in plaats van de afhangende groene hanenveren, twee opstaande zwarte kraaienveren op de politiemuts. Tot zover de tekst van het Koninklijk besluit.

Oer bestaat nog een afbeelding (helaas in zwart/wit) van een onderofficier van de Koninklijke Scherpschutters in vol ornaat afgebeeld. Het betreft hier de adjudant-vaandeldrager Demmink. Goed zichtbaar zijn het jachthoornembleem (dat door alle jagersregimenten werd gedragen) en de uitrusting van zwart tuigleer. De inzet toont het hoofddeksel voor velddienst. Overigens wordt het uniform van de 'Vereniging Volksweerbaarheid te Arnhem' in 1870 weer op het uniform van de Koninklijke Scherpschutters gebaseerd.

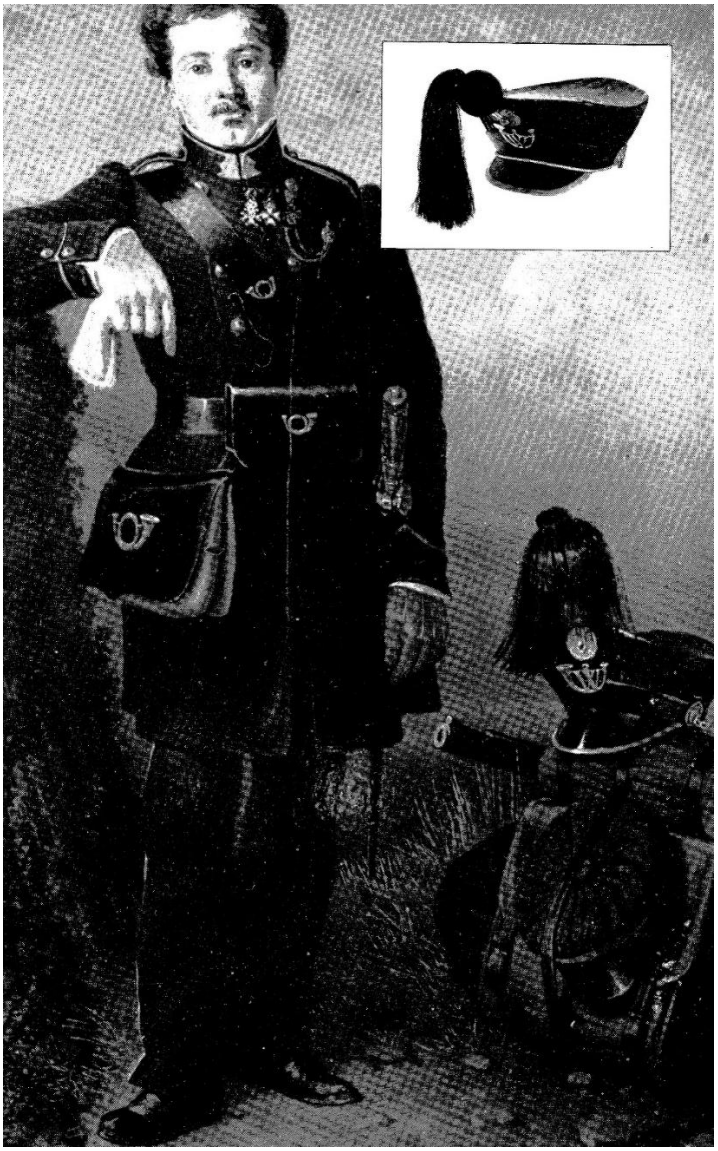

Het oorspronkelijke Jagers uiniform

Dit uniform ondergaat in de loop der tijd een aantal wijzigingen. Het verburgerlijkte. Dit niet in de laatste plaats omdat het militaire karakter van de vereniging verloren gaat. De verburgerlijkte uniformen hebben lang dienst gedaan, maar werden wel steeds minder gedragen, feitelijk alleen bij bijzondere gelegenheden. In 1967 bij het 100 jarig bestaan bleken ze zo er zo slecht aan toe te zijn dat er nieuwe aangemaakt moesten worden bij een Apeldoornse uniform maker.

Het verburgerlijkte uniform in de versie van 1967

Het enige verschil is het ontbreken van de hanenveren voor de lriding en zwarte beenkappen i.p.v. de oorspronkelijk witte.

ADACO
WETTIG GED.
UNIFORMEN
ACHTKLEDING
PORTKLEDING
ITRUSTINGEN
D. Adamse & Co
UKSLEVERANCIER

3 DE KONINKLIJKE JAREN 1868-1894

Door de technologische ontwikkelingen van de vuurwapens, met name die van het geweer met getrokken loop, een grotere reikwijdte en vuursnelheid is het duidelijk geworden, in o.a. de Amerikaanse burgeroorlog, dat het optrekken in linies en frontaanvallen dodelijk is geworden. De nadruk op het precisieschieten en alles wat daar mee gepaard gaat is daarmee geboren. Een uitvloeisel voor de Scherpschutters is dat er andere, dat is veel langere en beter beveiligde schietbanen moeten komen. Ook de kwaliteit van de geweren wordt steeds belangrijker.

3.1 Schietbanen

Op 18 november 1868 reikte de Koning, gekleed in het generaalsuniform van de Koninklijke Scherpschutters, voor paleis het Loo het vaandel uit.

De restanten van het vaandel, nu achter glas

Het vaandel was en is een standaard militair vaandel en dient als zodanig met de gepaste militaire eer te worden behandeld. Het vaandel werd bij de kapitein-kommandant thuis bewaard en bij iedere officiële gelegenheid door een vaandelwacht opgehaald en later weer naar het huis van de kapitein-kommandant gebracht. Overigens werd het vaandel wel uitgereikt maar niet betaald door de Koning. De verenigingsadministratie bevat nog steeds de rekening van fl. 360,- die voor het vaandel is betaald. Dit bedrag was bijeengebracht door de notabelen van Apeldoorn. Het geen voor een van hen reden was om zijn donateurschap op te zeggen. Dit met de volgende verklaring '*naast mijn donateurschap word ik regelmatig aangesproken voor eene bijdrage voor den Koninklijken Scherpschutters van de*

Veluwe, dewelke ik om redenen van vaderlandsliefde niet kan weigeren, maar die bezwaarlijk zijn voor mijne financiële huishouding. Ik mogt wel willen dat er meer geoefent en minder vlagvertoon gepleegt zou worden'.

Helaas is de standaard militaire parafernalia van de vaandelstok, zijnde; een liggende vergulde leeuw met het zwaard en daarboven een lauwerkrans (zie ook het gedicht van Burlage) in de brand van 1974 verloren gegaan. Dit is af te leiden uit foto's van het honderdjarig bestaan in 1967 waarop het vaandel nog getooid is met de leeuw. Bij deze brand is ook het vaandel zelf zwaar beschadigd, zodat restauratie c.q. vernieuwing dringend gewenst is. Dit is echter uitermate kostbaar en hoewel er al een tiental jaren een vaandelfonds bestaat is de inhoud daarvan niet voldoende.

De Koninklijke Utrechtse Studenten Weerbaarheid vereniging, opgericht op 2 juni 1866, is nog steeds in het trotse bezit van een compleet vaandel. Aan de hand hiervan zou ook de leeuw voor het vaandel van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe gekopieerd kunnen worden. Er bevinden zich nog steeds restanten van een vaandel zich (achter glas) in de Schuttershof. Of dit de restanten zijn van het originele vaandel dan wel van een (slechte) kopie die van na de brand dateert is niet meer met zekerheid te achterhalen.

De Apeldoornsche Courant van 21 november 1868 bevat een aardig verslag van de plechtigheid van de uitreiking van het vaandel. Mr. J. Burlage, die zich landelijke roem had verworven door zich in 1830 als eerste vrijwilliger aan te melden voor wat later de Tiendaagse Veldtocht zou heten in de Nederlandse reactie op de eenzijdige Belgische Onafhankelijkheidsverklaring, droeg in opdracht van Koning Willem de Derde een door hem gemaakt gedicht voor.

Mr. J. Burlage

Apeldoorners! Veluwnaren!
Driewerf heilig dan uw vaan
In uw landelijke dreven
Leer ze uw zonen pal te staan.
Zeg' t uw kinderen, als z'uw leeuw zien,
Kalm en rustig op uw vlag,
Wat de bond 'God met Oranje'
Voor het Vaderland vermag.
Kweekt ze in dien geest op - uw telgen!

Vaders! houdt ze hier, in 't land!
Want hier, op ons erf geboren,
Zijn ze ook aan ons erf verpand.
Zonen Neerlands! 't Schitterendst krijgskleed
Dat de vreemdeling u biedt,
Weert het af! van borst en schoud'ren:
Vreemde krijgsdosch voegt u niet!
Eigen huis en haard beschermen,
Dat is roemvol, dat is pligt;
En slechts God alleen kan 't weten,
Wat er in de toekomst ligt.
Zweert dan, schutters, houwe en trouwe,
Met een luid 'Oranje boven!'
Neerland zal er wel bij gaan.

Zowel het gedicht als het krantenverslag zijn dermate kenmerkend voor de tijdgeest dat ik u een aantal citaten niet wil onthouden. Uit de toespraak van Koning Willem de Derde bij het overhandigen van het vaandel aan de kapitein-commandant Baron J.A. van Hardenbroek: *Mogt eenmaal, hetgeen God verhoede, de ure des gevaars slaan, en het te wapen klinken, dan voorzeker zult gij met moed en vastberadenheid den ons allen zo dierbaren geboortegrond weten te verdedigen. In die overtuiging plaats Ik dit vaandel in uw midden. Moge het als symbool van standvastigheid en trouw elk scherpschutter even dierbaar worden als zijn leven!*

Hoe de commandant hierop geantwoord heeft weten we niet. Wel staat er vermeld dat zijn antwoord dermate kort en krachtig was dat ' *het enthousiasme der mannen om zich met lijf en ziel in te zetten voor de goeden zaak en het Corps, bijkans geen grenzen meer kende*'. Dit alles was 1868 nog voorpaginanieuws.
Ook het gedicht van de heer Burlage is in dezelfde stijl. Van het uit zeven coupletten bestaande gedicht zijn hier alleen de laatste twee verzen overgenomen.

De Koning was dermate enthousiast over het gedicht dat hij ter plaatse verordineerde dat het gedicht opgenomen moest worden in het jaarboek van het Centrale comité voor de Weerbaarheidsverenigingen, hetgeen ook zo is gebeurd. Niet alleen op de Koning maakte het diepe indruk, want volgens de krant *blonk zo menig traan in menig mannen oog.*

Na een defilé voor de Koning en zijn gasten maakte het Corps een mars door het dorp, waarvan bijna ieder huis de Nederlandse driekleur wapperde, voorafgegaan door het muziekkorps van het 4e regiment Huzaren en de Harmonie van Apeldoorn. Tenslotte werd als nationale hymne gezongen, het 'Wiens Neerlands Bloed door d 'aderen vloeit, van vreemde smetten vrij'.

Tenslotte marcheerden de manschappen naar de manege, waar zij door de mildheid van de heer van Hardenbroek werden onthaald in vrolijke opgewondenheid eenige gezellige ogenblikken doorbrachten. De officieren waren door Z.M ten disch genodigd, terwijl de onderofficieren mede eene proeve van de milde hand van hunnen Koninklijken beschermheer mogten ondervinden, door een hun aangeboden souper in de schouwburgzaal van het paleis.

3.2 Werving en uitbreiding

De leeftijdsgrens voor toetreding tot de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe was gesteld op 18 jaar. Men vond het echter ook belangrijk om de jongere garde met den wapenhandel bekend te maken.

Hiertoe werd de Koninklijke Buksschietvereniging 'De Kroonprins' op 14 november 1868 opgericht. Hier was de leeftijdsgrens 10 jaar. De leden werden geacht op hun 18e jaar over te gaan naar de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe, een soort kweekvijver voor nieuw talent dus. Er werd bij De Kroonprins niet met grootkaliber geweren geschoten, maar met kleinkaliber geweren (0.22 flobert).

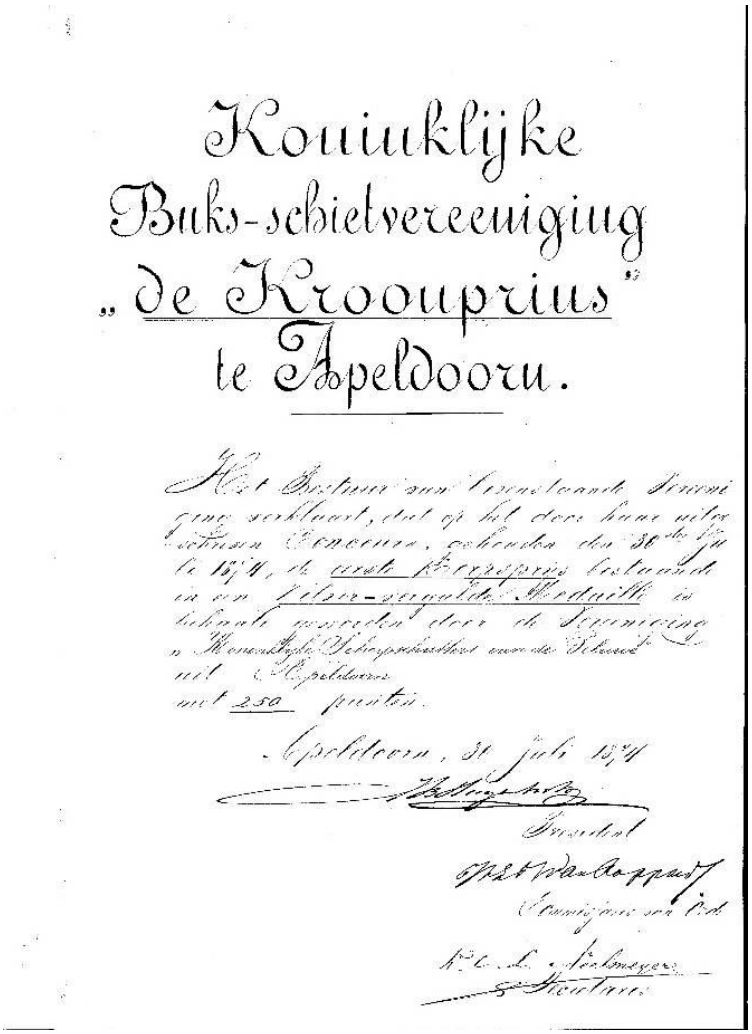
Koninklijke
Buks-schietvereeniging
„de Kroonprins"
te Apeldoorn.

Ook 'De Kroonprins' schoot op de paleisbanen van het Loo. Dit verklaart ook de nauwe band van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe met de 'Kroonprins'. We komen als bestuursleden van de Kroonprins weer dezelfde namen tegen als bij de Scherpschutters. De heer Hugentholz is voorzitter en ook bij de ereleden van de 'Kroonprins waren het als erelid/kapitein-kommandant de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe ereleden de baron van Hardenbroek Sr. en jonkheer L. van Bronkhorst. Als beschermheer werd voor 'De Kroonprins', prins Alexander aangezocht, maar vanwege zijn jeugdige leeftijd (17 jaar) aanvaardde de Koning het beschermheerschap voor zijn zoon. Op 6 maart 1869 geeft de Koning aan de Koninklijke buksschietvereniging 'De Kroonprins' een schilderij cadeau, waarop hij zelf afgebeeld is in het generaalsuniform van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. Dit schilderij is ook verloren gegaan in de brand van 1974, wel bestaat eer nog steeds een foto van.

In de middag van 22 augustus 1868 keerde de Koning van het Scherpschutterskamp in de Bilt op het Loo terug. Op de basse-cour (voorplein) werd hij verwelkomd met het Wilhelmus door de Harmonie. Ook de Veluwse schutters hadden op de Biltse heide gekampeerd en in de verschillende wedstrijden niet minder dan zeven eerste prijzen gewonnen. Dezelfde dag keerden ook zij naar Apeldoorn terug, maar legden daarbij een groot deel te voet af.

Willem de IIIe in generaalsuniform

Op 27 maart 1869 inspecteerde de Koning (wederom gekleed in het generaalsuniform van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe) het Corps. Hij schonk de sergeant-majoor geweermaker bij het Corps, de heer Overdijk, een in zilver gevatte hartsvanger. Dit is een jachtmes waarmee bij de jacht, indien het wild niet direct gedood was, de 'genadesteek' werd toegebracht, maar dat ook als waardigheidssymbool gehanteerd werd. Zo droegen alle jachtopzieners van zijne Majesteit een soortgelijke hartsvanger.

Hoe nauw de Koning betrokken was bij zijn Corps en het schieten, – niemand zou het toen nog schietsport durven te noemen, daarvoor was het een te serieuze aangelegenheid- blijkt uit het volgende voorval. In augustus 1868 vonden in de Bilt de nationale kampioenschappen scherpschieten van de Nederlandse Weerbaarheidsbond plaats. Zowel de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe als Z.M. de Koning zelf hadden deelgenomen aan deze wedstrijden af. Om vier uur 's middags ging de Koning hen ook te voet *een uur gaans* tegemoet. Toen hij het Corps tegenkwam hing de Koning de prijs die hijzelf met schieten gewonnen had (een zilveren lauwerkrans) aan het vaandel, stelde zich aan het hoofd der manschappen en marcheerde onder muzikale begeleiding van de Harmonie naar het paleis, waar het defilé werd afgenomen.

De Koning is zo tevreden dat hij nog eens honderd man aan het Corps wil toevoegen, dit blijkt echter te hoog gegrepen, er komen onvoldoende aanmeldingen binnen en die wel komen kunnen vaak niet aan de selectiecriteria voldoen. Zo kunnen we over de weigering van een aspirant schutter lezen '*....de redenen waarom wij hem niet hebben aangenomen, daarin bestaan dat hij tapper van beroep is, wiens tapperij niet altijd in den besten reuk heeft gestaan'*. De Koning kiest daarom voor een andere strategie en laat achterlaadgeweren uitreiken aan de leerlingen van de school van Koning Willem de Derde (de Koningsschool) en aan die van de van Kinsbergenschool, voor zover zij oud genoeg zijn (de 7e en 8e klassen). Dit om ze te onderwijzen in de wapenhandel en het exerceren.

De Koningsschool werd opgericht door Koning Willem de Derde in 1852 als een technische school. Dit naar aanleiding van een opmerking van een inspecteur van het onderwijs tegen de Koning dat het slechtste onderwijs dat hij ooit had gezien onder de rook van het paleis van de Koning werd gegeven. Een van de idealen die de Koning had was dat de school goede geweermakers zou afleveren. In de praktijk is hier weinig van terechtgekomen en was het veel meer algemeen vormend onderwijs dat er werd gegeven. Al in 1854 had de Koning het idee geopperd de leerlingen van de Koningsschool te oefenen in de wapenhandel, maar het College van Regenten kwam niet tot uitvoering. In 1868 lukte het dus wel. Hierbij werd ook de aandacht gevestigd op het praktische argument dat de Minister van Oorlog beslist had dat jongelieden, die als lid van een vereniging tot vrijwillige oefening in den wapenhandel reeds een zekere graad van geoefendheid hadden behaald, 4 maanden verkorting van militaire dienst kregen. Als gevolg van deze promotieactie traden veel jongelui toe tot de buksschietvereniging 'De Kroonprins'.

De Koning bestelde 40 geweren met getrokken loop bij de Zutphense wapenhandelaar de Witte (een lid van de Scherpschutters), in kaliber 0.45. Voor de arme kinderen moet de terugslag van deze geweren indrukwekkend zijn geweest. Via een nog duistere route zijn een aantal van de geweren in het bezit van de “Bosbouwschool’ gevestigd aan de Loolaan gekomen. Daar hebben ze jarenlang in de zgn. Herenkamer’ gehangen. Een aantal van deze geweren is bij hun pensionering cadeau gedaan aan docenten. Via verkoop (na het overlijden van de docenten) zijn er een aantal in handen van particulieren gekomen. De geweren zijn van Engelse makelij (BSA) en getuigen van een hoog vakmanschap. Helaas hebben pogingen van de K.S.v.d.V. in 1992 om een geweer in bezit te krijgen via de bosbouwschool niets opgeleverd. Op dit moment is de school opgegaan in een andere bosbouwschool en is niet bekend waar de resterende geweren zijn gebleven.

De instructeur van de Koninklijke Scherpschutters, de adjudant-onderofficier H.J. Boers, was aangewezen om tweemaal per week één uur les te geven. De leerlingen volgden deze lessen met grote belangstelling. Alle leerlingen die aan de exercitie en het schieten deelnamen kregen een uniformpet. Deze pet was donkerblauw en met twee witte biezen afgezet. Voor vreemdelingen was het aanleiding medelijdende blikken in de richting van de drager(s) te werpen, daar men meende met weesjongetjes te doen te hebben.

leerlingen van de koningsschool . de jonge schutters met pet

Van de zonen van de Koning, die alle ereleden zijn van de Scherpschutters heeft alleen Prins Alexander dezelfde belangstelling voor het scherpschieten als zijn vader. De Koning wil deze belangstelling belonen op zijn eigen kordate wijze. De Grootmeester van het Paleis (de heer Bronkhorst) schrijft een brief aan het bestuur waarin meegedeeld wordt dat Prins Alexander en de Baron van Hogendorp tot eerste-luitenant a la suite (een erefunctie, zonder directe bevelsbevoegdheid) benoemd moeten worden. De brief eindigt met ' *Het zal Zijne Majesteit aangenaam zijn de daartoe voorgeschreven voordragt van u te mogen ontvangen*'. Het bestuur reageert hierop door er een extra schepje op te doen en de populaire Prins Alexander voor te dragen voor kapitein a la suite. In juni wordt op het Loo dan ook een militaire parade gehouden voor Prins Alexander, die tot kapitein a la suite bij het Corps is benoemd.

Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe.

LEDEN dier VEREENIGING, die voor eigen rekening aan de eerlang te houden WEDSTRIJDEN te Rotterdam en Wageningen wenschen deel te nemen, worden verzocht zich zoo spoedig mogelijk aan te melden bij den Kapitein Kommandant van het Korps.

APELDOORN, 25 Julij 1871.

Namens het Bestuur:

J. F. H. VAN DER FELTZ,

(2873) *Voorzitter.*

Z. K. H. ALEXANDER PRINS VAN ORANJE.
Geb. 25 Augustus 1851; overl. 21 Juni 1884.

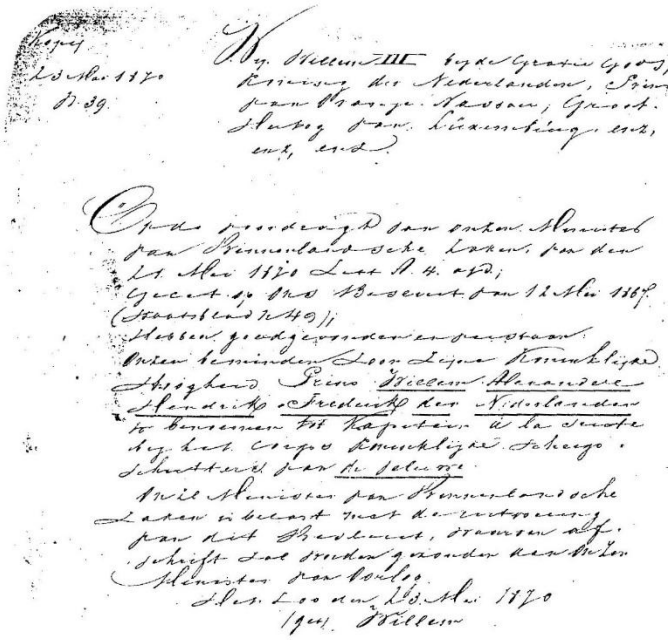

De heer J.H. Neu, muziekonderwijzer te Apeldoorn, componeert zelfs een speciale Scherpschutters mars. Deze wordt gedrukt en wat belangrijker is vaak gespeeld. Zo maakt het muziekgezelschap de Harmonie op zondagmorgen om 5 uur(!) een 'promenade militaire' naar Ugchelen, teneinde zich te oefenen in het spelen van dit stuk tijdens een mars.

Het oorspronkelijke materiaal was dermate vergeeld dat het niet meer gekopieerd of gefotografeerd kon worden. De huidige partituur is opnieuw aan de hand van de oude vervaardigd met behulp van de computer.

De mars is voor het laatst uitgevoerd bij het honderdjarig bestaan van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe in 1967. De mars werd toen gespeeld op het Raadhuisplein door de Koninklijke Harmonie. Van de componist de heer Neu, weten we alleen dat hij pianoleraar te Apeldoorn was.

KONINKLIJKE SCHERPSCHUTTERS-MARSCH VAN DE VELUWE

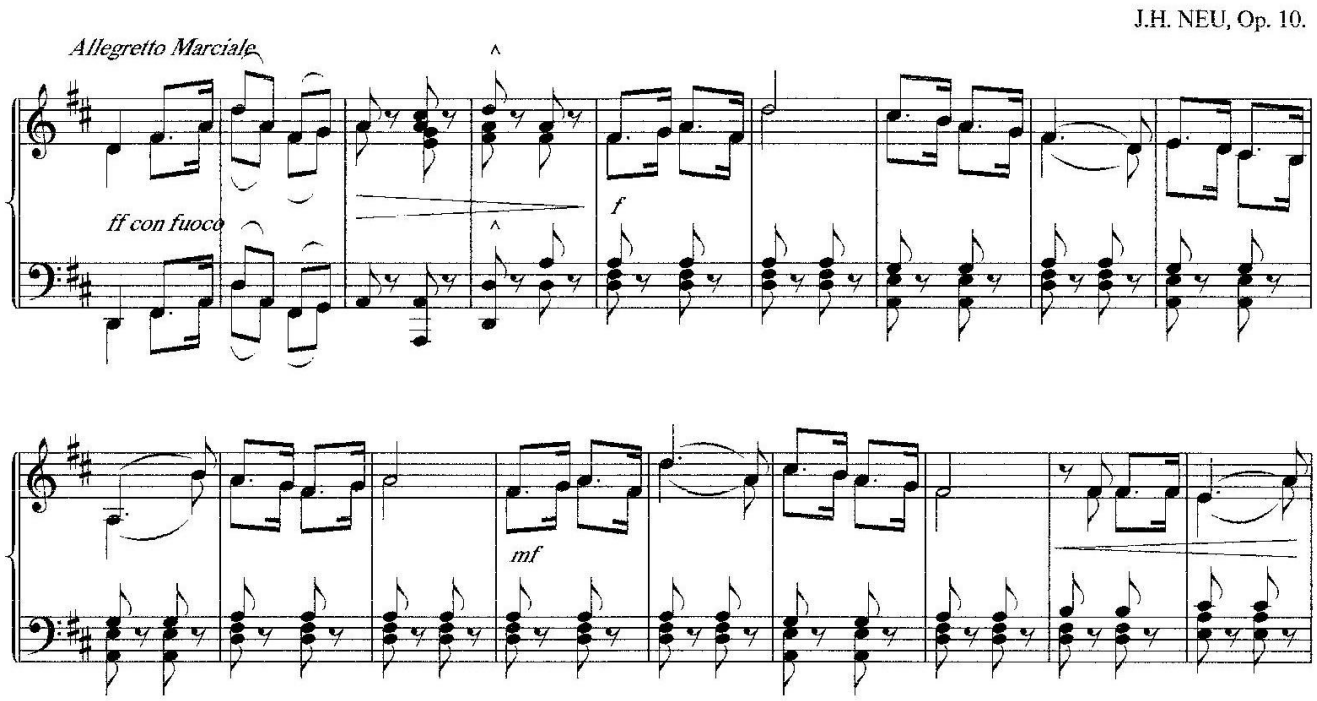

De Harmonie is nog ouder dan de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. Zij werd opgericht op 20 december 1850 met als zinspreuk 'met de tijd wordt de spruit een boom'. De Harmonie werd opgericht door de gebroeders Radstaak. Er was in de eerste jaren een groot gebrek aan instrumenten en uniformen. In 1870 schenkt Koning Willem de Derde de harmonie de ontbrekende instrumenten en dezelfde uniformen als de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe op voorwaarde dat zij zich beschikbaar stellen als de militaire muziekkapel van de Scherpschutters. De Koning had zelfs een volledige integratie op het oog. Daar is het echter nooit van gekomen. In 1894 maakt de Harmonie zich weer los van de Scherpschutters. Op de foto van de Scherpschutters en de Harmonie op de grote markt in 1902 kunnen we al zien dat het uniform van de Scherpschutters niet meer door de Harmonie gedragen wordt. Wel is er altijd een goede band geweest tussen de scherpschutters en de Harmonie. Waren er feesten of bijzondere gebeurtenissen dan waren de Scherpschutters en de Harmonie meestal samen van de partij. Pas na de tweede Wereldoorlog scheiden de wegen van de beide verenigingen zich definitief. De eerste direkteur-kapelmeester was de heer A.J. Mennes. Hij werd in juli 1872 opgevolgd door de heer Enderlé, pianoleraar en de organist van de grote kerk.

De Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe aangetreden in 1902 op de (schapen)markt

3.3 Grootse plannen

In 1870 waren de nationale kampioenschappen gepland op de Wiesselsche heide. Dit roept veel commotie bij het Corps dat de wedstrijd zal moeten organiseren, want dit was voor deze tijd althans, een enorm evenement. Gelukkig komt er van onverwachte kant hulp. Er wordt door de gemeente Apeldoorn beslist dat: *De noodzakelijke werkzaamheden op het Wijsselsche veld dienen te worden uitgevoerd door Apeldoornse werkloze mannen, daartoe door de commissie van weldadigheid aan te wijzen.*

Het Corps zelf bereidt zich voor door onder andere de conditie te verbeteren door het maken van militaire wandelingen.

Burgemeester en wethouders van Apeldoorn vragen de ingezetenen om een bijdrage teneinde bij gelegenheid van het landelijk concours om namens de gemeente een prijs ter beschikking te kunnen stellen en om de illuminatie van het dorp in de avond mogelijk te maken. Zelf schenken zij de aanzienlijke som van fl. 250,00. Ook op landelijk niveau wordt de Nederlandse bevolking gevraagd om een bijdrage te geven voor deze wedstrijden, 'indachtig het belang voor het vaderland'.

De wedstrijden zouden echter geen doorgang vinden, want in juli 1870 brak de Frans-Duitse oorlog uit en werd het leger gemobiliseerd. Met name maakte men zich zorgen of de neutraliteit van Luxemburg, waarover Koning Willem de Derde als Groothertog de scepter zwaaide gewaarborgd zou blijven. Veel reservisten, die ook in de Weerbaarheidsverenigingen actief waren, werden opgeroepen voor dienst in het leger en de wedstrijden werden uitgesteld.

Het lijkt erop dat het doel waarvoor de Scherpschutters-verenigingen zijn opgericht nu werkelijkheid gaat worden. De Nederlandse Weerbaarheidsbond, de Koninklijke Scherpschutters en zelfs de jeugdvereniging 'De Kroonprins' stellen

zich ter beschikking om actief het vaderland te verdedigen, zowel als Corps als op individuele basis. Er was zelfs al een plan opgesteld door de minister van Oorlog, waarbij de Weerbaarheidsverenigingen samengevoegd zouden worden tot een brigade onder bevel van een generaal en als geregelde troepen dienst te laten doen. Van het aanbod wordt geen gebruik gemaakt, wel worden er diverse schutters gemobiliseerd. De Koninklijke Scherpschutters doen een oproep om de opengevallen plaatsen, die zijn veroorzaakt door hen die militie- of Schutterplichtig zijn, zo snel mogelijk op te vullen. Hoe populair de Scherpschutters waren, of misschien juister geformuleerd, hoe onpopulair het leger, blijkt wel uit de reactie van de Vereniging voor Volks Weerbaarheid uit Arnhem. Van deze vereniging melden zich 21 schutters aan om deel uit te maken van de Scherpschutters en maar 11 voor het leger.

Daarnaast is het dit keer een aantal vrouwen van de Scherpschutters dat een opmerkelijk initiatief neemt. Er wordt aansluiting gezocht bij de afdeling van het Rode Kruis in Deventer en al enige weken daarna wordt de eigen Apeldoornse afdeling opgericht. Presidente is mevrouw De Feillitaz Goethart en penningmeester mevrouw Schoehuizen. Naast deze dames meldden zich 270 vrouwen aan als werkend lid, waaronder vrijwel alle vrouwen van de Scherpschutters. De geneeskundig officier van de Scherpschutters de heer Vlaanderen en de (hof)apotheker G.J. Romijn (ook lid van de Scherpschutters) worden benoemd tot corresponderende leden.

Op 17 juli 1870 begaf de Koning zich naar de residentie. De Scherpschutters stonden aangetreden en met het oog op de tijdsomstandigheden sprak de Koning hen een woord tot afscheid toe. Even voor het in het rijtuig stappen ontving de Koning twee depêches, waarvan de laatste aan de officieren werd overgebracht. Deze depêche bevatte de verklaring '*.....dat Frankrijk beloofde de neutraliteit van Luxemburg te zullen eerbiedigen, zolang Pruissen hetzelfde deed*'. De opluchting onder de aangetreden Scherpschutters was groot. In de vroege morgen van 5 oktober keerde de Koning terug op het Loo. Hier werd hij door de Scherpschutters en de Harmonie met muziek begroet.

De Harmonie krijgt in deze maand van de Koning dezelfde uniformen als die de Scherpschutters dragen. Ook geeft hij ze de ontbrekende instrumenten. Zijn bedoeling is de Harmonie te integreren als militaire kapel in de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. Dit is ook een aantal jaren zo geweest, waarbij de Harmonie aangeduid wordt als de militaire kapel van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. De nieuwe uniformen en instrumenten worden voor het eerst gebruikt in september 1870 in een concert ten bate van het Rode Kruis. De heer Neu bracht pianosolo's en de heer Enderle (de latere kapelmeester) zangsolo's. Het Corps en alle aanwezigen gaven tenslotte ' *aan onze Nederlandse harten eens ferm lucht door het zingen van Wien Neerlands Bloed, waarbij menig hart overloopt van vaderlandsliefde'.* Hierbij dient volledigheidshalve te worden opgemerkt dat dit het toenmalige volkslied was dat pas in in de jaren dertig van de volgende eeuw werd vervangen door het Wilhelmus.

Eind oktober van dat jaar organiseert het Corps, als troost, wel een schietconcours op de Wiesselse heide. De deelnemers werden op kosten van 'Z.M. onzen geëerbiedigden Koning' onthaald op een krachtige soep. Ter bereiding van de 100 porties werd 60 kilo ossenvlees gebruikt. Na afloop kreeg iedereen ook nog een halve fles wijn. De leden krijgen echter wel te horen dat zij zich meer militair moeten gedragen. Daarom mag er niet meer geschoten worden in de 'linnen kiel' maar moet er altijd geschoten worden in de kapotjas (dit is de lange militaire overjas).

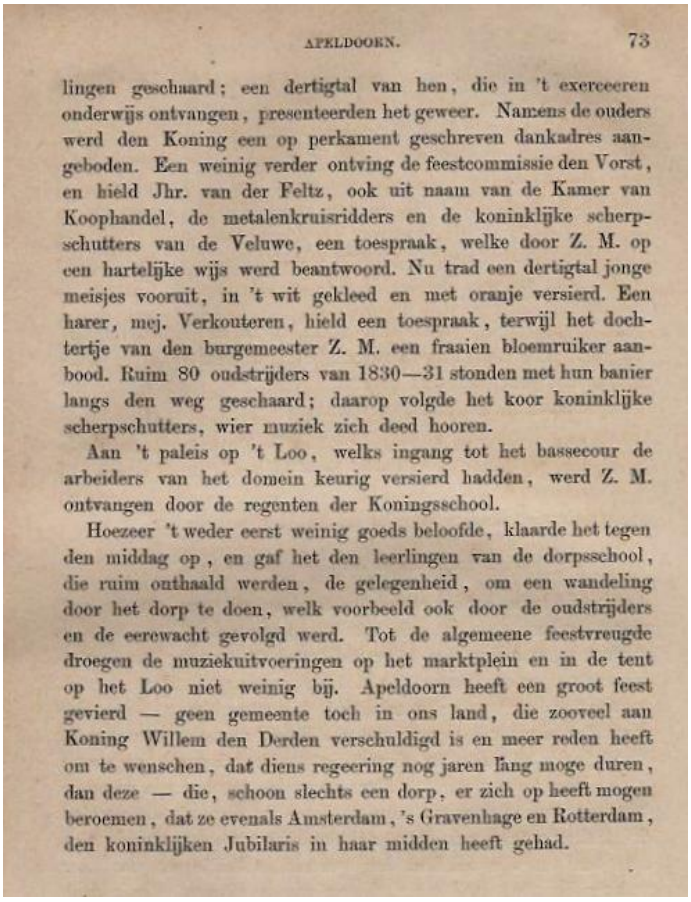

APELDOORN. 73

lingen geschaard; een dertigtal van hen, die in 't exerceeren onderwijs ontvangen, presenteerden het geweer. Namens de ouders werd den Koning een op perkament geschreven dankadres aangeboden. Een weinig verder ontving de feestcommissie den Vorst, en hield Jhr. van der Feltz, ook uit naam van de Kamer van Koophandel, de metalenkruisridders en de koninklijke scherpschutters van de Veluwe, een toespraak, welke door Z. M. op een hartelijke wijs werd beantwoord. Nu trad een dertigtal jonge meisjes vooruit, in 't wit gekleed en met oranje versierd. Een harer, mej. Verkouteren, hield een toespraak, terwijl het dochtertje van den burgemeester Z. M. een fraaien bloemruiker aanbood. Ruim 80 oudstrijders van 1830—31 stonden met hun banier langs den weg geschaard; daarop volgde het koor koninklijke scherpschutters, wier muziek zich deed hooren.

Aan 't paleis op 't Loo, welks ingang tot het bassecour de arbeiders van het domein keurig versierd hadden, werd Z. M. ontvangen door de regenten der Koningsschool.

Hoezeer 't weder eerst weinig goeds beloofde, klaarde het tegen den middag op, en gaf het den leerlingen van de dorpsschool, die ruim onthaald werden, de gelegenheid, om een wandeling door het dorp te doen, welk voorbeeld ook door de oudstrijders en de eerewacht gevolgd werd. Tot de algemeene feestvreugde droegen de muziekuitvoeringen op het marktplein en in de tent op het Loo niet weinig bij. Apeldoorn heeft een groot feest gevierd — geen gemeente toch in ons land, die zooveel aan Koning Willem den Derden verschuldigd is en meer reden heeft om te wenschen, dat diens regeering nog jaren lang moge duren, dan deze — die, schoon slechts een dorp, er zich op heeft mogen beroemen, dat ze evenals Amsterdam, 's Gravenhage en Rotterdam, den koninklijken Jubilaris in haar midden heeft gehad.

Verslag van het feestprogramma

Ofschoon op alles voorbereidt, het gehele leger was gemobiliseerd, de grenzen werden bewaakt en de forten waren bezet, werd Nederland niet in de strijd, die met de vrede van Frankfurt Am Main op 10 mei 1871 definitief eindigde, betrokken. Het gewone leven herneemt zijn loop. Door de verkregen 'duidelijkheid' met een verenigd Duitsland als nieuwe macht, verflauwt echter ook de stuwkracht achter de Weerbaarheidsbeweging.

3.4 De derde nationale schietwedstrijd

In 1872 vonden van 11 tot en met augustus de uitgestelde wedstrijden onder de naam '***het derden nationaale Scherpschuttersconcours***' eindelijk wel plaats. Was het in 1870 de Frans-Duitse oorlog die roet in het eten gooide. In 1871 was het een grote pokkenepidemie.

Het derde scherpschuttersconcours is om meerdere redenen van groot belang geweest. In de eerste plaats waren de Scherpschutters, verantwoordelijk voor de organisatie van deze, naar waarschijnlijkheid de grootste, schietwedstrijd die ooit in Nederland gehouden werd en ook de laatste In de tweede plaats was het ook het einde van de Nederlandse Weerbaarheidsbond en een teken voor notabelen om niet meer zonder meer achter, dit soort evenementen te gaan staan,

Het concours was zo groot omdat iedereen, militair, weerbaarheidsman, lid van de schutterij of gewoon burger kon deelnemen. En daarnaast kwamen er grote aantallen soms wel 2000 toeschouwers op een dag Dit althans in de eerdere twee wedstrijden in respectievelijk in 1868 in de Bilt en in 1869 op de Waalsdorpervlakte.

Om deze grote aantallen mensen (10.000 schutters en naar verwachting evenveel toeschouwers en familieleden, moesten uiteraard ook grootschalige voorzieningen worden getroffen. Dit temeer daar de Koning persé een thuiswedstrijd wilde waarop zijn corps in zowel de organisatie als in de wedstrijden kon schitteren en daarvoor de Wieselse heide had uitgekozen. Hiertoe werd het oude schietterrein van de Scherpschutters gebruikt. Dit was toen heidelandschap met voldoende schootsveld voor het aanleggen van een tiental 300 meter banen en één 500 meter baan.. Het was in die tijd nog echt heide en om de hitte te kunnen doorstaan en om de manschappen van water te

kunnen voorzien, worden er waterputten gegraven. Deze waterputten zijn heden ten dage nog steeds te vinden. Bij het 60-jarig bestaan in 1927 wordt in een van de putten door de vereniging een gedenksteen ingemetseld die ook nog steeds aanwezig is. De heide is dan echter al verdwenen, want in 1927 wordt al gesproken over de inmiddels lommerrijke bossen waarin de putten liggen verstopt.

Een van de nog steeds bestaande waterputten in het kroondomein

De nog steeds herkenbare resten van de kogelvangers

Als model voor de scherpschutter wedstrijden fungeerden de wedstrijden zoals die toen (en nu nog steeds) door de Engelse National Rifle Association op Bisley gehouden worden. Dat wil zeggen de nadruk op het op lange afstand schieten, weinig (10) schoten en veel korte wedstrijdseries. Er werden naast de eretekens (tegenwoordig medailles geheten, maar toen gedenkpenningen genoemd) flinke prijzen uitgereikt. Bovendien ontvingen alle deelnemers een zinken(!) gedenkpenning. Aan de prijswinnaars werd namens de Nederlandse Weerbaarheidsbond een oorkonde met daarop het gewonnen wedstrijdonderdeel en de gewonnen prijs uitgereikt. Op de oorkonde prijken de beeltenissen van de Koning en zijn beide zoons Willem en Alexander.

Slechte maar wel van historische waarde zijnde foto van het tentenkamp en schutters

Oorkonde (60x 50 cm!) uitgereikt bij het behalen van een eerste prijs

Vanaf het begin waren er bezwaren tegen Apeldoorn als plaats voor de wedstrijd. Men vond Apeldoorn zeer afgelegen liggen en niet voorzien van voldoende faciliteiten. In de woorden van die tijd: '*Een concours in de woestijn, Wiesel staat niet eens op de grote kaart van Puls, hoe komen ze erbij!* Puls was overigens een Apeldoornse uitgever die o.a. kaarten van Apeldoorn en omgeving verkocht. Het is wederom de Koning die de Weerbaarheidsbond weet over te halen. Dit door o.a. alle kosten voor het aanleggen van de schietbanen uit eigen zak te betalen. Daarnaast is het kaartprobleem snel opgelost. Jos Smulders in Den Haag die zich siert met de naam "Lithograaf en Carthograaf des Konings" krijgt de opdracht onmiddellijk een kaart te maken van Apeldoorn en het Wiesselse veld met daarop de schietbanen.

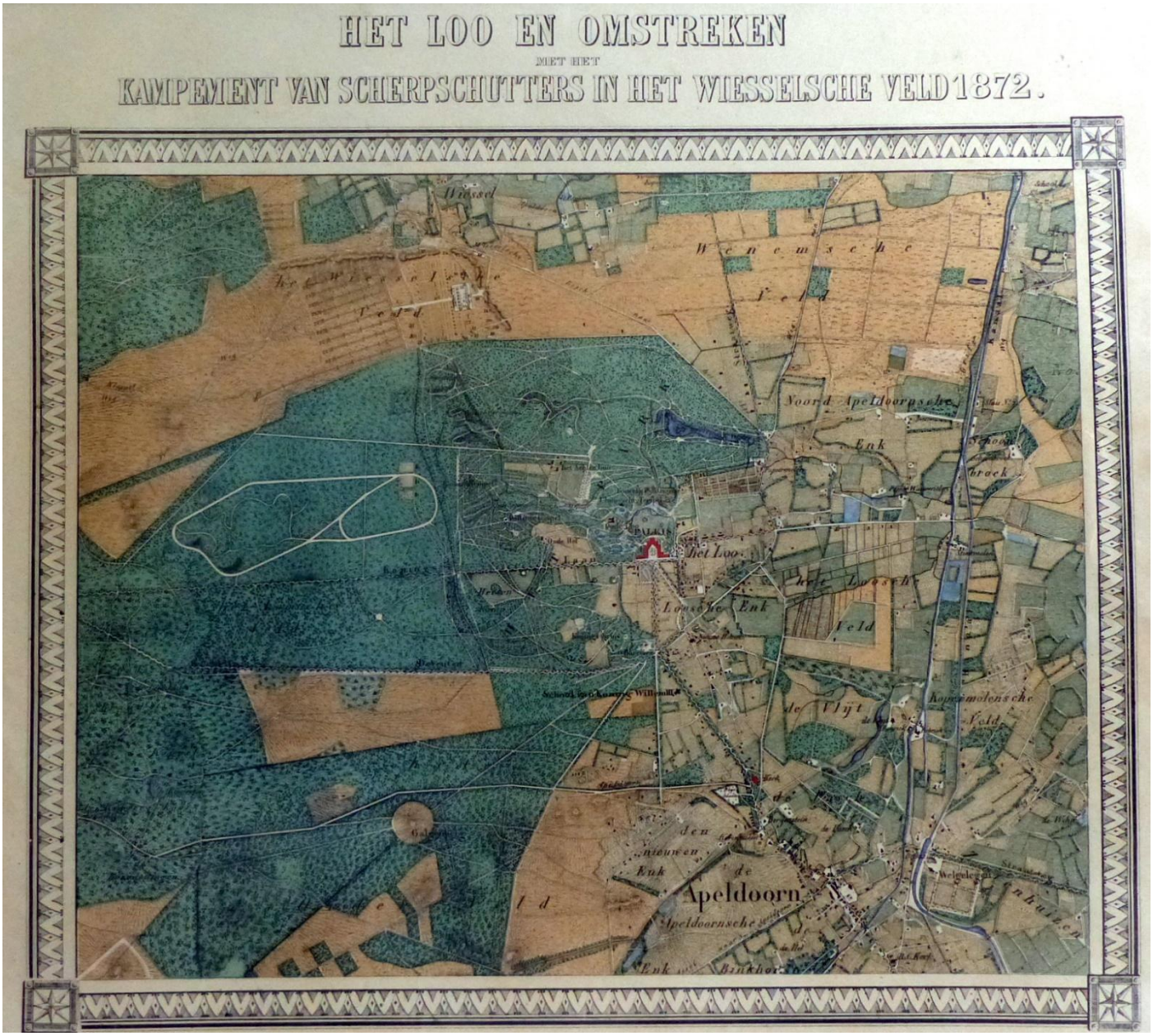

Kaart van de locatie in het huidige kroondomein van de schietbanen

En inderdaad de schutters kwamen wel. Om deze te huisvesten werd een compleet tentenkamp opgericht. Ook de Koning en zijn familie betrokken een tent, hoewel Paleis het Loo vlakbij ligt. Hoe belangrijk de uitslagen waren blijkt wel uit het feit dat er via het tijdelijk postkantoor in het tentenkamp alle uitslagen werden door getelegrafeerd aan de landelijke dagbladen.

Op de kaart zijn in de linkerbovenhoek de schietbanen en het tentenkamp te herkennen. Er is nog een meer gedetailleerde plattegrond bewaard gebleven uit die tijd. Hieraan kunnen we aflezen dat er 10 geweerbanen van 300 meter werden aangelegd en een van 500 meter. Er was een enorm tentenkamp voor de huisvesting. Zo waren er alleen al 4 generaalstenten en 17 tenten voor het Koninklijk Huis nodig. Er werd zelfs een tent gebruikt als muziektent onder de fraaie naam 'muziektempel'.

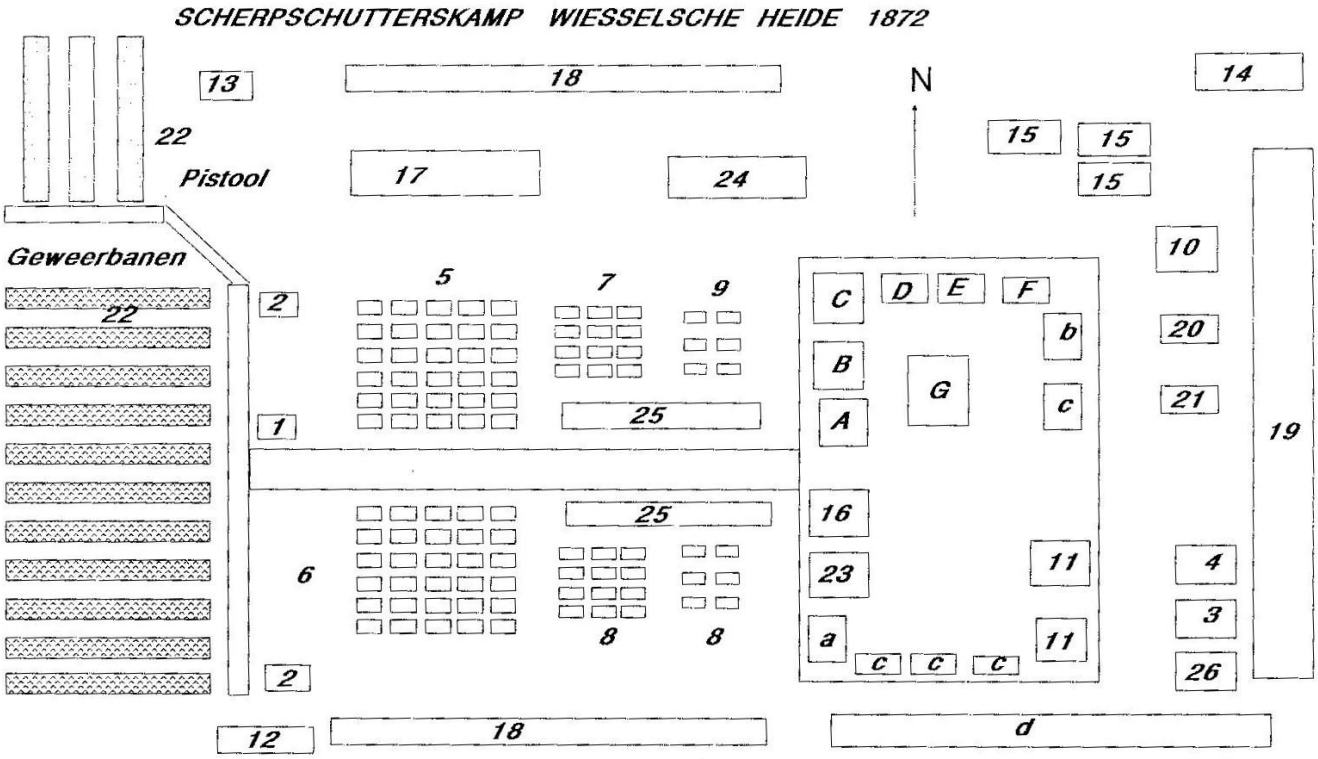

Verklaring bij de plattegrond

A= Tent van Z.M de Koning
B= Tent van H.M de Koningin
C= Tent van de prins van Oranje
D= tent van prins Alexander
E= Tent van prins Hendrik
F= tent van prins Frederik
G= Grote (ontvangst) tent van Z.M
a= tenten van de adjudanten van koning en prinsen
b= idem van kamerdienaars
c= idem van bedienden
d= stallen
1= frontwacht
2= flankwachten
3= politiewacht
4= front de baniere(vaandelwacht)
5 en 6 = tenten voor de schutters (80 stuks)
7 = tenten voor de onderofficieren (20 stuks)
8= tenten voor de officieren
9= tenten voor de hoofdofficieren
10= centraal comité
11= Nr. 100 (wc's) voor de officieren
12= ambulance, officieren van gezondheid
13= afgevaardigde rodekruis
14= buskruitmagazijn
15= magazijnen
16= hulppost en telegraafkantoor
17= kantine
18= privaten
19= marktplaats
20= prijzentent
21= inschrijfbureau
22= schietbanen
23= Nr. 100 Koninklijk huis
24= muziektempel
25= veldkeukens en pompen
26= vergadertent centraal comité en politiebureau

Alle deelnemers kregen een zinken gedenkpenning uitgereikt met aan de voorzijde de beeltenis van Koning Willem de Derde en aan de achterzijde het wapen van de gemeente Apeldoorn met twee gekruiste geweren.

De zinken gedenkpenning

Er werd een houten kantine gebouwd door de Apeldoornse aannemer Chris Wegerif voor 1000 schutters voor fl. 3585,00. De heren van de Weerbaarheidsbond hadden een eigen tent. Voor het eten sleepten zij een enorm servies mee, bestaande uit o.a. 180 champagneglazen, 250 soepborden en 26 sauskommen. Want kamperen mag dan noodzaak zijn, het moet wel in stijl gebeuren. Deze derde en tevens laatste 'nationale' bijeenkomst vormt het absolute hoogtepunt van de Weerbaarheidsbeweging in Nederland, maar ook haar ondergang. Het financiële te kort was met name door het ingekochte maar niet verkochte voedsel enorm.

De toeschouwers kwamen echter niet. Om op het Wieselse veld te komen moest men eerst met de trein naar Arnhem, Deventer of Zutphen reizen en dan met een rijtuig naar zijn eindbestemming. Dit was kennelijk te veel gevraagd en stond ook in scherpe tegenstelling tot de wedstrijden in de Bilt en de Waalsdorpervlakte die vlak bij respectievelijk Utrecht en Den Haag lagen. Het eindigde in een bankroet van de Nederlandse Weerbaarheidsbond. Niet alleen had deze al 7000 gulden uitgegeven aan voorbereiding van de wedstrijden in 1871 die niet doorgingen, men moest bij gebrek aan toeschouwers voor 10.000 gulden aan onverkochte eetwaren afschrijven zodat er een tekort van 17.000 gulden was.

Het bestuur van de bond was hoofdelijk aansprakelijk en betreurde daarom bitter dat ze zich niet verzet hadden tegen de wens van de Koning. Maar noblesse ’s oblige ze betaalden de schuld uit eigen zak hoewel ze dat 10 jaar kostte. Er werd echter nooit meer een nationaal concours georganiseerd en ook werd er nooit meer geschoten op het terrein. Het bos overgroeide de heide en de waterputten werden vergeten. Tegenwoordig liggen ze in voor het publiek ontoegankelijk terrein en zijn afgezien hiervan ook door de optredende ‘verbossing’ van het toenmalige heidegebied vrijwel niet meer te vinden.

Voor de Scherpschutters was het een dubbel bittere pil. Niet alleen waren alle bekende namen als de Feillitaz Goethart, van Heuven, Verkouteren Hugenholtz en ridder van Rappard direct verantwoordelijk voor de organisatie een aantal maakte ook deel uit van het bestuur van de Nationale Weerbaarheidsbond.

Het is dan ook niet geheel onverwacht dat de belangrijkste notabelen zich geruisloos terig trokken uit zowel de weerbaarheid bond als uit de Scherpschutters. Dit leidde ook tot een aanzienlijke “Verburg ring “van de vereniging en de schietsport in het algemeen. Toen de schuld uiteindelijk gedelgd was werd ook de Weerbaarheidsbond opgeheven

Dat de Derde Nationale Scherpschutter wedstrijd die door de Koninklijke Scherpschutters werd gewonnen toch, met name voor hen die niet financieel werden getroffen, een onvergetelijke indruk heeft gemaakt blijkt wel uit het feit dat er in nog in 1927 een gedenksteen werd ingemetseld in één van de putten om te memoreren dat op deze plaats in 1872 het kampement van het Scherpschutters concours stond.

Het succes blijkt ook doordat er plaatselijk afdelingen van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe worden opgericht, dit o.a. in Arnhem.

Bekendmaking.

Burgemeester en Wethouders der gemeente Arnhem,

Gelezen de missive van het bestuur der Vereeniging »Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe, afdeeling Arnhem", dd. 15 Maart 1872 nº. 137, en van den heer majoor, plaatselijk kommandant alhier, dd. 20 Maart nº. 37,

Brengen ter algemeene kennis, dat de Zomerschietoefeningen door de Vereeniging »Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe, afdeeling Arnhem" zullen gehouden worden op den Galgenberg des Zondags voormiddags, aanvangende den 7den April e. k.

Arnhem, 20 Maart 1872.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
C. VISSCHER, *w. B.*
De Secretaris,
H. H. VITRINGA.

Bekendmaking inzake de Arnhemse afdeling

Hoe de koning er over dacht is niet bekend. Opvallend is wel dat de Scherpschutters niet altijd gebruik mogen maken van de aangelegde banen, maar regelmatig moeten uitwijken naar gemeentegrond om te kunnen schieten. Met als gevolg dat de voor veel geld aangelegde banen langzamerhand geclaimd worden door de natuur en overgroeid raken.

Rijn Wijnen.

Scharlachberger	per Flesch	*f* 2,—
Liebfraumilch	„ „	„ 3,—

Diverse Wijnen.

Sherry of Madera	„ „	„ 2,50
Portwijn (Roode)	„ „	„ 3,—

Echte Champagne Wijnen.

Oeil de Perdrix	„ „	„ 4,50
Moët en Chandon Sillery Superieur	„ „	„ 4,50

Bieren.

Haantjes Gerstebier	per Glas	„ 0,05
Davo Bier	„ „	„ 0,15

Diverse.

IJs	per Portie	„ 0,30
Koffij ('s morgens)	„ Kop	„ 0,10
„ ('s namiddags na 2 ure)	„ „	„ 0,15
Thee	„ „	„ 0,15
Bouillon	„ „	„ 0,25
Schildpadsoep	„ Portie	„ 0,30

NB. De bediening zal door een groot aantal knechts geschieden, allen voorzien van een onderscheidingsteeken. Alle betalingen geschieden à contant.

MENU

11 AUGUSTUS.

Groentensoep.
Petits pâtés à la Reine.
Ossehaas met piquante Saus.
Aardappelen, Princesseboontjes en Zuur.
Kalfs-coteletten met Snijboonen.
Ham met Salade.
Pudding de Cabinet.
Vruchten.
Dessert.

12 AUGUSTUS.

Schildpadsoep.
Petits pâtés à riz de veau.
Roastbeef, Aardappelen, Worteltjes en Doperwtjes.
Kalfsfileet, Rijst met Kersensaus.
Hoenders met Peren.
Gebakjes.
Vruchten.
Dessert.

Twee pagina's met respectievelijk de verkrijgbare drankjes en een dagmenu

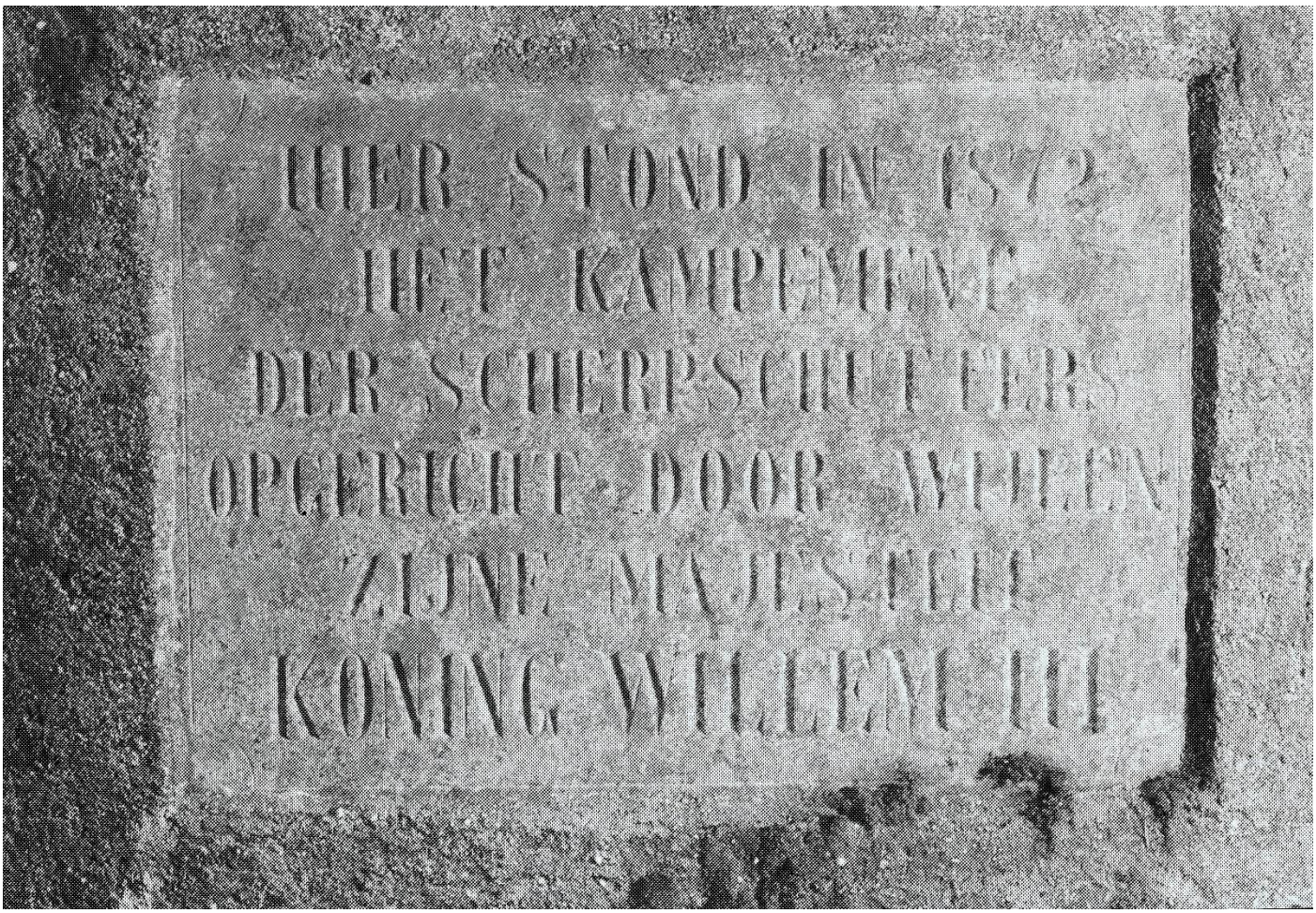

Een in 1927 aangebrachte inscriptie op een van de toen gerestaureerde waterputten

Ook voor de Koninklijke Scherpschutters zelf was het concours was een groots gebeuren. Alle Scherpschutters stonden in volledig tenue aangetreden voor hun eigen huis. De kapitein-kommandant haalde de verst weg wonende schutter op waarbij marcherend door het dorp alle huizen van de schutters werden aangedaan, waarop de schutters zich dan bij de marcherende troep aansloten. Op zondag 11 augustus maakten alle deelnemers onder begeleiding van de muziekkorpsen een defilé door Apeldoorn. Voor het gemeentehuis werden zij feestelijk ontvangen. Aan de hoofden van de Corpsen werd de 'erewijn' aangeboden. Langs de weg waren aan alle huizen de vlaggen uitgestoken.

het zoude My aangenaam zyn,
dat het Bestuur der Koninklyke
Scherpschutters van de Veluwe hierom
in overleg zoude willen treden met
den President van het Muzykkorps,
Jonkheer Ridder van Rappard;
van Mynentwege zal het my aangenaam
wezen de som van Vierhonderd Gulden
(f 400.-.-) ter beschikking der regelings
Commissie te stellen, ten einde in
de tegemoetkoming aan het Personeel
der Muzyk te voorzien, welke
regeling geheel door My aan de
regelings Commissie wordt overgelaten,
ten einde de verdiensten en handwerksloon
van meergemeld personeel geene schade
komen te lyden.

De Beschermheer van het
Korps Koninklyke Scherpschutters
van de Veluwe

Willem

De leerlingen van de Koningsschool en de van Kinsbergenschool werden ook geoefend in het maken van militaire promenades, waarbij een twintigtal leerlingen op vélocipèdes dienstdeed als cavaleristen. In feite kwam het erop neer

dat zij tijdens de wedstrijden als boodschappenjongens en brievenbezorgers ingezet werden. Z.M. de Koning benoemt ook per 13 juli 1872 de heer J. Enderlé, organist en muziekmeester te Apeldoorn, tot directeur van het muziekkorps der Veluwse Scherpschutters (de Harmonie) ter vervanging van A.J. Mennes die officieel om gezondheidsredenen, hij was de pensioengerechtigde leeftijd reeds lang gepasseerd, om ontslag gevraagd had. In werkelijkheid vond de Koning zijn militaire vaardigheden onvoldoende. Om de muziektempel te vullen werd de heer Enderlé ook het muziekkorps van het 8e Regiment Infanterie en dat van de Rotterdamse Weerbaarheidsvereniging toegewezen. En inderdaad hebben de muziekkorpsen iedere dag gespeeld.

Prins Alexander stelde een schitterende, massief zilveren, beker ter beschikking. Deze 'Alexanderbeker ' werd gewonnen tot grote trots en voldoening van Koning en Kroonprins door het 'eigen' Corps.

De prins Alexander beker, het origineel valt te bewonderen op museum paleis het loo

Twee leden van de Scherpschutters, de heren van der Feltz en Schoehuizen, die deel uitmaakten van de regelingscommissie, werden na afloop van het goed verlopen concours zelfs benoemd tot 'Officier der orde van de eikenkroon'. De kapel bracht hun een serenade.

Slechte prestaties daarentegen riepen duidelijk de Koninklijke gramschap op, zoals blijkt uit de volgende brief van de Koning gedateerd 29 october 1873.

..Daar de uitreiking der vierhonderd Gulden door Ons aan de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe geschonken, ten einde twaalf man aan wedstrijden te doen deelnemen en daar Onze zorgen tot geen gunstig resultaat hebben kunnen leiden, aangezien bij iedere gelegenheid geene prijzen van enig belang zijn behaald geworden, terwijl het tegendeel door Ons met billijkheid had kunnen worden verwacht, zoo hebben Wij goedgevonden te bepalen, dat voortaan de hierbovengemelde vierhonderd Gulden zullen worden ingetrokken.

Het moest met de twaalf Scherpschutters zoo gesteld zijn, dat andere mededingers de minst mogelijke kans overgelaten werd eene prijs van welken aard ook nevens de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe te winnen, aangezien geen Scherpschutterscorps zulke, in alle opzigten gunstige gelegenheid bezit zich in het schieten te oefenen. Wij kunnen niet nalaten aan het Bestuur der Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe de hoogst treurige en hoogst pijnlijke indruk terug te geven, welke de houding van het Corps bij den wedstrijd te Waalsdorp gehouden, op Ons heeft te weeg gebracht, verblijvende, de toegenegen (was getekend) Willem.

Ai, dat deed pijn, niet in de eerste plaats vanwege de vierhonderd gulden (toch een klein kapitaaltje in die dagen) als wel vanwege de gekwetste trots. Er komt dan ook onmiddellijk een reactie, zoals blijkt uit de volgende brief van een zevental leden aan het bestuur. De inhoud hiervan luidde:...*Wij verzoeken eene algemeene vergadering te beleggen, ten einde te onderzoeken de oorzaak waarom er te Waalsdorp met het kampschieten door de Scherpschutters van de Veluwe zoo weinig punten zijn geschooten, daar volgens geruchten, bij medeleden vermoedens bestaan dat de Scherpschutters wegens dronkenschap onbekwaam zijn geweest.*

Dit bleek niet zo te zijn, maar er werden wel disciplinaire maatregelen tegen een aantal leden genomen, in de vorm van een boete van fl. 0,25 wegens ongeconcentreerd gedrag. De brief aan de Koning weet alles weer recht te zetten want al spoedig komt de toezegging van de Koning dat hij voor het jaar 1874 fl. 1216,05 en een halve cent ter beschikking stelt aan de vereniging.

De Koning was altijd erg direct zoals ook uit de volgende boodschap blijkt: *Ingevolge de bevelen van Z.M. den Koning heb ik de eer uwe edelgestrenge te doen weten dat het zijner Majesteits begeerte is dat de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe zich naar het concours te Amsterdam zullen begeven en aldaar in groote tenue zullen verschijnen.*

Dit concours was overigens geen succes want de commandant rapporteert: *'wegens de verregaande ordeloosheid en onregelmatigheden op het concours te Amsterdam, ben ik aan het hoofd der manschappen terug gekeerd naar Apeldoorn'.*

De discipline is trouwens ook bij de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe een probleem zoals uit een andere brief blijkt waarin de commandant het volgende rapporteert aan de Koning: *'Het bedanken der vroegere bestuursleden, voor redens geheel buiten de Weerbaarheidsvereeniging, het weigeren van twee officieren om op te treden als leden van het bestuur, alsmede de gezapige onmilitaire houding der Apeldoornse burgers, doen het spoedige einde der Weerbaarheidsvereniging tegemoetzien'.*

De Koning lost dit op door leden van zijn hof (voornamelijk jachtopzieners) tot onderofficier te benoemen en inderdaad daarna gaat het tijdelijk weer beter. Wat er van de schutters verwacht werd blijkt uit de 'dienstregeling voor de maand december 1874:
4 december: theorie voor het kader, voor de manschappen 's avonds van 7- 8 uur schermen in de schermzaal.
9 december: 's middags van 1.30 tot 3 uur exerceren.
*18 december: t*heorie voor het kader, voor de manschappen 's avonds van 7 tot 8 uur tirailleren.
23 december: tirailleren (dit is het optrekken in het veld van infanteristen) van 1.30 tot 3 uur.
31 december: inspectie van wapens en kleding, opkomen in groot tenue

Daarnaast werd nog iedere zondag geschoten.

3.5 Meer nadruk op het schieten

In 1873 gaan zowel de 'Kroonprins' als de Scherpschutters schieten *'naar den schijf'* op een terrein achter de Nieuwe Enk, behorende aan de heer E.W. de Feillitaz Goethart. Waar dit terrein precies gelegen heeft weten we niet. Daarnaast wordt er ook nog steeds geschoten op de paleisbanen, waar met name de wedstrijden verschoten worden, meestal voorzien van 'een goed buffet'.

De band met de Koning bleef goed, zo kunnen we lezen dat in februari 1876 het kader van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe wordt uitgenodigd met familieleden het concert bij te wonen, dat op 's Konings verjaardag in de sociëteitszaal door de Harmonie zal worden gegeven. De kaderleden worden verzocht in uniform te verschijnen. Op 16 april 1881 besluit het Corps haar festiviteiten in het kader van het twaalf- en een halfjarig bestaan met een diner en een bal.

De enige redenen waarom mensen het korps verlaten is dat zij milicien worden in het leger of overgaan naar de Harmonie. Na 1883 komen er problemen, waarom is niet duidelijk, maar er worden dan mensen ontslagen om de volgende redenen:

- verwaarlozing van trom en uniform;
- verregaande nalatigheid in het uitoefenen van zijn diensten;
- onzindelijkheid.

Vooral de laatste reden komt herhaaldelijk voor. Wat we precies onder die onzindelijkheid moeten verstaan, is niet helemaal duidelijk. De aanvulling met nieuwe scherpschutters komt dan uit de Apeldoorners zelf.

Vanaf 1886 breken echter voor het Corps moeilijke tijden aan. De militaire dreiging van Pruissen lijkt na de eenwording van Duitsland verdwenen en samen met het opkomend socialisme maakt dit alle Nederland chauvinisme niet sterker, integendeel de aandacht begint te verschuiven naar zaken als de klassenstrijd en de internationale. Dit heeft tot gevolg dat het Corps steeds verder terugloopt. In de periode 1886 tot 1893 wordt er geen enkele bestuursvergadering gehouden. De notulen van 1886, vermelden dat er geen cent meer in kas is, er is zelfs geen geld meer om de contributie aan de Weerbaarheidsbond te voldoen. In 1894 telt het hele Corps nog slechts 35 leden.

Ook het bestuur en de commandanten veranderen van statuur. Tot ongeveer bestonden deze 1886 volledig uit militairen of ex-militairen, hetgeen logisch is gezien het militaire karakter van de vereniging. De baron van Hardenbroek was beroepsmilitair, evenals de jonkheer van der Feltz. De kapitein-commandant C. Schäfer en de heer J.C. van Heuven zagen de Koninklijke Scherpschutters ook in de eerste plaats als een militaire eenheid en pas in de tweede plaats als een vereniging voor het Scherpschieten. Dit roept noch al eens spanningen op bij de leden voor wie het lidmaatschap maar een nevenfunctie is. Voor de heer Schäfer is het dan ook een opluchting als hij op 7-10-1872 benoemd wordt tot opperbevelhebber van de strijdkrachten op Atjeh. Een, overigens geheel volgens zijn wens, minder rustig commando. Er wordt afscheid van hem genomen met een serenade. Zijn opvolger de heer J.F Dekker was daarvan als gepensioneerd Oost-Indië kapitein net teruggekeerd. Hij is het die zich beklaagd over het ontbreken van de *'ware militaire geest'* bij de leden.

Kapitein J.f. Dekker

Alle officiersbenoemingen vonden tot 1894 plaats bij Koninklijk Besluit.

BENOEMINGEN, enz.

Bij Zr. Ms. besluit zijn mr. A. L. P. baron de Constant Rebecque, secretaris van legatie te Brussel, naar Weenen en mr. K. W. P. F. baron Gericke van Herwijnen, secretaris van legatie te Weenen, naar Brussel verplaatst.

Z. M. heeft bij het korps Koninklijke scherpschutters van de Veluwe (afdeeling Arnhem) benoemd tot 1n luit. A. M. Cnopius, thans 2e luit.

Officiersbenoeming

Pas na 1894 gaat dit veranderen. Na 1894 zijn het burgers of oud-militairen die gekozen worden tot commandant of voorzitter. Gediend hebben als officier in de krijgsmacht of de Schutterij was nog wel een pre, maar absoluut geen voorwaarde meer. Zo heeft commandant Bas Backer nooit een militaire opleiding gehad, hoewel hij in zijn studententijd wel lid was van een studenten Weerbaarheidsvereniging, die hij echter omschrijft als een gezellig vriendenclubje gespeend van alle militaire discipline. Na 1920 zijn het 'normale' Apeldoornse burgers, zonder militaire achtergrond die het voorzitterschap bekleden en is er ook geen functie van “commandant”meer.

In 1890 overlijdt bovendien Koning Willem de Derde op het Loo en wordt Koningin Emma de Regentes. Na het overlijden van de Koning wordt Koningin Emma (de Koningin-weduwe) beschermvrouwe van de vereniging. Zij heeft ook een warme belangstelling voor het Corps. Zo woont zij in 1893 een schietconcours gedurende de hele dag bij. Ook heeft zij veel prijzen geschonken aan de vereniging. Maar in tegenstelling tot haar echtgenoot heeft zij, voor zover bekend, nooit een schot gelost. En wat zij zeker niet doet is het zich zo daadkrachtig bemoeien met het Corps zoals Koning Willem de Derde (haar ex-man) wel deed. Prins Alexander was al in 1884 overleden zodat ook van deze kant geen steun meer werd ondervonden.

Ook de Weerbaarheidsverenigingen beginnen van karakter te veranderen. Het accent verschuift steeds meer naar het schieten als sport op zich. In 1890 werd het streven naar het 'juist schieten' en het gat dat was gevallen door het verdwijnen van de Nederlandse Weerbaarheidsbond opgevuld en officieel vormgegeven door het oprichten van de Vereniging van Nederlandse Scherpschutters, waaruit later de huidige Koninklijke Nederlandse Schutters Associatie is voortgekomen.

Het is aan een paar bestuursleden met voldoende toekomstvisie te danken dat het Corps dit alles overleefd. Het bestuur bestaande uit de heren Hugenholtz als voorzitter en jonkheer Bas Backer als secretaris en kommandant van het korps besloten het roer volledig om te gooien. In hun eigen woorden van 1893:'..*om ons zo mogelijk van de enigszins knellende banden die het onvermijdelijke gevolg zijn van een Corps geheel op militaire leest geschoeid, te ontdoen en de vereeniging te doen herboren worden in een vrije Scherpschuttersvereniging onder dezelfde naam als de vorige, met behoud der voornaamste bepalingen betreffende de oefening in het scherpschieten'.*

Dit wordt door de leden en Hare Majesteit geaccepteerd en in 1894 worden de statuten gewijzigd. De banden met het militaire verleden zoals de rangen, het commandant schap worden definitief verbroken. Ook het uniform wordt aangepast. Wat blijft zijn de hanenveren voor het bestuur en het groene laken, maar verder wordt het uniform 'verburgerlijkt. De uniformen die nu in het bezit zijn van de vereniging zijn volgens deze 'verburgerlijkte’ versie gemaakt.

Schutters met de trommelslager, na het scheiden van de wegen met het muziekkorps de enig overgebleven muzikale ondersteuning

Dit is het einde van een tijdperk. Het muziekkorps gaat al in 1883 als Stedelijke (en later Koninklijke) Harmonie volledig haar eigen weg en de buksschietvereniging 'De Kroonprins' wordt opgeheven en geïntegreerd in de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe.

Vanaf dit tijdstip is de vereniging een burgervereniging met een tweeledig doel:
1. Het beoefenen van de schietsport
2. In tijden van nood fungeren als reservoir van goed opgeleide schutters, waaruit geput kan worden door het Ministerie van Oorlog.

De laatste gedachte vertoont grote overeenkomst met het streven van de Engelse National Rifle Association (NRA). De NRA was, of beter gezegd is want zij bestaat nog steeds, de tegenhanger van de Nederlandse Weerbaarheidsbond. Hier is de tweede doelstelling ook daadwerkelijk in praktijk gebracht. In de eerste wereldoorlog toen er een schrikbarend gebrek aan goede schutters en vooral instructeurs bestond in het Engelse leger, hebben meer dan 2000 NRA leden dienst genomen en als schietinstructeurs gewerkt. Een kleine 200 NRA leden hebben zelfs actief aan het front gediend als scherpschutters in speciale eenheden en honderd en veertig van hen zijn daarbij om het leven gekomen.

In Nederland bleek bij de mobilisatie in 1914 een volledig andere situatie te bestaan. Verwacht was dat alle leden van de Weerbaarheidsverenigingen zich als vrijwilliger zouden melden. Dit gebeurde echter niet of nauwelijks. Ook wist het Ministerie van Oorlog niet hoe de schaarse vrijwilligers in te zetten. Het resultaat was dat er geen enkel Weerbaarheidsverenigingslid daadwerkelijk is ingezet in het leger. Erger was dat na afloop van de 1^{e} wereldoorlog het ministerie van Oorlog hieruit de consequenties trok en zijn steun aan de Weerbaarheidsverenigingen steeds verder terugbracht en haar aandacht en hulp verlegde naar de volledig onder hun controle staande vrijwillige landstorn. Bovendien werd in 1919 uit angst voor soortgelijke ontwikkelingen als de Russische revolutie en de Duitse interne onlusten, de eerste wapenwet ingevoerd, met als motto “geen wapens onder de burgers”. Gesteld kan worden dat dit de waterscheiding vormt tussen de Weerbaarheidsgedachte en het zich louter en volledig richten op de schietsport

Hiermee worden ook de banden met het Loo definitief veranderd. De rol van Koning Willem de derde is in de eerste jaren van de vereniging van doorslaggevend belang geweest. Maar wat minder bekend is dat ook de beste schutters personeelsleden van het Loo waren. Zowel Z.M. Willem de derde als Z.K.H. Prins Hendrik bezaten een enorme

passie voor de jacht. Om de jacht goed te kunnen uitoefenen hadden zij een vrij grote groep personeel in dienst die zich bezighielden met de houtvesterij, het jachtbeheer, het onderhoud van de wapens enzovoorts. Deze mensen die de hele dag professioneel omgingen met een wapen waren vaak uitstekende schutters. Willem de derde, stimuleerde het lid worden van de vereniging krachtig (in feite was het een verplichting) zodat de vereniging in de beginjaren over een kerngroep van geoefende schutters kon beschikken. Dit heeft ook nadelen, want het zijn telkens deze mensen die afgevaardigd worden naar de schietwedstrijden. Dit kwam de Koning vaak weer niet goed uit. In het archief zijn ook diverse stekelige brieven tussen de Koning en de vereniging te vinden die telkens op hetzelfde neerkomen, hoe kunt u van ons verwachten dat wij aan alle wedstrijden deelnemen als u uw eigen personeel niet in staat stelt om die wedstrijden bij te wonen?

Het antwoord van de Koning is ook steevast hetzelfde, goed dan, maar wanneer gaan de andere leden nu ook eens echt goed schieten? Helaas heeft de Koning dit niet meer meegemaakt. Pas rond 1900 is de geoefendheid van de leden zodanig dat zij niet meer afhankelijk zijn van de 'jagers' om wedstrijden te kunnen winnen.

Prins Hendrik had een andere benadering. Zijn beschermheerschap werd meer ingevuld als een soort erelidmaatschap. Zo werden de beste schutters van de vereniging uitgenodigd om deel te nemen aan jachtpartijen. De prins had hier een duidelijk doel mee.

Op een gegeven moment zou er een grote jachtpartij zijn waarbij ook enige vertegenwoordigers van de hoge Duitse adel aanwezig zouden zijn. Aan een van deze mensen had de prins een hekel, omdat hij hem enorm arrogant vond inzake het etaleren van zijn vaardigheden als jager en schutter. De beste schutter van de vereniging werd daarop uitgenodigd om ook deel te nemen aan deze jachtpartij, op kosten van de prins in een fraai jachtkostuum gestoken en van een goed jachtgeweer voorzien. Wat de prins gehoopt had werd ook werkelijkheid, de man in kwestie leverde die dag de beste prestaties. De Duitse edelman wilde daarop uitgebreid kennis maken met deze geweldige schutter, die in het dagelijks leven boer was. De prins stelde hem echter unverfroren voor als 'der Herr Burggraff von der Maten bis Orden'. Toen de verblufte schutter aan de Prins vroeg wat hij nu was sprak de Prins de historische woorden ' de beste schutter van het stelletje, de rest is niet van belang'.

Koningin Wilhelmina respecteerde de banden van de vereniging met het Loo, maar was beslist geen enthousiast schutter. De schietbanen op het Loo mochten bijvoorbeeld niet op zondag gebruikt worden, als Zij zelf aanwezig was, omdat Zij de heiliging van de Zondag belangrijker vond dan het schieten.

Het beschermheerschap van prins Bernhard was een pure formaliteit. Uit niets blijkt dat de prins directe bemoeienis of deelname aan de vereniging heeft gehad, buiten het openingsschot van de nieuwe Schuttershof. Hoewel veel personeelsleden van het Loo lid van de vereniging bleven werden ook na de omvorming van het Loo tot museum de bijzondere banden met paleis het Loo verbroken. Diverse bestuursleden zoals Lankwarden, van Surksum en Spek waren en zijn uit deze groep afkomstig. Na het overlijden van Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard in 2004 werd de laatste band met het koninklijk huis verbroken. Zo werd helaas een verzoek om de traditie voort te zetten met een nieuwe Oranje telg als beschermheer niet ingewilligd, zodat er hiermee een definitief einde kwam aan de koninklijke jaren.

4 HEREN VAN STAND (1894 tot 1920)

Zonder overdrijving kan gesteld worden dat de Koninklijke Scherpschutters op dit tijdstip een begrip zijn geworden in de Apeldoornse samenleving. Bij iedere gebeurtenis geeft het Corps, gekleed in haar groot-tenue, acte de presénce dikwijls samen met de Harmonie. Bij het huwelijk van Koningin Wilhelmina en Prins Hendrik in 1901 hebben de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe en de Harmonie een actieve rol gespeeld in de vorm van een defilé, afzettingen en als lijfwacht, van deze gebeurtenis dateert ook de foto op de grote markt. De leiding van de vereniging berust vanaf deze tijd bij een aantal zeer actieve notabelen, vaak van adellijke afkomst, die de vereniging dynamisch en vaardig besturen.

Veel van de namen van de voorzitters van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe uit deze periode zijn nog terug te vinden in een aantal straatnamen, omdat zij op breed terrein maatschappelijk actief waren. De successen in de schietsport worden echter in tegenstelling tot de eerste periode steeds meer behaald door de leden en niet meer door het bestuur.

De schutters in 1908 met de net nieuw verstrekte M95 geweren

Ook worden de uniformen steeds minder gedragen en verschuift de aandacht van weerbaarheid naar gezelligheid en schieten om het schieten.

4.1 De vereniging slaat haar vleugels uit

Op 3 januari 1894 wordt ten overstaan van de toenmalige kandidaat-notaris Jonkheer W. Bas Backer, die tevens secretaris en later kommandant van de vereniging was, een stuk grond gekocht, gelegen in de nieuwe Enk te Apeldoorn. Dit is de huidige Schuttersweg, die haar naam heeft gevonden in de daar eens gelegen schietbanen van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. Het terrein was groot 84 roeden en 30 ellen (ongeveer 9000 vierkante meter) met de afmetingen 300 X 30 meter. Het terrein was eigendom geweest van de Apeldoornse industrieel Ankersmit die het aan de vereniging verkocht voor de somma van fl. 75,00. De heer Bas Backer koopt dit terrein op persoonlijke titel en schenkt het daarna aan de vereniging. De Ankersmits, zowel vader als zoon, waren ook lid van de Scherpschutters en Ankersmit senior was zelfs plaatsvervangend voorzitter van de Nederlandse Weerbaarheidsbond, vandaar misschien de vriendenprijs voor de grond. Overigens zou dit later tegen de vereniging gebruikt worden, het past niet zo was het argument iets dat tegen een vriendenprijs is verkregen aan de gemeente te verkopen tegen de marktprijs.

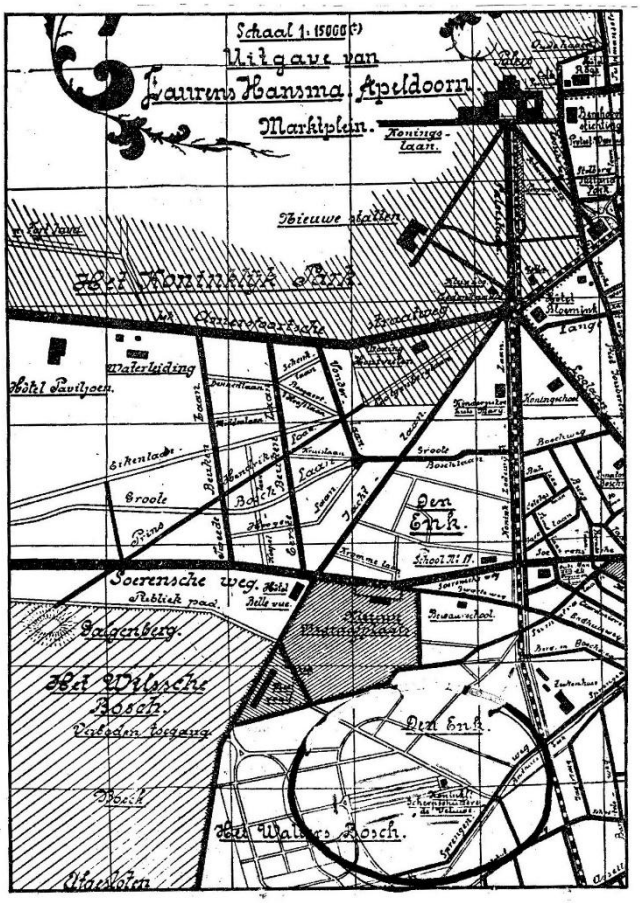

Plattegrond met daarop omcirkeld de nieuwe schietb

aan

De heer Gardeniers maakt een plan voor het inrichten van een schietbaan op dit terrein en begroot de kosten op fl. 500,00. Dit in onze moderne ogen lachwekkende bedragje (een beetje schietbaan kost nu meer dan een miljoen) is er echter niet.

De Scherpschutters hebben nooit financiële ondersteuning gekregen maar ontvingen wel waardevolle steun in de vorm van diensten faciliteiten van de Koning, het Ministerie van Oorlog en de gemeente Apeldoorn. Dit gebrek aan liquide middelen wordt opgelost door het onder de leden uitgeven van rentevrije obligaties van elk fl. 10,00 groot, tot een totaalbedrag van fl. 1000,-. Een van de leden van het eerste uur de heer Feillitaz Goethart neemt onmiddellijk de eerste twintig obligaties voor zijn rekening, waarna het totale bedrag snel volgestort wordt. Hiermee wordt het

volgende gedaan. Op het geschonken terrein wordt een schietbaan ingericht van 300 meter voor G.K.G, met vijf schietpunten en vier banen voor het revolverschieten met de nu ongebruikelijke afstand van 35 meter. De baan wordt voorzien van een houten palissade, de kosten hiervan blijven ruim onder de begroting met een bedrag van fl. 460,30.

De heer Tiethof, aannemer en de grondleggers van de latere bouwmaterialenhandel Salomons Tiethof biedt aan om zonder winst, uitsluitend tegen de kosten, een stenen verenigingsgebouw op de baan neer te zetten. Dit voorstel wordt onder daverend enthousiasme door de leden aanvaard. En zo wordt er inderdaad een klein stenen gebouw neergezet als verenigingsgebouw. Tenslotte wordt er een baanbeheerder (markeur geheten) in vaste dienst genomen.

Deze beheerder (de heer Asselman) ontving naast zijn jaarsalaris van fl. 100,- per jaar de rechten op de verkoop van het verschoten lood in de zandwal die als kogelvanger dienstdeed. We kunnen dit lezen in een klaagbrief van het bestuur aan de commandant van de Rijksveldwachters, die ook gebruik maakten van de baan en na afloop de kogelvanger omspitten en het verschoten lood weer mee namen, terwijl dit een van de emolumenten was van de baanbeheerder.

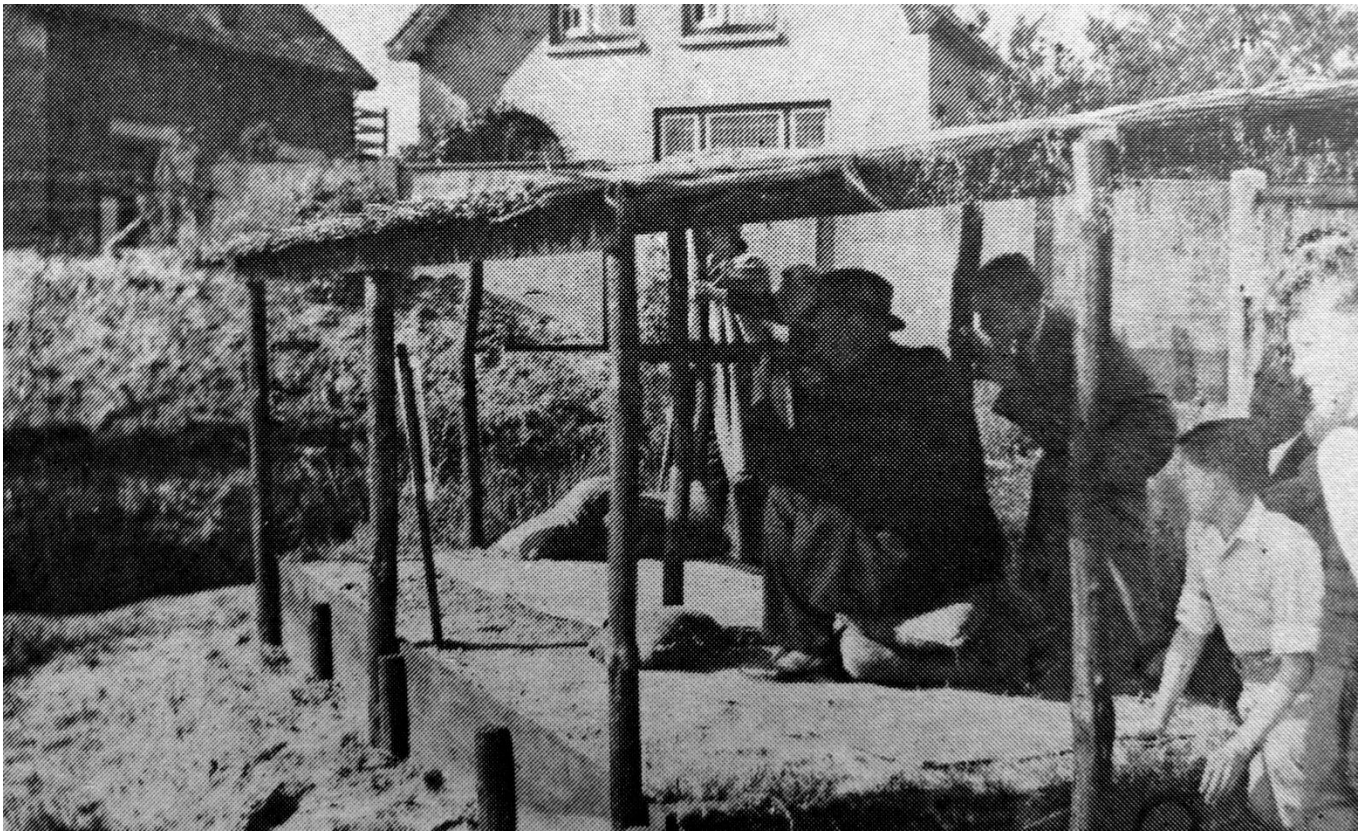

Het schietpunt van de nieuwe baan

De baan was in zijn tijd uitermate modern en zelfs uniek te noemen. Deze baan is dan ook van groot belang geweest voor de vereniging. Er werd geschoten op zondag. De ene zondag van 10 tot 12 en de andere zondag van 2 tot 4. Een verzoek van burgemeester en wethouders om niet op zondagochtend te schieten in verband met de zondagsrust werd door de vereniging naast zich neergelegd. Dit is des te opvallender als we weten dat het verenigingsgebouw sinds 1938 verhuurd werd als kerkgebouw voor fl. 4,50 per zondag aan de Christelijk Gereformeerde Kerk in Apeldoorn. Het is wel aan te nemen dat de kerkdiensten en het schieten niet gelijktijdig plaats vonden.

J. A. VAN HASSELT.

SCHIETOEFENINGEN.

De Burgemeester der gemeente Apeldoorn;
brengt ter openbare kennis dat door de brigade Koninklijke Marechaussée alhier, schietoefeningen zullen gehouden worden op de baan van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe gelegen in den Nieuwen Enk op:
24 April; 5 en 21 Mei; 5 en 23 Juni; 3 en 21 Juli; 4 en 18 Augustus; 3 en 18 September, telkens van des voormiddags 9 tot 's middags 12 uur.
Bij ongunstig weder zal de oefening den volgenden dag plaats hebben.
Voor het plaatsen van een rooden vlag op den kogelvanger worden de oefeningen aangewezen.
Apeldoorn, 18 April 1896.
De Burgemeester voornoemd,
J. A. VAN HASSELT.

Er bestond nog geen hinderwetvergunning en de toestemming om te schieten bestond dan ook uit een simpele aankandiging in

de Apeldoornsche courant. Ook bij de in gebruik name van de baan is geen krirische noot te horen .

SCHIETEN.

De nieuw gebouwde schietbanen van de »Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe« te Apeldoorn zijn thans gereed. Naast de oude is gekomen een baan van 290 M. en op een nabijgelegen terrein zijn 12 dobertbanen aangelegd, voor de in Augustus te houden nationale schietwedstrijden.

Bovendien is aldaar ook gebouwd een fraaie schiettent, telefonisch verbonden met de schietkuil.

Alles is er zoo ingericht, dat de deelnemers volkomen vrij zijn in hunne bewegingen en zich van alle gewenschte hulpmiddelen kunnen bedienen.

Op deze baan zijn talloze concoursen gehouden. Op een van deze wedstrijden werd het openingsschot gedaan door Prins Hendrik, de nieuwe beschermheer van het Corps na de abdicatie van Koningin Emma. Wie belangrijk genoeg is voor het openingsschot schiet ook goed vond men in die dagen en uiteraard als een Koninklijke Hoogheid schiet, moet het een 'tien' zijn. Dus ging er een boodschap naar de kuil dat er een tien moest worden aangewezen. Prins Hendrik legde aan en schoot, waarop uit de kuil de boodschap terugkwam 'Koninklijke Hoogheid, het was een tien'! Heel even deed de Prins zijn gastheren verbleken door te verklaren dat het geweer dan wel heel slecht moest zijn, want hij had met opzet naast de schijf gericht.

Ieder jaar wordt er vervolgens een schietconcours gehouden. Deze concoursen waren landelijke gebeurtenissen die enkele duizenden deelnemers trokken. Deze grote aantallen schutters waren Mogelijk door het toen nog beperkte aantal schoten en tijdsduur van een wedstrijdserie. Wel mochten de schutters net zo vaak een wedstrijdserie schieten als ze wilden (tegen betaling uiteraard). An de financiële kant stond het “vrije baan” schieten centraal. Dit was een vorm van gelukschieten waarbij fraaie prijzen (soms zelfs geldbedragen) te winnen waren. In feite was her een vorm van een loterij die daardoor ook aantrekkelijk was voor minder getalenteerde schutters.

De grootste concoursen in de geschiedenis van de vereniging werden gehouden in 1902 en 1907 ter herdenking van respectievelijk het 35 en het 40-jarig bestaan van het Corps. In 1902 werd bovendien uitgebreid gevierd dat Prins Hendrik de nieuwe beschermheer was geworden van de vereniging. Deze concoursen waren meer dan alleen maar schietwedstrijden, het waren sociale gebeurtenissen van de eerste orde. Iedereen militair, burger of jager kon deelnemen en voor de organisatie werd op ruime schaal van ondersteuning door het leger gebruk gemaakt.

AANWIJZING VAN DEN TE VOLGEN WEG.

PALEIS. HÔTEL KEIZERSKROON. HET LOO. STATION HET LOO. MUSEUM „FELUA". GEDENKNAALD. NAAR HOOG SOEREN. HOTEL NIEUWE KROON. LOOLAAN. HERV. KERK. WILHELMINAPARK. SCHIETTERREIN. HALTE TRAM. SPRENGENWEG. BADHUIS. ORANJEPARK. BODEGA. SOCIETEIT. TIVOLI. HÔTEL V. D. BURG. POST EN TELEGRAAF KANTOOR. CAFE POORT VAN CLEEF. CAFE CENTRAL. GEMEENTEHUIS. BADHUIS. HÔTEL ZEELANDIA. DORPSTRAAT. HÔTEL APELDOORN. SPOORWEG. STATION APELDOORN.

SPOORWEG EN TRAMLIJN.

„Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe"
te APELDOORN,
Opgericht door wijlen Zijne Majesteit Koning Willem III in 1867.
BESCHERMHEER Z. K. H. DE PRINS DER NEDERLANDEN, HERTOG VAN MECKLENBURG.

Programma en Reglement
VAN DEN
NATIONALEN SCHIETWEDSTRIJD,
TE HOUDEN
van 2 tot 20 Augustus 1902,
OP DE
Banen van genoemde Vereeniging gelegen in den Nieuwen Enk
TE
APELDOORN.

„Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe"
te APELDOORN,
opgericht in 1867 door wijlen Z. M. Koning Willem III.
BESCHERMHEER:
Z. K. H. de Prins der Nederlanden, Hertog van Mecklenburg.
EERE-LID:
de Edelachtbare Heer H. P. J. Tutein Nolthenius, Burgemeester van Apeldoorn.
Bestuur:
J. B. HUGENHOLTZ, *Voorzitter.*
Jhr. W. BAS BACKER, *Kommandant.*
P. OLDENHOF.
G. J. VAN DIJK, *Penningmeester.*
MAX LEVERT, *Secretaris.*
Commissarissen
bedoeld bij Art. 4 van het Reglement van Orde:
M. A. VAN REGTEREN ALTENA, te Heerde.
G. ALFERINK, te Apeldoorn.
T. BENNINK, „ „
G. H. RIETBERG, „ „
D. OLDENHOF, „ „
J. VISSER, „ Deventer.
J. PLANTE, „ Apeldoorn.
H. J. VOSSELMAN „ „

Wedstrijdprogramma en route 1902

Hieronder een uitnodiging tot deelname aan het concours, op handgeschept papier.

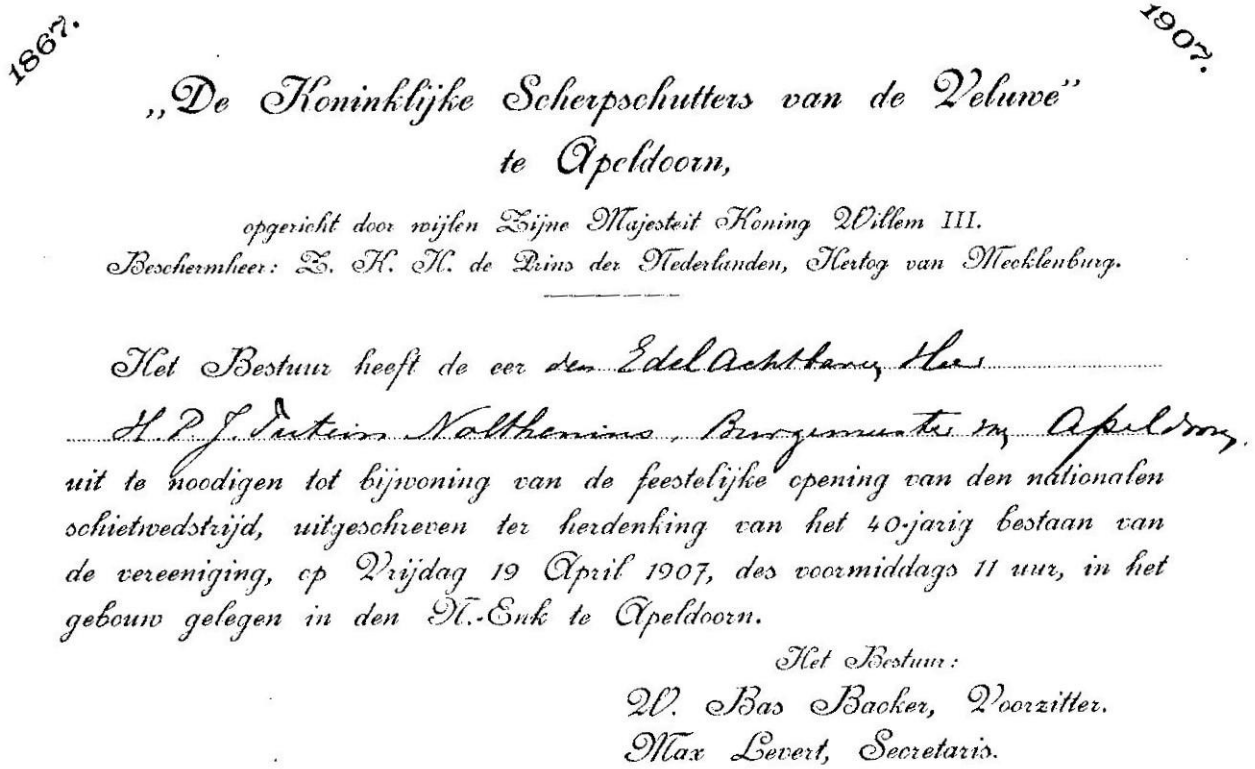
1867. 1907.

„De Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe"
te Apeldoorn,
opgericht door wijlen Zijne Majesteit Koning Willem III.
Beschermheer: Z. K. H. de Prins der Nederlanden, Hertog van Mecklenburg.

Het Bestuur heeft de eer den Edel Achtbaren Heer
H. P. J. Tutein Nolthenius, Burgemeester van Apeldoorn,
uit te noodigen tot bijwoning van de feestelijke opening van den nationalen schietwedstrijd, uitgeschreven ter herdenking van het 40-jarig bestaan van de vereeniging, op Vrijdag 19 April 1907, des voormiddags 11 uur, in het gebouw gelegen in den N.-Enk te Apeldoorn.

Het Bestuur:
W. Bas Backer, Voorzitter.
Max Levert, Secretaris.

Een dergelijke uitnodiging te ontvangen werd beschouwd als een grote eer. Vele bekende Nederlanders waaronder Prins Hendrik en de Apeldoornse notabelen hebben op deze concoursen geschoten. De meeste alleen pro forma,

maar Prins Hendrik was een goede schutter zoals uit zijn score kaart van 1902 blijkt. Hierbij moet worden aangetekend dat er uitsluitend knielend of staand werd geschoten (een heer ging niet liggen).

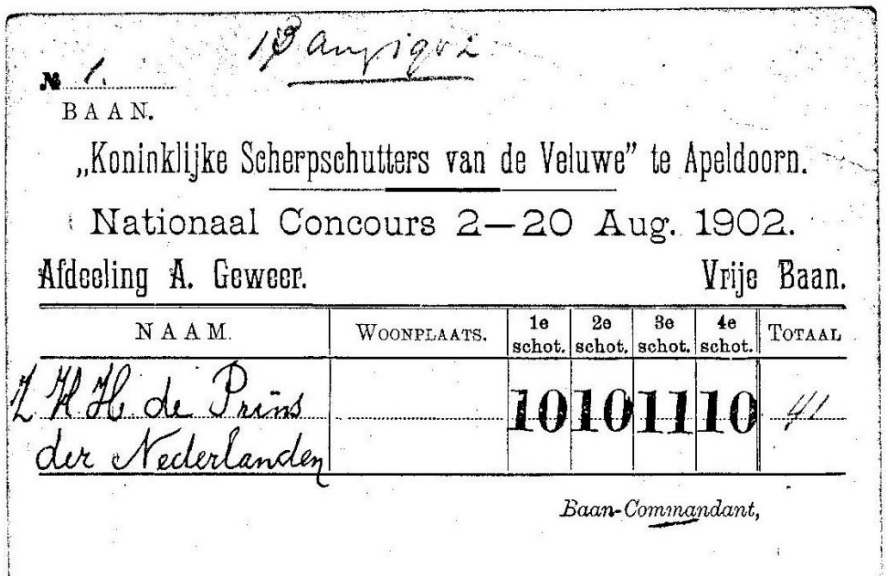

N 1. 19 Augustus 1902

BAAN.

„Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe" te Apeldoorn.

Nationaal Concours 2—20 Aug. 1902.

Afdeeling A. Geweer. Vrije Baan.

NAAM.	WOONPLAATS.	1e schot.	2e schot.	3e schot.	4e schot.	TOTAAL
Z. K. H. de Prins der Nederlanden		10	10	11	10	41

Baan-Commandant,

De resultaten van de individuele winnaars in 1907 waren:
- 290 meter militair geweer 86 punten Jhr. W. Bas Backer
- 35 meter revolver 67 punten M.A. van Regteren Altena

De 290 meter heeft behoefte aan enige toelichting. De baan was 300 meter maar door het stenen verenigingsgebouw werd er tie meter van deze afstand afgeknabbeld. Ook de 11 doet wat vreemd aan, maar er werd op de zgn. schijf Hoorn geschoten, waar de 20 het hoogste puntenaantal was.

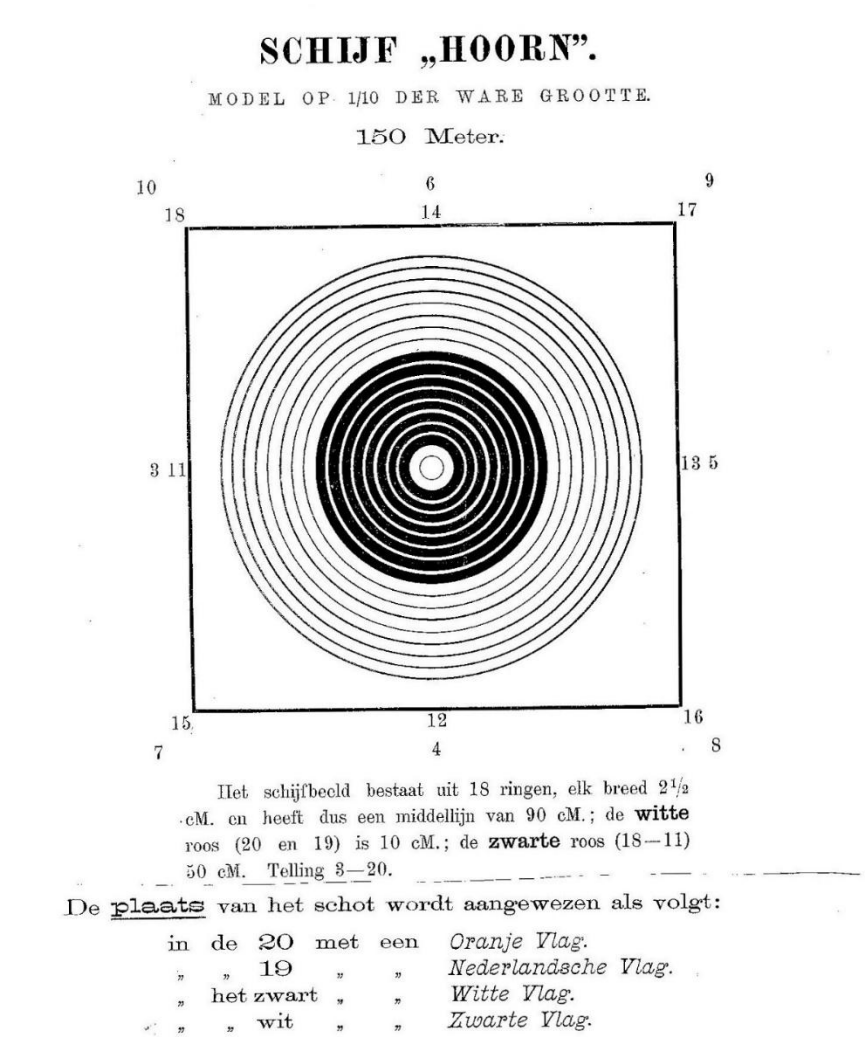

SCHIJF „HOORN".

MODEL OP 1/10 DER WARE GROOTTE.

150 Meter.

10 6 9
18 14 17
3 11 13 5
15 12 16
7 4 8

Het schijfbeeld bestaat uit 18 ringen, elk breed 2½ cM. en heeft dus een middellijn van 90 cM.; de **witte** roos (20 en 19) is 10 cM.; de **zwarte** roos (18—11) 50 cM. Telling 3—20.

De plaats van het schot wordt aangewezen als volgt:

in de 20 met een *Oranje Vlag.*
„ „ 19 „ „ *Nederlandsche Vlag.*
„ het zwart „ „ *Witte Vlag.*
„ „ wit „ „ *Zwarte Vlag.*

De waarde der schoten op de hoeken en randen van de schijf (met uitzondering van de 20 en 19), zooals de cijfers op de teekeningen aangeven.

Bij de deelnemende corpsen (verenigingen) komt de Scherpschutters niet voor op de winnaarslijst. Hier zijn de uitslagen:

1. Samboo Amsterdam
2. Voor Koning en Vaderland Deventer
3. Arnhems Weerbaarheid Arnhem
4. Scherpschutters Rotterdam Rotterdam
5. Vereniging tot vrijwillige oefening in den wapenhandel Deventer
6. Bloemendaals Commando Bloemendaal

De namen van de corpsen zijn tekenend voor de tijdgeest. De namen van de corpsen 1 en 6 zijn rechtstreeks afgeleid van de Boerenoorlogen. Zo ook de naam Piet Cronjé van het deelnemende naar niet succesvolle corps uit Barneveld. Deze naam wordt gevoerd door tenminste 7 andere corpsen in Nederland zij het soms wat minder familiair als generaal Cronjé.

Opvallend zijn wederom de, zeker voor die tijd, kostbare prijzen en hun schenkers (het Koninklijk Huis en de Gemeente Apeldoorn). Er werd echter maar een beperkt aantal ereprijzen bestaande uit medailles en siervoorwerpen uitgereikt en dit alleen aan de corpsen. De meeste prijzen voor de individuele schutters bestonden uit geld. Zestig procent van de inschrijfgelden van de wedstrijden werden volgens een procentuele verdeling onder de winnende schutters verdeeld, waarvan het merendeel aan de vrije baan, omdat deze ook de hoogste opbrengsten opleverde.

In 1907 was de eerste plaats goed voor de somma van fl. 120,-. Dit was een aanzienlijk bedrag. Het gemiddelde weekloon van een arbeider in die tijd was fl. 4,-.

De Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe.

Ter viering van het gouden oprichtingsfeest der vereeniging „De Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe", zal deze vereeniging, opgericht 8 April 1867, een schietwedstrijd houden.

H. M. de Koningin-Moeder stelde een groot zilveren medaille en Z. K. H. Prins Hendrik een antieke kruithoorn beschikbaar.

Het concours zal gehouden worden op 16, 22 en 30 Juli; 5, 13, 19 en 27 Augustus en 2, 10 en 16 September, waarbij zal geschoten worden op 50 M. met Winchester long en op 100 M. met Martini.

In feite was het schenken van kostbare prijzen en geldsommen (toen al) dermate ingeburgerd in de schietsport dat het schieten niet op de eerste Olympische spelen werd toegelaten, omdat er van professionalisme sprake zou zijn. In de twintiger jaren van de 19e eeuw is dit verbod tijdelijk ingetrokken o.a. in 1920 en 1924. In 1928 tijdens de spelen in Amsterdam bleek er geen baan te vinden c.q. aan te leggen in de directe omgeving van Amsterdam en werd er daarom alleen kleinkaliber geweer geschoten. Later is het verbod echter weer ingevoerd eerst onder invloed van het opkomend fascisme dat bij pacifisten de tegenreactie opriep dat de schietsport een voorbereiding van de jeugd op de oorlog was (jaren 30) en later (jaren 50) als gevolg van het zogenaamde 'staatsamateurisme'. Het term staatsamateurisme werd gebruikt omdat in deze periode (het was midden in de koude oorlog) het grootkalibergeweer schieten dermate belangrijk gevonden werd voor het imago van een aantal landen, dat deze landen mensen, meestal militairen, in de gelegenheid stelden zich acht uur per dag met schieten bezig te houden. De landen die dit toestonden (China, Noord-Korea, de U.S.A, en de U.S.S.R) vormden dan ook de top van het schieten. Echte amateurs konden hierin niet mee komen, met uitzondering van Zwitserland waar schieten een volkssport was en is.

Naast het bloeiende groot kaliber geweerschieten werd in 1897 goedkeuring verkregen om in gebouw Tivoli een zaal geschikt te maken voor het 'Flobert schieten' Het klein kaliber geweer schieten heeft hiermee officieel haar intrede gedaan bij de vereniging. Een belangrijke reden achter deze ontwikkeling was om ook de minvermogenden in staat te stellen de schietsport te beoefenen. Dit is een succes maar heeft ook neveneffecten. Het uitsluitend klein kaliber schieten heeft geen directe relatie meer met het militaire schieten. Bovendien werd in 1898 werd de 'algemene dienstplicht' ingevoerd, waardoor de Weerbaarheidsgedachte naar de achtergrond begon te verschuiven. Dit wordt nog versterkt door dat eveneens vanaf 1898 alle groot kaliberwapens in privébezit moeten worden geregistreerd

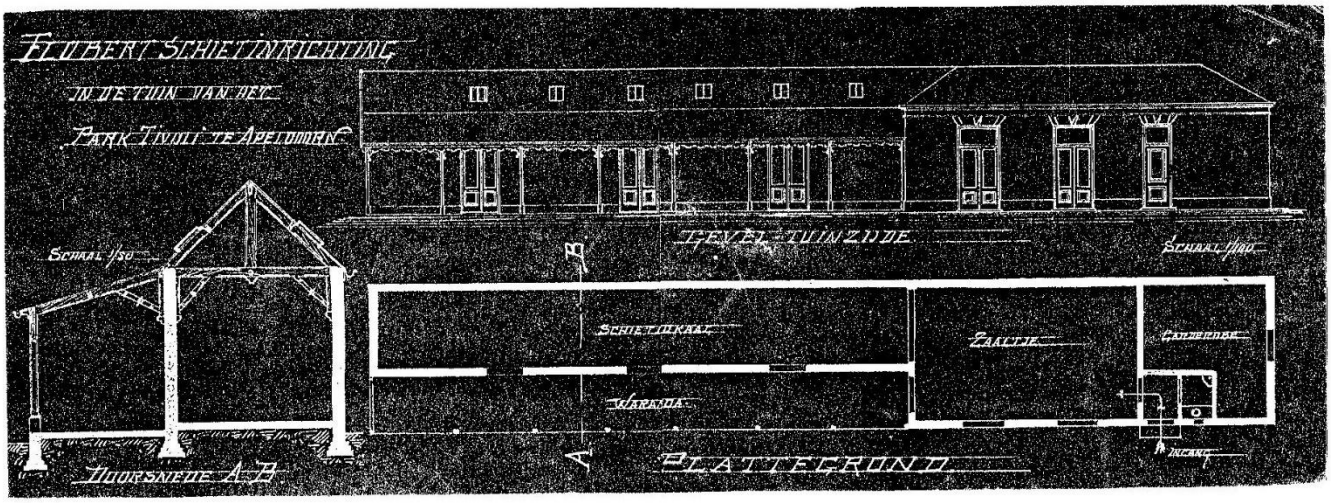

In 1898 doet Koningin Emma als regentesse afstand ten gunste van haar dochter de latere Koningin Wilhelmina. Er wordt onmiddellijk een verzoek gedaan aan Koningin Wilhelmina om beschermvrouwe van de vereniging te worden, maar deze schuift de prins-gemaal, Prins Hendrik naar voren. Die is in tegenstelling tot zijn vrouw een enthousiast jager en schutter en neemt in 1902 het beschermheerschap op zich. Tot zijn dood heeft de prins zich actief bemoeid met en zich ingezet voor de vereniging. Als prins-gemaal had hij echter niet dezelfde invloed en mogelijkheden als de koning, zodat zijn beschermheerschap meer symbolisch dan praktisch was. Zo kan hij niet verhinderen dat de keukenwagen en tenten moeten worden ingeleverd bij Defensie. Dat hij een goed schutter was blijkt uit zijn uitslagenbriefje van het Nationaal Concours van 1902.

Prins Hendrik bracht Zondag een bezoek aan de schietwedstrijden van „De Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe" te Apeldoorn. De prins lost een schot.

Ook bij de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe leidt dit tot het overblijven van de enthousiaste sportschutters en de geoefendheid en de resultaten gaan dan ook sterk omhoog, maar de vereniging blijft klein (rond de 50 leden). In 1900 doet zich onder de bezielende leiding van het bestuur een nieuwe wijziging voor. Er wordt een samenwerkingsverband gesloten met de 'Afdeling Apeldoorn voor Volks Weerbaarheid'. Dit is een grote vereniging met veel leden en een lage contributie die echter geen wapens en geen schietbanen heeft, zodat de Weerbaarheid zich beperkt tot woorden in plaats van daden. Tegen betaling van een gulden per jaar contributie worden al deze leden ook lid van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. Het ledenbestand stijgt hiermee in één klap tot boven de driehonderd. Veel daarvan zeggen nadat ze nu voor het eerst echt geschoten hebben hun lidmaatschap weer snel op, maar de echte enthousiaste schutters blijven.

Daarnaast woedt er een 'politieke' discussie. De Boerenoorlogen verdelen de schutters in twee partijen. Dit is geen kwestie van pro of contra de boeren, want alle schutters steunen president Kruger in zijn verzet tegen de Engelsen, maar wel de vraag hoever het begrip Nationale Weerbaarheid moet gaan. Een aantal schutters vindt dat er daadwerkelijke financiële steun en ook wapens naar de

boeren, bloedsbroeders van dezelfde stam gestuurd moeten worden. Anderen vinden dit te ver gaan. Naar hun mening heeft Weerbaarheid uitsluitend betrekking op de verdediging van het Vaderland. Weer anderen vinden de hele discussie achterhaald, het gaat alleen om het schieten.

Het bestuur weet de discussie te sussen. Toch is deze zaak nog jaren later de oorzaak van het ontstaan van een nieuwe Weerbaarheidsvereniging ' Voor Koningin en Vaderland' geheten, met de nadruk op het Vaderland in de meest ruime zin des woords. En nog wezenlijker de twijfel aan de weerbaarheidsgedachte komt vanaf dit tijdstip tot ontwikkeling.

DE SCHIETVEREENIGING „DE KONINKLIJKE SCHERPSCHUTTERS VAN DE VELUWE" te Apeldoorn organiseerde in de afgelopen week nationale schietwedstrijden. — Het bestuur en de regelingscommissie der vereeniging.

4.2 Nieuwe ontwikkelingen

In de militiewet die in werking trad op 1 april 1903, worden de Schutterijen definitief opgeheven en de nadruk gelegd op de algemene dienstplicht. Merkwaardigerwijs geeft dit een nieuwe impuls aan het oprichten van Weerbaarheidsverenigingen. Zo wordt op 4 september 1906 in Apeldoorn de Weerbaarheidsvereniging 'Voor Koningin en Vaderland' opgericht. Het verschil tussen deze vereniging en de Koninklijke Scherpschutters is de ideële achtergrond. Tegenwoordig zouden we de verschillen als onbelangrijk gekwalificeerd hebben, maar toen waren ze wezenlijk. Kortweg komt het hierop neer dat bij de Koninklijke het Scherpschieten op de eerste plaats staat en bij

'Voor Koningin en Vaderland' de verdediging van het Nederlandsche Rijk en hare overzeesche gebiedsdelen. Voor 'Koningin en Vaderland' heeft geen eigen banen en wapens en maakt daarom gebruik van de faciliteiten van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. Zo worden de schietbanen op zondagmiddag gehuurd voor fl. 37,50 per jaar (in de crisistijd verlaagd tot fl. 30,00 per jaar). Ondank hun ideologische verschillen hebben beide verenigingen altijd een goede band met elkaar gehad en fuseren dan ook uiteindelijk in 1946. Echter ook al voor de fusie zijn er diverse leden lid van beide verenigingen.

Opvallend zijn de successen die de vereniging in de periode 1900 tot 1920 behaalt. De helft van alle Nederlandse titels gaat naar de Koninklijke Scherpschutters. Samen met de zusterverenigingen de Rotterdamse- en Haagse Scherpschutters is het zelfs bijna 90 procent. Een dergelijk succes is nooit meer gevenaard.

Met het uitbreken van de eerste wereldoorlog doen zich grote veranderingen voor. Apeldoorn wordt overspoeld met gemobiliseerde troepen. In drie maanden verdubbeld het inwonersaantal door alle militairen die er worden gelegerd. Ook voor de Scherpschutters brengt deze periode veranderingen met zich mee. In 1914 dienen alle militaire geweren en patronen ingeleverd te worden bij de burgemeester. Uit vaderlandsliefde of om te kunnen blijven schieten meldt de vereniging zich collectief aan bij de Minister van Oorlog om ingezet te worden als vrijwilligers *'voor zover althans hunne dagelijkse werkzaamheden dat toelaten*'. Of dit ook de mening van de schutters was, kan niet meer worden achterhaald, maar er kan wel aan getwijfeld worden aangezien aanmeldingen van andere weerbaarheidsverenigingen en individuele schutters zeer zeldzaam waren. De Minister antwoordde diplomatiek dat hij de Scherpschutters als geheel niet weerbaar achtte, maar wel een aantal leden afzonderlijk als verbindingsmensen tussen het veldleger en de plaatselijke autoriteiten. In de praktijk kwam het erop neer op de fiets berichten over te brengen tussen de Van Haeften kazerne en het Loo, een afstand van welgeteld een goede kilometer (sic!). Er was hiervoor op de kazerne weliswaar een zender aanwezig, maar de (on)betrouwbaarheid daarvan blijkt uit het dienstvoorschrift nr. 1. 'Indien een radiostation niet antwoordt, dient men per Rijkstelegraaf het volgende telegram te verzenden: "*Uwe seinen niet gehoord, of heeft U eveneens vergeefs opgeroepen?*'

Ook wordt de grootkaliberbaan gevorderd en gebruikt door de inmiddels gemobiliseerde troepen. Hiervoor wordt een vergoeding betaald van fl. 25,00 per dag dat de baan gebruikt wordt (in 1939 herhaalt zich dit). In 1916 doet de overheid een beroep op de vaderlandsliefde van de vereniging om van dit bedrag te willen afzien in verband met 'de deplorabele toestand van 's Rijksschatkist'. Uiteraard is dit beroep niet tevergeefs en de militairen schieten in het vervolg gratis. Er wordt in 1914-1918 nog wel klein kaliber geschoten, maar het groot kaliber geweer schieten kan pas in 1920 weer worden hervat. Vanaf die datum begint de situatie zich weer enigermate te normaliseren. De Scherpschutters ontvangen per jaar 3500 6.5 mm patronen gratis en 40 M-95 geweren in bruikleen van het Ministerie van Oorlog. Extra patronen en geweren kunnen bij de Koninklijke Nederlandse Artillerie Inrichtingen in Hembrug, gemeente Zaandam, daarom kortweg aangeduid als de Hembrug, besteld worden tegen de prijs van respectievelijk vier cent en fl 23,50 per stuk.

4.3 Het einde van een tijdperk

De maatschappelijke veranderingen In de twintiger jaren van de 20e eeuw gaan ook niet voorbij aan de vereniging. Onder invloed van het nu ook in Apeldoorn sterk opkomend socialisme en pacifisme ontstaat er steeds meer weerstand tegen het nog steeds militaire karakter van de vereniging, met de daaraan verbonden rangen, standen en uniformen. Immers de 1e Wereldoorlog was de oorlog die aan alle oorlogen een einde zou maken! In 1919 komt ook de eerste echte Wapenwet tot stand die het voor burgers onmogelijk maakt wapens te bezitten zonder vergunning. In 1921 verliezen de Weerbaarheidsverenigingen bovendien hun militaire ondersteuning. De Weerbaarheidsverenigingen zouden hun rol als reserve voor het geregelde leger nog houden tot 1923, daarna kwam ook hier een einde aan. Na 1923 werd de rol van de Schutterijen en Weerbaarheidsverenigingen nog enigermate overgenomen door de Vrijwillige Landstormafdelingen die echter rechtstreeks onder controle van het leger stonden. Enigermate omdat de vrijwillige Landstorm bedoeld was om strategische doelen te bewaken in tijd van nood (lees mobilisatie van het reguliere leger). Ook zij speelde echter geen rol meer in de landsverdediging.

Hierdoor kan toch wel gesteld worden dat na 1923 in de verdediging van het vaderland geen rol meer was weggelegd voor de vrijwillig georganiseerde burger. De nog bestaande en actieve Weerbaarheidsverenigingen vormen zich om tot schietverenigingen, met als enig doel het bedrijven van de schietsport of houden op te bestaan. Hiermee kwam een definitief einde aan de rol van de 'gewapende burger in de Schutterijen en andere weerbaarheidsverenigingen en een geschiedenis van 600 jaar.

Hoewel er door Defensie, onder stringente voorwaarden, nog wel wapens en munitie in bruikleen gegeven c.q. verstrekt worden aan de overgebleven Weerbaarheidsverenigingen, is hiermee het nationalistische en

vaderlandslievende element definitief dood in de Weerbaarheidsverenigingen. Zij zijn van nu af aan nog 'slechts' schietverenigingen.

Niet alleen Defensie trekt zich grotendeels terug. Ook van gemeentezijde wordt vrijwel geen steun meer ontvangen. In tegendeel de gecombineerde terugtrekkende bewegingen aam overheidszijde leiden tot bureaucratie en ontduiking. Een voorbeeld hiervan wordt gevonden in het naar elkaar verwijzen als de vereniging een verzoek heeft ingediend om een stuk grond in de tot ontwikkeling komende wijk Berg en Bos voor het schieten te mogen gebruiken. De gemeenteraad wijst dit af met de motivatie dat de geluidsoverlast schadelijk zal zijn voor de verkoop van de grond een particulieren en verwijst naar Defensie. Defensie op zijn beurt verwijst weer naar de gemeente Apeldoorn.

Voor veel leden die zich vooral door vaderlandsliefde hebben laten motiveren is dit onverteerbaar en zij zeggen dan ook hun lidmaatschap op. Niet helemaal ten onrechte, want daarna is er, behalve een eindeloze reeks wedstrijdverslagen, weinig nieuws meer te vinden over de vereniging in zowel haar archief als de kranten in de periode 1920 tot 1937. De periode 1945 tot 1967 ontbreekt zelfs vrijwel volledig in het archief; hierover is niets te vinden. Mogelijk is de brand in 1974 hier oorzaak van geweest, maar waarschijnlijker de toch wel introverte houding van de vereniging in die tijd. Ons kent ons en we regelen alles zelf dus waarom zouden we het op papier zetten?

We weten wel dat in deze periode de volgende veranderingen optreden:
- de voorzitter wordt democratisch gekozen;
- de voornamelijk door idealisme/nationalisme gedreven bovenlaag van de vereniging (onder andere Bas Backer!) bedankt voor zijn lidmaatschap;
- er worden diverse andere schietverenigingen in Apeldoorn opgericht, waarbij de weerbaarheid gedachte plaats moet maken voor het schieten om het schieten en de gezelligheid);
- de uniformen worden nog slechts op hoogtijdagen gedragen;
- er komt een andere groep bestuurders, bestaande uit de plaatselijke industriëlen en middenstanders;
- het schieten met militaire geweren loopt steeds verder terug, de meeste leden preferen ook vanwege de kosten een eigen petite carabine (een klein kaliber geweer) waarmee de overgang naar het sportschieten definitief is

Dit laatste blijkt bijvoorbeeld uit de cijfers van 1926. Er zijn dan 94 leden die elk fl. 2,50 contributie per jaar betalen, maar slechts 50 leden zijn aangesloten bij de overkoepelende Scherpschuttersvereniging Nederland.Het zijn de toenmalige voorzitters de heren Jonkers en later Scheuter die de vereniging uit het dal weten te trekken. Vooral de laatste verlegt het nadruk naar het 'juist schieten'; de puur op de sportieve prestatiegerichte kant van het schieten.

De goede accommodatie en de fraaie ligging van de baan werden optimaal benut door jaarlijks in de zomer een schietweek te organiseren. Aan deze schietweken namen schutters en verenigingen uit het hele land deel. Vrouw en kinderen worden meegenomen en brengen hun vakantie in de Apeldoornse bossen door, terwijl vader zijn tijd doorbrengt op de schietbaan. Deze wedstrijden trekken zoveel deelnemers dat zij uit toeristisch oogpunt belangrijk worden. Zo maakt de net opgerichte Apeldoornse VVV landelijk reclame voor de schietsportweek! Daarnaast heeft de vereniging het voordeel over een aantal uitstekende schutters te beschikken die ook hun rol op landelijk niveau goed kunnen meespelen.

In 1920 vaardigde Nederland via de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Scherpschutters een aantal deelnemers af naar de Olympische spelen in Antwerpen. Van deze afvaardiging maakte ook het Koninklijke Scherpschutter lid de heer Scheuter deel uit. In 1927 worden de wereldkampioenschappen gehouden in Nederland in Loosduinen. Zonder een prijs te behalen kan de heer Scheuter toch aardig meekomen in de wereldtop.

Sportief gezien gaat de vereniging een periode van grote bloei tegemoet, het karakter van de vereniging is echter definitief gewijzigd. Het is een typisch Apeldoornse vereniging geworden, dit in de zin van, voor en door de Apeldoorners.

Prins Hendrik bij het verlaten van de tent

5 TYPISCH APELDOORNS (1920 tot 1963).

In deze periode is hoewel de relaties zeker tot aan de 2e wereldoorlog met het koningshuis en de gemeente nog als goed zijn te kwalificeren het karakter van de vereniging definitief veranderd. Het is een pure burgervereniging geworden, het schieten staat centraal en niet de landsverdediging. En last but not least het exclusieve karakter is verdwenen. Was het hiervoor nog “bon ton” om lid te zijn en/of de vereniging te steunen, het is nu een vereniging voor en van schutters.

Trotse schutters in 1920 met Beaumontgeweren

5.1 De bloeiperiode

Doordat het vijftigjarig jubileum in 1917 in de eerste Wereldoorlog valt, wordt dit niet uitgebreid gevierd. Wel wordt er een intern concours gehouden door de vereniging .Ter compensatie werd in 1927 het zestigjarig jubileum wel uitgebreid gevierd met onder andere een schietweek van 15- 22 augustus en een groot aantal andere activiteiten met voor de laatste keer een uitgebreid erecommittee Voor groot kaliber geweer en pistool vonden deze wedstrijden plaats op de Schuttersweg. De Koningin-moeder (Koningin Emma) had naast een gouden medaille en een kunstvoorwerp voor de beste schutter, de schietbanen op het Loo opengesteld voor de wedstrijd op lopende (jacht)schijven, de zogenaamde jachtbaan. De wedstrijd werd overigens voor het onderdeel Klein Kaliber Geweer gewonnen door een zekere mevrouw Brandsen uit Amersfoort, wat zeker in die tijd de belangstelling trok. Zo vermeldde een toenmalige krantenkop 'vrouw is alle Scherpschutters de baas'.

Nationaal schietconcours.

Ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan van de Vereeniging de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe, zal van 13—28 Juli e.k. gehouden worden een groot nationaal schietconcours.

In het gevormd eere-comité hebben o.m. zitting genomen Z.K.H. Prins Hendrik, mr. S. Baron van Heemstra, Commissaris der Koningin in Gelderland, mr. W. Roosmale Nepveu, burgemeester van Apeldoorn, G. A. van den Bergh, voorzitter van de Kon. Ver. van Ned. scherpschutters te Den Haag en dr. B. Brand, ondervoorzitter der Kon. Ver. van Ned. Scherpschutters te Utrecht.

Het erecommittee en het bestuur op de korte baan op paleis het loo

De toenmalige voorzitter J. Mulder ten Kate houdt een rede waarin hij het wel en wee van de vereniging opsomt en met name de ereleden die in een erecomité verenigd waren prijst. Dit erecomité bestaat uit alle dan nog levende ereleden, plus een aantal nieuwe, zie hiertoe paragraaf 6.1. Het archief van de vereniging vermeldt over deze periode vrijwel niets anders dan een eindeloze reeks wedstrijden waaraan de schutters, over het algemeen met veel succes, deelnemen.

De notulen van de vereniging zijn uitermate kort, alles loopt naar tevredenheid. Uit historisch oogpunt bekeken is dat jammer, want hierdoor weten we weinig van het dagelijks reilen en zeilen van de vereniging, maar vanuit verenigingsstandpunt bekeken loopt alles vlekkeloos. De vereniging De Koninklijke Scherpschutters is een gevestigd instituut geworden en alle aandacht kan onverdeeld aan de schietsport geschonken worden. En dat gebeurt dan ook.

Vele, vele prijzen zijn in deze periode door de vereniging gewonnen. In totaal waren er meer dan 800 prijzen aanwezig in de prijzenkast, waaronder een aantal massief zilveren en gouden medailles die veiligheidshalve in de kluis waren opgeborgen. Opvallend is dat alle medailles geschonken werden door Burgemeester en Wethouders, de ereleden, plaatselijke bedrijven en notabelen. Een bewijs hoezeer de vereniging deel uitmaakte van het dagelijks leven. De Apeldoornsche courant besteedde een halve pagina of meer aan de uitslagen van de wedstrijden. Een schril contrast met de huidige belangstelling voor de schietsport.

Hoogtepunt in het jubileumjaar is het wereldkampioenschap van het lid (en later voorzitter van de vereniging) de heer P. Scheuter. In Rome behaalt hij de titel op het onderdeel Arme de Guerre (militair geweer) knielend. Tot dusver is hij de enige Nederlandse wereldkampioen schieten.

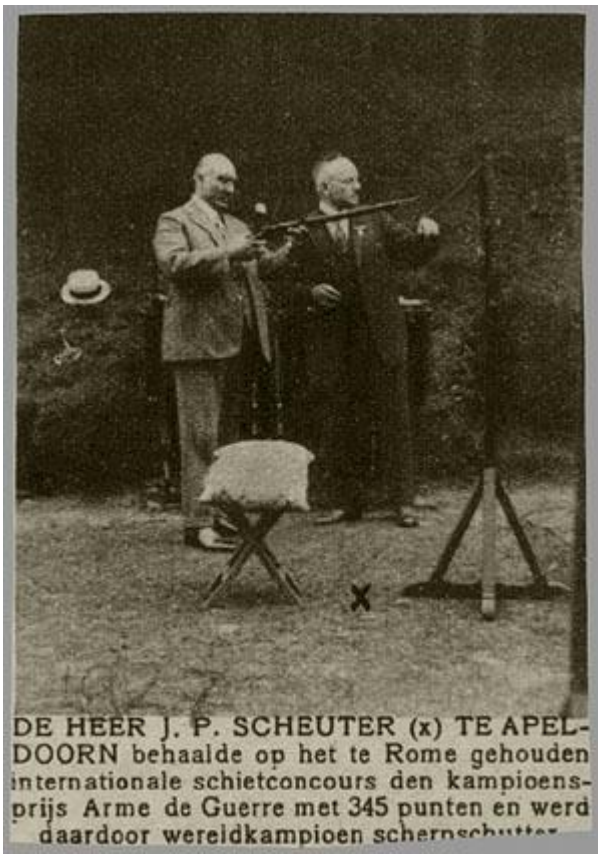

DE HEER J. P. SCHEUTER (x) TE APELDOORN behaalde op het te Rome gehouden internationale schietconcours den kampioensprijs Arme de Guerre met 345 punten en werd daardoor wereldkampioen scherpschutter

De schietbaan wordt in deze periode jarenlang gebruikt door een groot aantal instanties o.a.:

- de Burgerwacht Apeldoorn;
- de Oostelijke Politie Sportbond
- de Vrijwillige Landstorm de IJssel
- de Koninklijke Marechaussee
- de Rijksveldwachters
- de Weerbaarheidsvereniging voor Koningin en Vaderland.

In de zomer wordt er op drie avonden, het hele weekeinde en twee a drie dagen per week geschoten, zonder dat dit tot enige klachten van de omwonenden leidt, hoewel de schietbaan inmiddels omringd begint te worden door huizen.

Dat op de baan de gezelligheid belangrijk was blijkt dat op de baan sigaren (tijdens) en alcoholische dranken (na afloop van) het schieten verkocht werden. Een nadeel van dit alles is wel dat de vereniging financieel gezien steeds afhankelijker wordt van de baanopbrengsten. Men is het eigen kapitaal aan het opeten zoals later duidelijk zal worden.

In 1920 komt de eerste klacht over de baan, niet vanwege het lawaai maar over de onveiligheid. Er is slechts een zandwalletje van 1 meter hoog dat dienstdoet als kogelvanger (sic!) en een van de omwonenden vindt dan ook regelmatig kogels in zijn achtertuin. Het is overigens de vraag of dit van het schieten komt. De baan was namelijk ook de plaats voor de omwonende jongens om kogels te zoeken. Niet om te verzamelen, maar om weer te verschieten. Iedere jongen in die tijd had een katapult en kogels waren ideale projectielen voor hun katapult. Zo zijn heel wat kogels via de katapult op plaatsen terechtgekomen waar zij niet thuishoorden. Dit ondanks de verwoede pogingen van de baanbeheerder de heer Asselman om de jongens van de baan te houden.

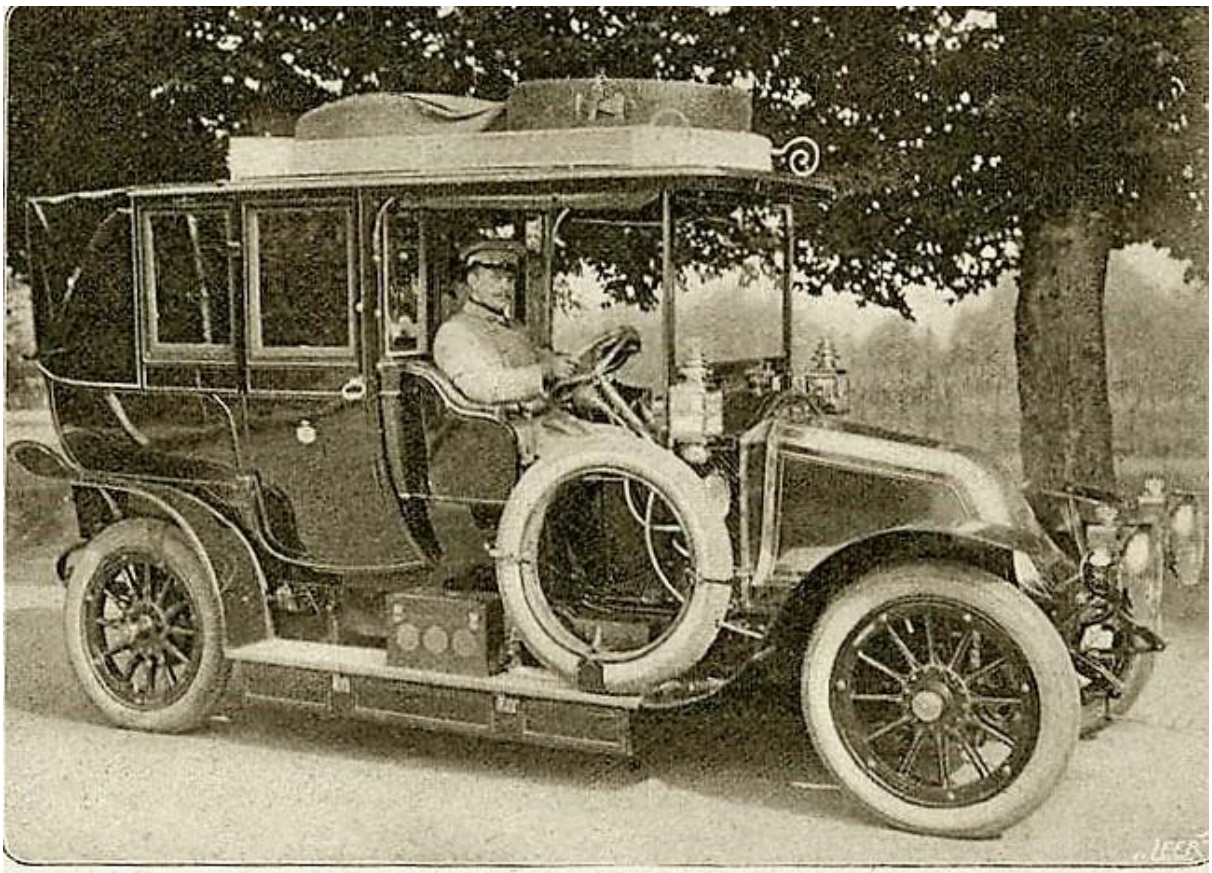

Foto) De nieuwe automobiel (merk Renault) van Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden: chauffeur J. P. Scheuter. *(De Veer.*

De vereniging tracht de klachten op te lossen door het nemen van de volgende maatregelen:

- het opwerpen van een kogelvanger van 2,5 meter hoog
- het plaatsen van een rode vlag op de kogelvanger en het begin van de baan

Dit blijkt echter onvoldoende te zijn en in 1922 wordt het schietpunt, een afdak vast gebouwd aan het verenigingsgebouw, verplaatst naar een punt 100 meter verder op de baan. Hierdoor kan alleen nog maar op 200 meter geschoten worden. Dit is ook nog niet voldoende zodat in 1924 besloten wordt dat alleen de ervaren en bekwame Scherpschutters op 200 meter mogen schieten, alle andere minder gekwalificeerde schutters moeten zich beperken tot 100 meter. Dit blijft zo tot het einde van het bestaan van de baan.

Dat men overigens helemaal niet kinderachtig was blijkt uit het feit dat de zoon van een de schutters van het eerste uur, de heer F. Bennink, ieder jaar ingehuurd werd om kikkers af te schieten. Een Apeldoorner had een grote vijver in zijn tuin, waarin veel kikkers huisden. De man had kennelijk nogal wat overlast van het gekwaak. Voor de luttele som van fl 0,25 kwam schutter W. R. Bennink dan op een mooie zomeravond langs en nestelde zich met een klein kaliber geweer naast de vijver. Vervolgens werd een groot aantal kikkers afgeschoten. Dit 'vergrijp' tegen het milieu was geen beletsel voor hem om later erelid te worden.

Vanaf 1932 wordt de baan ook gebruikt voor het schieten met militaire handvuurwapens (voornamelijk de M-35 revolver). De baan was al sinds de opening geschikt voor handvuurwapens, maar hier werd nauwelijks gebruik van gemaakt. Een ordentelijk burger en zeker een heer van stand, schoot met een geweer en niet met een handvuurwapen was de mening in die tijd.

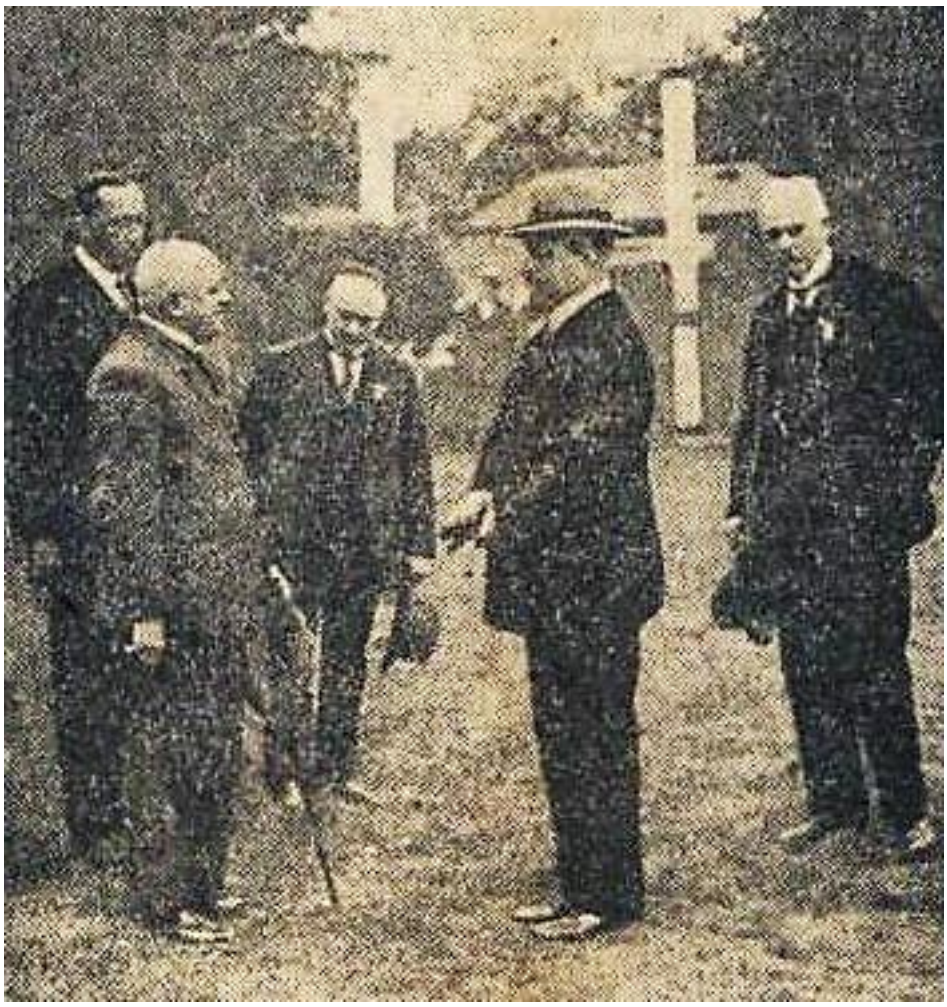

Prins Hendrik iin gesprek met een paar ereleden

Korpsschutters
Kon. Scherpschutters van de Veluwe
Nationalen Wedstrijd
Apeldoorn.

K.v.d.Cingel	10	10	10	9	9	=	48
J.Eggens	9	9	8	9	9	=	44
J.P.Scheuter	9	10	10	7	10	=	46
Chr.Slijkhuis	9	7	8	10	10	=	44
B.van Spreekens	10	9	10	10	8	=	47

229 p.

200 M. Mod.'95

Al vanaf 1934 worden er pogingen in het werk gesteld elders een schietbaan te krijgen. Aan Koningin Wilhelmina (prins Hendrik is in dat jaar overleden) wordt einde van dat jaar het verzoek gedaan om een stuk grond te mogen gebruiken in de Koninklijke domeinen bij het fort Java. In maart 1935 wordt negatief beschikt over deze aanvraag. In 1935 wordt aan de secretaris van het Koninklijk Huis, Jonkheer de Roëll, het verzoek gedaan voor het vernieuwen van het beschermheerschap (aan wie is niet duidelijk, waarschijnlijk is het Prinses Juliana geweest). Pas in 1937 komt hierop een negatief antwoord ' *dat gezien de tijdsomstandigheden dit niet mogelijk is*'. Ook deze zinsnede is niet duidelijk. Mogelijk vormen 'het gebroken geweertje gevoel' in Nederland en de toenemende internationale spanningen de achtergrond. In 1953 levert eenzelfde verzoek overigens wel resultaat op.

De voormalige garnizoensbaan in het Orderbos

In 1938 komt de gemeente met het verzoek de baan te willen afstaan aan de gemeente, in het kader van verdere huizenbouw op het terrein. De vereniging stelt dit wel te willen, maar dat de gemeente dan moet zorgen voor hulp bij het vinden van een andere locatie. Voorgesteld worden de locaties J. Wilslaan en een locatie aan de Amersfoortse weg. De gemeente verklaart echter dat er geen grond voor een schietbaan op het Apeldoornse grondgebied te vinden is. Een bewering die later overigens gelogenstraft wordt, door bij de eerste aanvraag hiertoe van het Ministerie van Oorlog grond toe te wijzen voor een garnizoensschietbaan in het Orderbos.

5.2 Moeilijke tijden

In 1939 wordt de baan gevorderd door het Ministerie van Oorlog, inclusief alle schietschijven, aanwijsstokken en schietpleisters, tegen de vergoeding van fl. 25,00 per dag (althans wanneer de militairen er gebruik van maken). In 1940 werd de schietsport in Nederland verboden door de bezetter. De wapens werden in beslag genomen en zijn nooit meer geretourneerd. Tevergeefs is na de oorlog nog geprobeerd een schadevergoeding voor de verloren gegane wapens te krijgen.

MINISTERIE VAN FINANCIËN

COMMISSARIAAT VOOR OORLOGSSCHADE
AFDELING ALGEMENE ZAKEN

Bureau geopend iedere werkdag, behoudens Zaterdag, 9—12 uur

'S-GRAVENHAGE, 26 Juni 1950.
Stadhouderslaan 130, Tel. 552300*

Men gelieve bij het antwoord afdeling, datum en nummer dezes te vermelden

No. B 7885/AZ/JB
ref.CD/AS.
Onderwerp:

de heer W.H.Lankwarden
Voorzitter van de"Koninklijke
Scherpschutters van de Veluwe"

A p e l d o o r n.

Naar aanleiding van Uw schrijven d.d. 6 Juni j.l. deel ik U mede, dat de termijn van aangifte van materiële oorlogsschade reeds op 1 Maart 1946 werd gesloten.

Zoals reeds bij mijn schrijven d.d. 3-6-1949 no. A 61151/AZ/JB en d.d. 5-4-1950 no.A 93479/ AZ/JB werd medegedeeld, werd bij de v.m. Schade enquête commissie te Zutphen geen aangifte ten name van opgemelde vereniging geregistreerd, Uw veronderstelling, dat deze in het ongerede zou zijn geraakt, kan door mij niet worden gedeeld, temeer daar wel een aangifte van de door de heer H.Bennink persoonlijk geleden schade werd geregistreerd.

Op grond hiervan is het mij niet mogelijk op mijn afwijzende beslissing d.d. 3 Juni 1949 no. A 61151/AZ/JB terug te komen.

De Directeur,
Voor deze

In december 1941 komt het bericht dat het predicaat 'Koninklijke' niet meer mag worden gevoerd. De vereniging tracht de zaak draaiend te houden door op andere schietactiviteiten over te gaan. Zo wordt er in Tivoli tot 1942 (dan wordt ook dit verboden) met luchtbuksen geschoten. In 1942 tracht men over te gaan op handboogschieten, maar handbogen blijken dan al niet meer te krijgen te zijn. In de jaren 1943 tot en met 1945 ligt het verenigingsleven volledig stil. Pas eind 1945 kon, nog mondjesmaat, de draad weer worden opgepakt.

De korte baan op paleis het Loo wordt wel gebruikt, maar dit keer door het Duitse garnizoen.

Seys-Inquart op de schietbaan van paleis het loo

In september 1945 organiseerden de gezamenlijk Apeldoornse schietverenigingen een wedstrijd tegen de hier nog gelegerde Canadese legeronderdelen van de bevrijdingsmacht (de Royal Winnipeg Rifles en de Glenngarian Highlanders) in het kader van het herdenken van de bevrijding. De wedstrijd werd georganiseerd op de schietbaan van Paleis het Loo. Er namen drie Apeldoornse schietverenigingen deel, te weten: 'Koningin en Vaderland', de 'Apeldoornse Vrijwillige Burgerwacht' en de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. Geweren moesten worden geleend van de Canadezen. Het Canadese korps won overuigend, waarschijnlijk door en grotere bekendheid en ervaring met het Lee-Enfield geweer. Ook de individueel winnaar was een Canadese sergeant Tijdens deze wedstrijd werd voor het eerst gesproken over een fusie tussen de Apelddornse schietverenigingen. Deze gesprekken hadden snel resultaat want in september 1946 fuseerde de schietvereniging 'voor Koningin en Vaderland' met de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe, waarbij de eerste volledig in de laatste opging. De Apeldoornse Vrijwillige Burgerwacht is zonder fusie, dat wil zeggen geleidelijk leeggelopen naar de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. De tweede plaats in de wedstrijd was overigens voor de heer Lankwarden, toen nog voorzitter van 'Voor Koningin en Vaderland' en later voorzitter en erelid van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe.

(duplicate)

1945.

International Rifle Competition

on the occasion of the celebration of the liberation of Apeldoorn.

To be held at the 1st of September on the Rifle Range in the Royal Park, Het Loo, Apeldoorn, Holland.

Individual Score-sheet of:

Name: ..... Address: .....

Unit / Club .....

	Nr. of range	Rounds 1st	2nd	3rd	4th	5th	Total	sign. of recorder	sign. of competitor
Team score									
Individual score									
Support score									

Schietwedstrijden

Boven: Jury, wedstrijdleiding en deelnemers, waaronder de groep Canadezen, die den 1en prijs corpsschieten won.
Onder: Mevr. Dales, echtgenoote van den wedstrijdleider R. Dales, reikt de medaille aan den captain van het winnende Canadeesche corps uit.

Helaas slechte krantenfoto's uit1945

De buitenbaan wordt in 1945 definitief afgekeurd voor het grootkaliber schieten. Om er toch nog gebruik van te kunnen maken verbouwen de leden de baan voor het Klein Kaliber Geweer schieten op 50 meter. In juli 1948 worden er vier banen geopend door de burgemeester Mr. L.A. des Tombe.

In 1948 doet Koningin Wilhelmina afstand van de troon ten gunste van haar dochter Prinses Juliana. Ter gelegenheid van deze gebeurtenis wordt er een defilé gehouden, waaraan ook de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe deelnemen. In 1947 wordt het 80-jarig bestaan op een sobere wijze gevierd. Er wordt een receptie gehouden en alle leden ontvangen een speciaal voor dit jubileum geslagen gedenkpenning. Van deze penning heeft de vereniging er helaas niet één meer in haar bezit. In april 1952 wordt het vijfentachtigjarig bestaan gevierd met een receptie in hotel Haitink.

In 1950 komt er gemengd nieuws. Een definitief bericht dat er door de stichting oorlogsschade geen vergoeding voor de verloren gegane wapens wordt toegekend. Anderzijds wordt de vereniging na een zuiveringsonderzoek aangaande het gedrag in de oorlog door Defensie weer erkend als weerbaarheidsvereniging met de daaraan verbonden voordelen van (beperkte) steun van Defensiezijde..

In 1953 wordt Koningin Juliana verzocht als Beschermvrouwe van de vereniging op te willen treden. Zij maakt op subtiele wijze kenbaar dat dit meer iets is voor haar man, waarna het verzoek opnieuw wordt gedaan aan Prins Bernhard. Deze aanvaardt het beschermheerschap en is van 13-2-1953 tot aan zijn overlijden in 2004 beschermheer van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe.

Jubileum 1947

In 1955 en 1956 vinden er, op initiatief van één van de leden van de Scherpschutters die naar Engeland verhuisd is, postwedstrijden (de wedstrijd vindt op de eigen baan plaats, de schijven worden per post naar elkaar toegestuurd) Grootkaliber geweer plaats tussen de vereniging en de Engelse Paignton Rifle club. Beide teams ontmoeten er elkaar ook tweemaal op de baan in Apeldoorn. Beide malen zijn de Scherpschutters de winnaars.

In 1953 doet de gemeente opnieuw een beroep op de vereniging de grond van de schietbaan in het kader van het algemeen belang af te staan aan de gemeente. Het bestuur van de vereniging gaat hierop in, temeer daar de belofte werd gedaan dat de Scherpschutters het gebruik van de in 1948 aangelegde garnizoensschietbaan in het Orderbos kregen wanneer de militairen er geen gebruik van maakten. Zo werd de grond van de schietbaan verkocht aan de gemeente. Dit is een van de meest noodlottige beslissingen van de vereniging geweest. Ten eerste was de verkoopprijs veel te laag (de taxatie ging van een verkeerde grondslag uit) en ten tweede had men geen alternatief onderkomen gevonden toen er werd verkocht.

Een tweede fout werd gemaakt door het aanbod van de gemeente om op de in 1948 gereedgekomen garnizoensschietbaan in het Orderbos te mogen schieten, niet met beide handen aan te grijpen en de rechten schriftelijk te laten vastleggen. De reden die hiervoor werd opgegeven was dat er geen 'sfeer' op de Orderbosbaan was. Er werd daarom weer gebruik gemaakt van de Paleisbanen op het Loo en uiteindelijk, vanaf 1965, toch ook van de Orderbosbaan.

Dit verdient enige toelichting. De sfeer op de paleisbaan was inderdaad anders. De paleisbaan kende meerdere banen. De zogenaamde jacht- of korte baan bestaat nog steeds en kent, een inmiddels historisch, gebouwtje als schietpunt. Deze baan wordt incidenteel nog wel gebruikt voor het inschieten van jachtgeweren door leden van het koninklijk huis. Het was deze baan die de scherpschutters mochten gebruiken. De baan is uitgehakt in het bos en is zeer sfeervol.

Het oude schietpunt waarvoor ook bestuur en erecommitee in 1927 zijn gefotografeerd

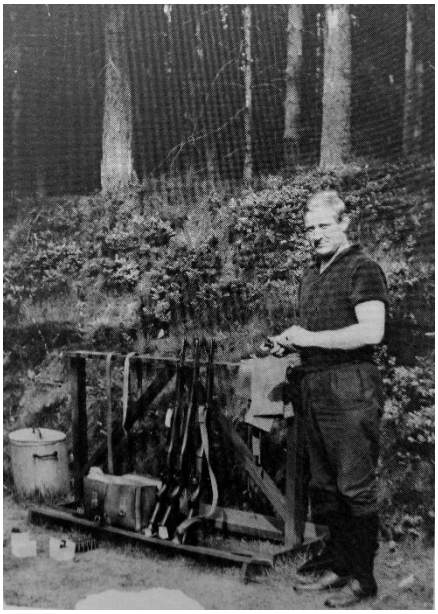

H. Posthuma met eigen voorzieningen

De oude 300 meter banen van het nationale concours in 1871 zijn geheel overgroeid en niet meer snel als zodanig te herkennen. Alleen iemand die weet waar ze gelegen hebben kan ze nog terug vinden..Voor zover bekend zijn ze na 1871 nooit meer gebruikt. Op beiden banen waren geen schermen of andere beveiligingen aangebracht. Men schoot lin de open lucht en zonder enige verdere voorzieningen. Daarnaast was het schieten was toen nog niet zo gereglementeerd. Als er geschoten werd op de paleisbanen, werd het geweer om de nek gehangen en de fiets genomen. De Marechaussee die het paleis bewaakte deed de poort open en groette de schutter bij naam. Die ongedwongenheid komt niet meer terug.
Het open vervoeren van wapens over de straat is al lang verboden. En de nadering van een paleis met een geweer over de schouder roept eerder antiterrorisme trainingen in gedachten bij de Marechaussee dan de herkenning van een goede bekende. Op koude dagen werd er op de paleisbanen ook een gemeenschappelijke borrel genuttigd en vrijwel altijd werd er gepicknicked.

Al deze zaken waren op de militaire baan niet aanwezig, of zelfs uitdrukkelijk verboden. En het verschil tussen de nissenhut die op de Orderbosbaan ter beschikking aan de schutters werd gesteld en de paleiselijke accommodatie

.

De nissenhut op de Orderbosbaan

was wel erg groot Het schieten met de door de Koninklijke Landmacht ter beschikking gestelde militaire geweren werd door het Ministerie van Defensie alleen toegestaan op officiële militaire banen en dat was de paleisbaan weer niet, zodat er een tijdlang van twee banen gebruik gemaakt werd. De paleisbaan op zaterdag en de Orderbosbaan op dinsdagavond. Dit laatste kon i.v.m. het licht uiteraard alleen in de zomer.

In 1977 werd het schieten op de paleisbaan verboden en moest de vereniging alsnog gedwongen gebruik maken van het gemeentelijke aanbod voor de Orderbosbaan. Hoewel het groot kaliber geweerschieten dus doorgang kon vinden, had de vereniging geen eigen gebouw meer voor het inmiddels bloeiende klein kaliber schieten. Daarnaast was de ontvangen koopsom voor de Schuttersweggrond (fl. 15.000,-) snel ontwaard door de zeer snel stijgende grondprijzen en bleek in 1989 de gemeente haar toezegging inzake het gebruik van de Garnizoensbaan vergeten te zijn, waardoor de basis van de vereniging het groot kaliber geweerschieten op de tocht kwam te staan (en op dit moment nog steeds staat). Momenteel wordt samen met andere verenigingen gebruik gemaakt van de Landmachtbanen op Schaarsbergen. Voor het 12 meter Klein Kaliber Geweer (KKG) schieten werd achtereenvolgens gehuurd een zaal in gebouw Philadelphia aan de Langeweg, gebouw Patrimonium in de Roggestraat en daarna de kegelbanen van Hotel Nieland aan de Jachtlaan.Door het ontbreken van een eigen 'home' begon de vereniging te verlopen. Het ledental beliep eind 1962 nog slechts 35 leden. Pas in 1963 toonde de gemeente zich coöperatief en kon een bijgebouw op het terrein van Marialust worden aangeschaft en in gebruik worden genomen als ‘schietvoorziening’. Echter alleen voor kleinkaliber wapens. Toen dit was gerealiseerd begon de vereniging zich weer snel te herstellen.

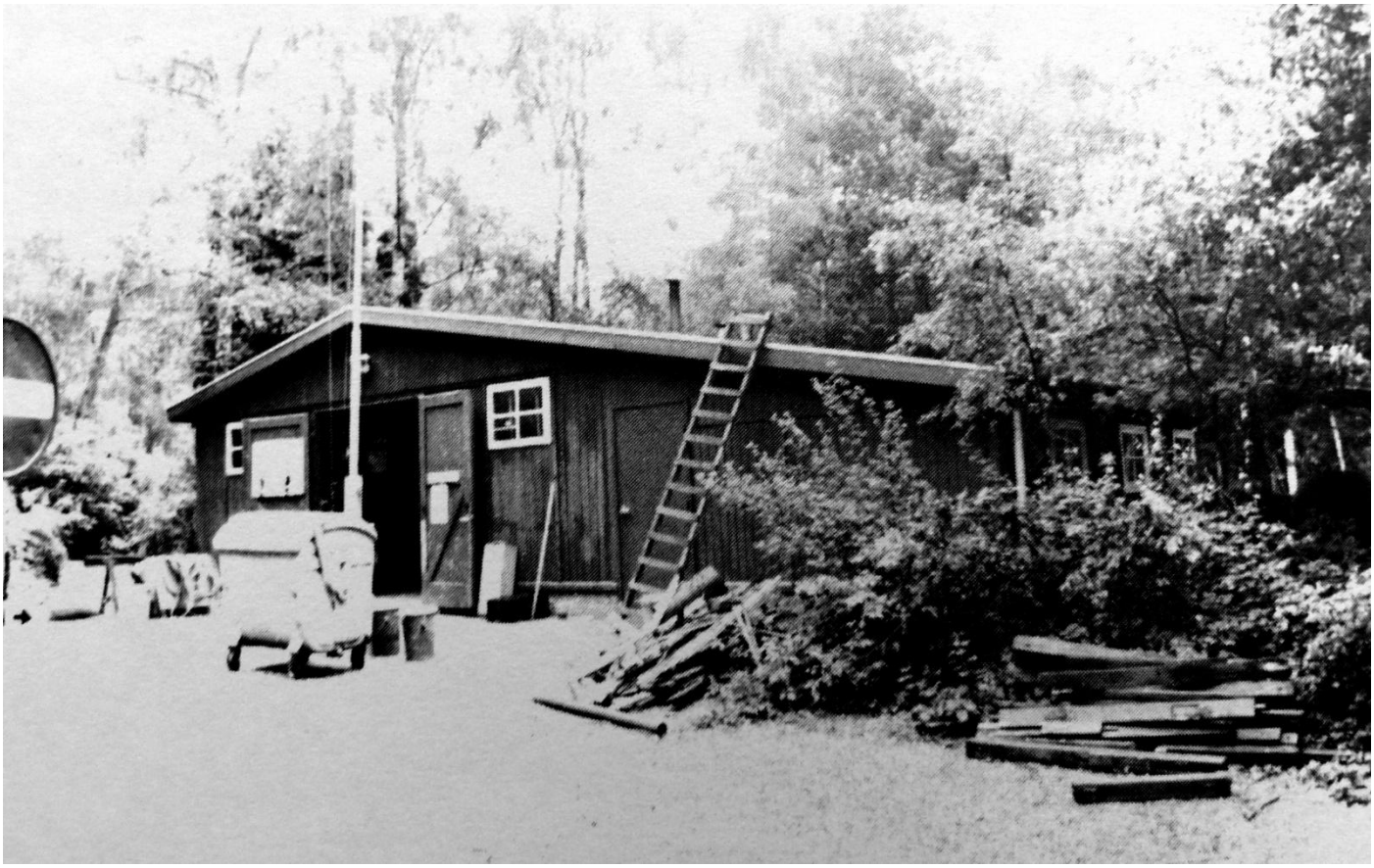

De schjvenloods en het kantoortje van de baanbeheerder Orderbosbaan

Ook Apeldoorn begint omstreeks deze periode te veranderen. Het beleid van de gemeente is erop gericht 'de tweede schrijftafel' van Nederland te worden. Hiertoe worden faciliteiten geboden aan overheidsdiensten en andere bedrijven. Met de komst van deze bedrijven (als eerste Centraal Beheer), gevolgd door Philips Computers, het Rijks Computercentrum, de dienst Automatisering der Rijksbelastingen om er slechts een aantal te noemen komt ook de import van mensen buiten Apeldoorn op gang. Deze nieuwe Apeldoorners worden lid van de vereniging en brengen nieuwe ideeën met zich mee. Naast nieuwe groeiimpulsen ontvangt de vereniging daarmee ook een andere sfeer. Het 'typisch Apeldoornse' tijdperk wordt hiermee definitief afgesloten.

Ook de relatie met de gemeente Apeldoorn wordt hoewel niet verbroken, toch van een heel andere aard. In de beginjaren van de vereniging is de steun van de gemeente Apeldoorn aan de vereniging zeer groot geweest. Drie burgemeesters zijn erelid van de vereniging geweest en schoten ook af en toe zelf. Ook stelde de gemeente voor iedere belangrijke wedstrijd kostbare prijzen ter beschikking. Daarnaast is er op alle mogelijke manieren financiële steun aan de vereniging gegeven.

Rond 1935 komt er een omslag in de houding van de gemeentebestuurders en wordt de houding veel afstandelijker. Ook het beschikbaar stellen van prijzen en faciliteiten is dan vrijwel afgelopen.

Na 1970 wordt de verhouding nog zakelijker. De vereniging wordt dan door de gemeente beschouwd als een vereniging als iedere andere en er wordt geen steun meer gegeven in welke vorm dan ook. Het gesol over een nieuwe locatie voor de herbouw van de afgebrande Schuttershof is tekenend voor deze houding.

Daarnaast worden vooral de negatieve kanten van de schietsport, zoals het lawaai van met name het grootkaliber schieten en de veiligheid, door een web van milieumaatregelen en hinderwetbepalingen steeds meer bepalend. De Partij van de Arbeid in de gemeente Apeldoorn was hier in haar politieke programma in 1990 zeer duidelijk over ' *voor het milieu en de burger overlast veroorzakende sporten zoals het schieten en het motorcrossen moeten binnen de gemeente Apeldoorn verboden worden*'.

In 1984 stelt de gemeente wel de gemeentelijke legpenning met inscriptie ter beschikking voor de jeugdcompetitie ter beschikking en lijkt daarmee een oude traditie te herstellen. Maar de ommekeer blijkt toch compleet, geen actieve steun meer maar integendeel steeds verder aanscherpende regels. Dit is in meerdere opzichten jammer. In de eerste

plaats doet het geen recht aan de historische achtergronden en banden van de vereniging en de gemeente. In de tweede plaats zijn de terecht scherper wordende eisen aan milieu en veiligheid juist of bijna uitsluitend goed te realiseren in een nauwe samenwerking tussen de gemeente en de vereniging.

Deze gewijzigde opstelling vindt haar achtergrond voor een deel in de veranderde opstelling ten opzichte van het vaderland en het Weerbaarheidsstreven, maar ook in de gewijzigde politieke verhoudingen. Wat dat betreft is het ironisch te noemen dat naarmate de vereniging meetbaar minder elitair en meer puur sport gericht is geworden het imago niet (voldoende is) mee veranderd. Schieten is tot sport sec geworden, voor en door burgers uit alle geledingen van de Apeldoornse samenleving. Door het steeds verder terug brengen van de faciliteiten door zowel gemeente als Defensie is het een (voor het groot kaliber althans) een dure sport geworden. Dat wil echter niet zeggen dat het een elitaire sport is.

Het is te hopen dat de verhouding met de gemeente weer op dezelfde houding van wederzijds respect gebaseerd mag worden, zoals deze in de eerste vijftig jaar aanwezig was.

6 DE NIEUWE TIJD (1963 tot 2016)

De nieuwe tijd kenmerkt zich door een aantal ups- en downs en vooral door wezenlijke veranderingen in de vereniging. De periode is grofweg in twee delen te scheiden. De periode van de oude Schuttershof bij het gebouw Marialust tot 1974 en de periode daarna.

6.1 Voor de brand 1963 tot 1974

Het nieuw aangekochte pand, de oude Inter Scolaire Sociëteit Apeldoorn, beter bekend onder de naam het ISSA-gebouw werd gekocht voor fl. 20.000,- (op een huurkoopcontract) en de Schuttershof gedoopt. Dit houten gebouw stond oorspronkelijk op de plaats waar nu de parkeerplaats van de 'Loohof' is. Het gebouw werd gedmonteerd en verplaatst naar een terrein tegen het hek van de koperpletterij achter Marialust. De Schuttershof werd geheel door de eigen leden geschikt gemaakt voor Klein Kaliber Geweer en Klein Kaliber Pistool. Talrijke uren later en fl. 12.000 armer, telde het gebouw een tiental twaalf meter banen geschikt voor klein kaliber geweer en twee pistoolbanen. Het openingsschot van de nieuwe banen werd gegeven door de burgemeester de heer Mr. L.A des Tombe. Het ledenaantal begon onmiddellijk te groeien en had weer snel de honderd bereikt. Interessant hierbij is op te merken dat de Schuttershof hiermee weer teruggekeerd was naar het vroegere landgoed 'Maria's lust', dat onder andere bewoond is geweest door de familie de Fiellietaz Goethart, waarvan meerdere leden zo'n actieve en belangrijke rol hebben gespeeld in de eerste vijftig jaar van de vereniging.

Om financiële redenen werd de Schuttershof gebruikt door twee schietverenigingen, de Scherpschutters zelf en de vereniging 'De Vrolijke Schutters ', later De Veluwse Schutters geheten ofwel DVS. Ook de (niet meer bestaande) Philips Electro Logica (PEL) schutters hebben nog korte tijd in de Schuttershof geschoten. Met het verdwijnen van Philips als computerleverancier verdween ook de laatste vereniging al snel. Daarnaast werd het gebouw dat bestond uit een aparte bar met een zaal en de eigenlijke schietbanen ook gebruikt door de Apeldoornse Operette Vereniging.

De bar had een eigen beheerder de heer J. van Asselt de oude markeur van de Schuttersweg baan. Noch de bar noch de heer van Asselt kenden het begrip 'sluitingstijd'. Het werd dan ook vaak zeer laat voor zowel de schutters als de beheerder. De heer van Asselt verplaatste zich mede met het oog op de fouragering met een gemotoriseerde bakfiets. Een vast ritueel werd daarom het diep in de nacht, onder veel lawaai, aanduwen van de bakfiets. In 1974 heeft DVS haar naam gewijzigd in 'De Veluwse Schutters', dit leidde bij wedstrijden en andere verenigingen nog weleens tot enige verwarring. In deze periode werd ook een aantal opmerkelijke successen onder andere Nederlandse kampioenschappen behaald door (leden van) de vereniging.

Op 1 april 1967 werd het honderdjarig bestaan uitgebreid gevierd met een receptie in het raadhuis, een defilé door de stad en een schuttersmaaltijd in Orpheus. In het receptieboek staat een groot aantal bekende namen vermeld. Zo was bijvoorbeeld namens het Nederlands Olympisch Comité de voorzitter, de commandant van het Korps Mariniers, generaal-majoor J.L. Nass aanwezig. Daarnaast werden kransen gelegd op het graf van Koning Willem de Derde in de Grote kerk te Delft en op het graf van de heer Scheuter, oud-voorzitter, erelid, wereldkampioen en Olympisch schutter, die begraven ligt op het oude kerkhof aan de Soerenseweg in Apeldoorn.

Het bestuur in 1967

V.l.n.r. Dhr. Sleger , Wim Lankwarden, Evert van Surksum, Jaap Spek, Benard Mokkink.

Ontvangst in het raadhuis 1967

6.2 Na de brand 1974 tot 2017

Op 13 maart 1974 werd het gebouw in brand gestoken door een paar jeugdige inbrekers, die weggelopen waren uit de Rekkense inrichtingen. Uit woede over het niet vinden van buit en wapens werd het houten gebouw in brand gestoken.

Het gebouw na de brand

Verloren gingen 3 geweren, 2 pistolen een deel van het archief en het merendeel van de historische prijzen met uitzondering van de Alexanderbeker. Nog steeds resteert een klomp gesmolten metaal als herinnering aan de uit historisch oogpunt gezien meestal onvervangbare prijzen. Ook het vaandel en veel andere onvervangbare zaken gingen verloren. Later bleek hier toch wat genuanceerder naar te moeten worden gekeken. Veel zaken bleken “gered ”te zijn door leden. Zo dook in 2002 nog een originele prijzenkast op bij de erfgenamen van een oud lid, die inmiddels weer in de nieuwe Schuttershof staat.

De oude terug gevonden prijzenkast

Er werden onmiddellijk plannen gemaakt voor herbouw, maar een nieuw bestemmingsplan van de gemeente belette dit. De zusterverenigingen 'De prins der Nederlanden' te Vaassen en 'Prinses Juliana' te Emst boden spontaan hulp aan in de vorm van het gebruik kunnen maken van hun schietaccommodatie. Vier jaar lang is er geschoten in Emst (KKG) en Vaassen (KKP/GKP), waarvoor de vereniging nog altijd dankbaar is. Toen herbouw onmogelijk bleek werden er onmiddellijk plannen gemaakt voor nieuwbouw, eerst met DVS en later zonder deze vereniging. Een groot probleem voor de Koninklijke Scherpschutters hierbij was dat het gebouw zwaar onderverzekerd bleek te zijn en daarnaast het huurkoopcontract nog niet afgelost was. Om het financiële leed te verzachten werden renteloze obligaties voor maximaal 25 jaar uitgegeven aan de leden, waarvan de laatste inderdaad werden afgelost in 2000.

„DE KONINKLIJKE
SCHERPSCHUTTERS VAN DE VELUWE"

№

OBLIGATIE

aan toonder groot

HONDERD GULDEN

ƒ 100,–

Uitgegeven door de

KONINKLIJKE SCHERPSCHUTTERS VAN DE VELUWE

als onderdeel van een
obligatielening tot een totaal bedrag van

vijftien duizend gulden

Elk jaar zal ééntiende gedeelte van de geplaatste obligaties worden uitgeloot en per 1 mei van dat jaar betaalbaar worden gesteld

de voorzitter

de secretaris

de penningmeester

de collectant

(A.Th.Reijnen)

Het archief van de vereniging staat bol van de mogelijkheden die dan of financieel niet haalbaar bleken of afgewezen werden door de gemeente. Een greep uit de geschiedenis. Op 18-6-1974 onder de kop 'Gemeente helpt schutters uit de brand' suggereerde de gemeente herbouw op de plaats van het dat jaar afgebrande restaurant van het Kristalbad. In 1975 werd als plaats voor de schietbanen de kelders van Orpheus genoemd. Dit bleek na nader onderzoek technisch niet haalbaar en ook de commissarissen van Orpheus gingen niet akkoord In 1976 werd er gepraat over schietbanen onder de sporthal in Zevenhuizen, dit bleek te duur te zijn. In 1977 werd de Wenumse watermolen voorgesteld. Dit sprong af omdat de vereniging geen eigenaar van het pand kon worden of het exclusieve gebruiksrecht van het pand verkrijgen. De vereniging DVS, die ook in de oude Schuttershof al onderhuurder was, accepteerde dit aanbod van de gemeente wel en is hier tot de dag van vandaag gehuisvest.

Eind 1977, na vier jaar moeizaam onderhandelen met de gemeente, kwam er eindelijk overeenstemming over de aankoop van een stuk grond aan de Laan van Zevenhuizen, hoek Deventerstraat. Hier verrees de nieuwe Schuttershof, die op 1 april 1978 door de beschermheer Z.K.H. Prins Bernhard werd geopend met het openingsschot. Dit ging echter niet zonder slag of stoot, na het aanleggen en richten weigerde het wapen.

Het openingsschot onder toeziend oog van burgermeester en bestuur

Opnieuw spannen had hetzelfde resultaat. De prins overhandigde het wapen aan Henk Ringeling Frans Veltman. De heren namen het wapen uit elkaar en hebben het wapen ontvet. Dit vet was door de kou zo dik en stroperig geworden dat er onvoldoende energie voor de slagpin overbleef om het 0.22 patroontje te ontsteken. Uiteindelijk functioneerde het wapen en het schot was een tien.

Maar het gebouw was geopend, d.w.z. de geweerbanen. Voor de pistoolbanen werd nog een jaar lang een avond per week gewerkt door een groepje leden onder leiding van Frans Veltman en Henk Posthuma voor de afbouw.

Aan een Odyssee van vier jaar was hiermee eindelijk een einde gekomen. De eerste steen in de gevel, door de voorzitter Wim Lankwarden gelegd, vermeldt dan ook trots 'Recisa Virescit', vrij vertaald: Na de verwoesting te midden van het groen herrezen.

De Koninklijke Harmonie bij de opening van het nieuwe gebouw

De nieuwe Schuttershof werd ontworpen door de architect Tiemens en als casco neergezet door de firma Bijsterbosch. Voor de financiering werd naast de hypotheek weer gebruik gemaakt van het oude financieringsmiddel; renteloze obligaties door de leden. Doordat van het terrein van 2400 vierkante meter er slechts 500 bebouwd mochten worden, bevindt een groot gedeelte van het gebouw zich onder de grond. De hele afwerking en inrichting werd door de leden gedaan. Vele duizenden uren zijn door de leden in de afwerking van het gebouw en in de inrichting van de schietbanen gestoken. Er werden ook onderdelen en diensten 'geregeld'. Zo komt de massieve, meer dan een ton wegende, kluisdeur van de wapenkluis uit de oude gasfabriek. Hierachter werden de gasmunten bewaard. De brandkast voor de verenigingsbescheiden is afkomstig van de gemeentelijke kredietbank. Voor de opbergen van de meest waardevolle bekers wordt gebruik gemaakt van een oude ijzeren en zeer degelijke elektriciteit-verdeelkast van de PGEM.

De pistool banen moesten echter nog worden afgebouwd. Zoals meestal in dit soort gevallen, bleven er na het aanvankelijke enthousiasme slechts een handvol getrouwen over die vele, vele uren bleven steken in de afbouw, het schilderen, het aanleggen van de schijventransporteurs en al die andere honderden dingen die moesten gebeuren. Het resultaat was zelfs dat er leden naar andere verenigingen vertrokken omdat ze wilden schieten in plaats van werken. Weinigen van de nieuwe leden realiseren zich dat deze mensen het mogelijk hebben gemaakt dat er een nieuwe start kon plaatsvinden. Een schaduwzijde van de nieuwbouw was dat er, voor het eerst in de meer dan 100 jarige geschiedenis spanningen in de vereniging optraden. Dit en andere kleine irritaties tussen leden onderling liepen uiteindelijk zo hoog op dat een twaalftal schutters uit de vereniging trad en een eigen schietvereniging onder de naam 'Schietvereniging Apeldoorn' oprichtte. Bij gebrek aan eigen accommodatie heeft SVA nog tot 1996 gebruik gemaakt van de Schuttershof, maar de kloof bleef onoverbrugbaar en in 1997 werd de huur opgezegd en vertrok SVA.

Vijf van de tien nieuwe pistoolbanen

De schietpunten op de pistoolbaan

Toen de nieuwe Schuttershof uiteindelijk gereed was, was het ledenaantal geslonken tot onder de tachtig. De nieuwe accommodatie trok echter nieuwe leden aan zodat het ledenaantal onmiddellijk begon te groeien. Om echter een indruk te geven hoe de exploitatiekosten van de Schuttershof gestegen zijn de volgende cijfers. De exploitatiekosten van de oude Schuttershof bedroegen in 1973 fl. 2300,00. De huidige exploitatiekosten bedragen ruim 200.000 gulden. Hierbij is nog steeds een stijgende tendens aanwezig als gevolg van de steeds scherper worden milieu-, en wapenwetgeving en last but not least de gemeentelijke heffingen. Een moderne schietvereniging kan daarom niet meer bestaan zonder een adequaat financieel management.

Het huidige gebouw heeft 20 schietpunten. Tien 12- meter banen voor KKG en luchtgeweer en tien vijfentwintig meter banen geschikt voor groot- en klein kaliber pistool. De 25 meter banen zijn zo geconstrueerd dat ze uitgebouwd kunnen worden tot 50 meter banen. In 1988 werden de 25 meter banen geschikt gemaakt voor parcoursschieten door ze uit te rusten met stalen plates, het zogenaamde 'steel target shooting'.

Opmerkelijk is ook de wijziging die de vereniging in deze periode heeft ondergaan. Om slechts een paar van deze wijzigingen te noemen:
- het aantal vrouwen dat lid van de vereniging is, is sterk gegroeid (hoewel zij helaas nog steeds in de minderheid zijn);
- het aantal leden schommelt al jaren rond de 200;
- het pistoolschieten is verreweg de belangrijkste discipline geworden.

In 1987 krijgt de vereniging opnieuw te maken met ongewenst bezoek. Ditmaal zijn de gevolgen minder desastreus. De dieven gaan ook professioneler te werk. Eenmaal binnen wordt in de enige zwakke plek van de wapenkluis, een binnenmuurtje, een gat gehakt. Daarna worden alle klein kaliber handwapens meegenomen, de geweren blijven staan. Dit was niet de enige vervelende gebeurtenis in deze periode. In het begin van de tachtiger jaren, met het dieptepunt in 1983, werd de vereniging geconfronteerd met grote financiële problemen. De hoge hypotheekrente in combinatie met een wat al te optimistisch ingeschatte groei van het ledenbestand bracht de vereniging aan de rand van een faillissement. Het is de grote verdienste geweest van de voorzitter Gerrit Kruisheer geweest dat hij de vereniging, zonder vaak al te veel begrip van de leden voor de problemen, door deze moeilijke periode heeft gevoerd.

Een duidelijke sanering, gevolgd door een zuinig en strak beleid hebben de vereniging er weer bovenop geholpen. Met name na 1987 begint de vereniging weer te bloeien als nooit tevoren. In 1991 wordt voor het eerst weer het ledenaantal van 200 bereikt, wat de vereniging op dat moment tot één van de grotere schietverenigingen in Nederland maakt.

In 1992 wordt op bescheiden wijze, noodzakelijk door de nog steeds zwakke financiële positie van de vereniging, het 125 jarig bestaan gevierd. Er wordt een gedenkpenning geslagen en een jubileumboek uitgegeven.

Het bestuur op het 125 jarig jubileum

v.l.n.r. Dato Koopman, Wim Schut, Wim Krietemeyer, Frans Veltman, Arnold Vaassen, Henk Stegman, Ruud Bölger.

De gedenkpenning bij het 125 jarig bestaan

De oude en nieuwe draagspelden voor 25 en 40 jaar lidmaatschap en de herinneringspenning

Het KNS gedenkbord n.a.v. het 125 jarig bestaan

De vereniging komt nu ook in rustig vaarwater. De financiële positie verbeterd mede door sterk door een paar langdurig zittende penningmeesters als Henk Stegman en Jan Esselink die de financiële touwtjes strak in handen houden.

Bijzondere aandacht verdient nog de relatie met de gewapende macht. De relatie met defensie is altijd belangrijk geweest. Tot na de tweede wereldoorlog in de vorm van het beschikbaar stellen van gratis geweren en de bijbehorende munitie tegen gereduceerde prijs en daarna door het mogen schieten op de militaire schietbanen.

Wel werd dat in de loop der jaren steeds moeilijker. Zo werden de geweren eerst opgeslagen op de vereniging, toen op de Willem III kazerne en vervolgens de Marechaussee brigade 'Het Loo" in Apeldoorn. En uiteindelijk in 1992 op het Provinciaal Militair Commando in 'Onder de Linden' te Arnhem. Dat laatste resulteerde erin dat er in de praktijk geen gebruik meer werd gemaakt van deze wapens en er volledig werd overgegaan op eigen wapens. In 2001 wist de Koninklijke Nederlandse Schutters Associatie (de opvolger van de Nederlandse Scherpschuttersvereniging) te bewerkstelligen dat een aantal Garand geweren werd gered van de vernietiging en in permanente bruikleen door Defensie afgestaan aan de Schietverenigingen. Munitie werd/wordt echter niet meer ter beschikking gesteld. In 2004 werd mede door het opheffen van de wet op de Weerbaarheidsverenigingen en onder politieke druk alle steun van Defensie aan de schietsport ingetrokken. De Garands verdwenen in de hoogovens en een meer dan 100-jarige relatie tussen de schietsport en Defensie werd hiermee definitief afgesloten.

In sterke mate gezichtsbepalend voor het grootkaliber schieten is ook de garnizoensschietbaan in het Orderbos, de 'Orderbosbaan' geweest. Op deze baan is van 1965 tot en met 1989 geschoten door de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. Deze zeer fraai in het bos gelegen baan heeft zich een blijvend plaatsje verworven in het hart van menig grootkaliber schutter. Het argument van 1953 dat er geen gezelligheid op de baan te vinden was is na de

sluiting snel herzien. De Orderbosbaan was een wonder van knusheid vergeleken bij de moderne schermenbanen als de 'Arnhemse heide in Schaarsbergen' of de betonnen dozen waarvan de vereniging momenteel gebruik moet maken Een van de redenen van deze knusheid was dat er een kuil aanwezig was waarin dan de schoten 'aangewezen' werden voor een collega schutter. In de kuil werden heel wat sterke schuttersverhalen verteld, maar ook wezenlijke informatie uitgewisseld. De moderne banen missen deze kuilen, zodat er met een baankijker gewerkt moet worden.

Een van bijzonderheden van de baan was dat het onveilige gebied met vlaggen gemarkeerd moest worden. Gezien de Nederlandse angst voor vuurwapens was dit gebied zeer ruim gekozen, zodat het uitzetten van de vlaggen driekwartier fietsen betekende, door mul zand en kleine heuveltjes. Ikzelf heb dit een aantal jaren gedaan, mijn probleem hierbij was mijn geringe lichaamslengte, die mij dwong in een aantal palen te klimmen om daar de rode vlaggen in te kunnen steken. De laatste jaren werd dit gedaan door Jaap Poort. Jaap combineerde een hoog tempo met een hoog lichaamsgewicht. Deze combinatie bleek tot tweemaal toe te veel voor de dienstfietsen, waarvan er één zelfs compleet doormidden brak tijdens één van Jaaps crosscountry ritten.

In 1990 werd de baan gesloten. De vereniging is nog in overleg getreden met potentiële medegebruikers zoals de Koninklijke Marechaussee en schietverenigingen in de omgeving om de

Jaap Poort op vlaggenronde

baan te verbouwen tot een schermenbaan, echter zonder resultaat. De Hinderwetvergunning en vooral de budgettaire problemen bleken te groot. De Orderbosbaan werd in 1993 definitief gesloten, waarna de plaatselijke jeugd de opstallen langzaam maar grondig sloopte. De kogelvangers zijn inmiddels afgegraven en het terrein is een honden uitlaatplaats geworden. Aan niets is meer te zien dat het oorspronkelijk een schietbaan is geweest.

Door de tegenstanders van de baan werd vaak de geluidsoverlast op de baan voor het wild en de vogels aangevoerd als reden om hem te sluiten. In werkelijkheid nestelden er vogels in de poorten van de schietbaan, vossen in de kogelvanger en een groot aantal konijnen in het voorterrein die zich niets aantrokken van het lawaai.

In 1990 werd de nieuwe schermenbaan 'Arnhemse heide' van de koninklijke Landmacht te Schaarsbergen op een aantal zaterdagen per jaar ter beschikking van de vereniging gesteld. Er moest echter voor worden betaald tegen steeds stijgende tarieven. En sinds 2015 is het gebruik van de baan zelfs volledig opgeschort.

De 100 meter baan op Arnhemse heide

Hiermee wordt ook de schietsport en de vereniging niet langer meer gesteund door Defensie en is het op het moment van schrijven twijfelachtig of deze steun ooit weer verstrekt zal worden. Ook het schietkamp de Harskamp is, na een exploderend geweer van een burgerschutter' gesloten voor sportschutters. Hiermee verdween niet alleen alternatief voor de vereniging, maar werd ook een slag toegebracht aan een groot deel van alle groot Kaliber Geweerschutters in Nederland.

Er is nog sprake van voldoende dynamiek in de vereniging maar deze zit (gelukkig) in de ontwikkelingen van de schietsport zelf en niet of nauwelijks meer in bestuurlijke en maatschappelijke ontwikkelingen. Bovendien is belangenbehartiging door individuele verenigingen heel moeilijk geworden en fungeert de Koninklijke Nederlandse Schutters Associatie als zodanig. Dit alles heeft tot gevolg dat geschiedschrijving over de laatste 25 jaar minder vereniging specifiek wordt en meer de algemene ontwikkelingen in de schietsport beschrijft.

7 DE VERENIGING EN DE APELDOORNSE SAMENLEVING

De vereniging heeft een gedurende haar lange bestaan vele jaren bijzondere relaties onderhouden met het Koninklijk huis, de gewapend macht (Politie, Koninklijke Marechaussee en Defensie) en met de gemeente Apeldoorn.

Helaas zijn in het huidige tijdperk met de kernwoorden: globalisatie, marktwerking en certificatie deze bijzondere relaties geheel verdwenen (het koninklijk huis en Defensie) of gereduceerd tot louter formele relaties (de gemeente Apeldoorn en de politie). Een extra probleem is dat schutters per definitie individualisten zijn en zich niet graag de wet laten voorschrijven. En dat is nu juist wel het geval geworden. De wetgever is dominant geworden en een moderne schietvereniging besturen is een ingewikkelde klus geworden met procedures, vergunningen, voortdurend wijzigende wetgeving en betrouwbaarheidsonderzoeken. De overkoepelende KNSA is de enige die voldoende professioneel tegenwicht kan bieden aan deze wat de Duitsers zo treffend ”ambtelijke schimmel” noemen.

7.1 Schietvereniging voor iedereen

Zo lang er wapens bestaan is er ook sprake geweest van “de wapenhandel”, dit in de betekenis van het oefenen met de wapens. Dat doet de schietsport ook, het doel is echter volledig veranderd. Het wapen en zijn gebruiker zijn geen onderdeel meer van een groter geheel en een groter doel. Het wapen is slechts een middel om in een onderlinge wedijver te tonen wie de beste schutter is.

Deze wedijver is pas mogelijk als de geweren dermate ver ontwikkeld zijn dat zij meestal beter kunnen dan schieten dan hun eigen eigenaar. Deze uitdaging het volledig precisie potentieel van het wapen te kunnen benutten is voor veel mensen aantrekkelijk. Het is geen teamsport, je kunt niemand anders de schuld geven van een slechte prestatie. Het is een gevecht met je zelf om de opperste concentratie. Alhoewel een vers uit een gedicht geschreven en voorgedragen op de prijsuitreiking van de vereniging in 1953 door het latere erelid A.N. van de Hulst een gevoelige snaar trof:

Een scherpschutter is een reuze piet
kankeren doet hij doorgaans niet
Wie dit gelooft moet het wedstrijdverslag maar lezen
dan is hij wel voorgoed genezen.
'n slecht schot, 't is buiten kijf
ligt altijd aan de buks of de schijf.

Ook aantrekkelijk is dat leeftijd en sekse een veel geringere rol spelen dan in de meeste andere sporten. Een goede conditie en vooral gezichtsvermogen zijn belangrijk, maar lichaamsgrootte en spierkracht niet. Vrouwen en mannen kunnen dan ook als gelijken wedijveren en er zijn weinig sporten waar nog tot op hoge leeftijd deelgenomen kan worden.

7.2 De Scherpschutters als geweervereniging

Er is geen discussie mogelijk, van oorsprong is de vereniging een grootkaliber (militair) geweer vereniging. De Scherpschutters schoten tot 1894 uitsluitend met door het ministerie van Oorlog verstrekte geweren en munitie.

De in 1867 verstrekte Nederlandse geweer M 1815 nr. 1 was echter absoluut ongeschikt voor het precisieschieten. Dit geweer model is een afgeleide van het Franse vuursteengeweer met gladde loop dat bekend staat onder de aanduiding model 1777 corrigé. Bij de manschappen werd het meestal aangeduid als het 'lange' geweer vanwege de grote lengte. Het is een voorlader en heeft een groot kaliber 0.69 inch ofwel ruim 18 millimeter.

De grote lengte van het geweer (ongeveer 170 centimeter en met opgeplante bajonet zelfs 2.05 meter), was enerzijds noodzakelijk om het buskruit volledig te laten verbranden en anderzijds om met het wapen de cavalerie van zich af te kunnen houden, nadat het schot was afgevuurd.

De laadprocedure voor het wapen is tamelijk complex. Eerst wordt een hoeveelheid buskruit in de loop gegoten (80 tot 120 grains). Een grain is 0.245 gram. Daarna wordt een ronde kogel in de loop geplaatst en met de laadstok, die onder de loop opgeborgen wordt, naar beneden geramd, tot hij op de kruitlading rust. Vervolgens wordt het slaghoedje geplaatst en de haan gespannen. Zeer geroutineerde schutters konden op deze wijze twee schoten per minuut afgeven. Daarom werd er in rijen (op linie) geschoten. De eerste rij knielde en vuurde, vervolgens de tweede lijn die erachter stond. Daarna knielde de tweede lijn en vuurde de derde lijn staande. Ondertussen waren de eerste

en tweede lijn al weer aan het herladen. Om het laden te versnellen werd de ronde kogel met de afgepaste hoeveelheid buskruit in een papieren tuut meegevoerd. De schutter beet dan met zijn tanden een stuk van het papier en goot kruit en kogel in één beweging in de loop.

In de periode 1840 tot 1850 werden de M 1815 geweren omgebouwd naar percussie. Waarbij de messing kruitpan bleef gehandhaafd. Het ontving toen de officiële aanduiding Nederlands geweer Nr. 1 Model 1840. Door het grote kaliber is de kogel erg zwaar (ongeveer 500 grains). Dit geeft een zeer gebogen kogelbaan. Met een kruitlading van 80 grains zakt de kogel op 50 meter al zo'n vijftig centimeter. Voeg daaraan toe dat er nog veel geweren in omloop waren met een gladde loop, dus waar de kogel niet door trekken en velden in een draaiende en daardoor gestabiliseerde beweging wordt gebracht, dan is het verklaarbaar dat de gemiddelde soldaat die uitgerust was met een dergelijk geweer een schijf van 50 bij 50 centimeter op een afstand van 50 meter slechts gemiddeld bij drie van de tien schoten raakte. De latere aanmaak van het geweer had wel een getrokken loop, maar helaas hadden maar vier van de aan de vereniging verstrekte geweren een getrokken loop. Desalniettemin werd er geschoten op afstanden van 100, 150 en 200 pas, respectievelijk 75, 112 en 150 meter (over de pas wordt verschillend geoordeeld, algemeen wordt 75 centimeter aangehouden). De resultaten spreken dan ook voor zichzelf, getuige de cijfers van 1867 en 1868. Er werden 40 schoten per man per jaar afgegeven (als na 1868 het Ministerie van Oorlog de munitie ter beschikking stelt worden het er bijna 20 keer zo veel). Van deze in totaal 110 x 40 = 4400 schoten kwam het volgende terecht:

	1867	1868
Het doel niet geraakt	64%	53%
Het doel geraakt maar niet de schijf	21%	28%
In het zwart van de schijf	14%	17%
In het wit van de schijf	0,75%	2%

Hierbij dient te worden opgemerkt dat het zwart en het wit van de schijf in die tijd waren omgekeerd, d.w.z. de roos was wit en de rand van de schijf er omheen zwart. Bij nadere analyse blijken bovendien alle treffers op 2 schoten na op de 75 meter afstand te zijn geweest. Volgens moderne maatstaven geen indrukwekkende resultaten dus.

De eerste wedstrijden bestonden dan ook slechts uit vijf schoten, één proefschot en vier wedstrijdschoten. Vijf schutters vormden samen een Corps waarbij de uitslag het totaal van hun twintig schoten vormden. Het ging immers om de groep en niet om het individu. Ook de schijf was sterk afwijkend van de huidige met als hoogste waardering een 20 (schijf Hoorn) of een 12 (schijf Breda). Daardoor zijn de geschoten punten niet te vergelijken met de huidige aantallen.

De geweren zijn maar zeer kort door de vereniging voor het scherpschieten gebruikt, maar voor het schermen (geweervechten) zijn ze tot 1894 in gebruik geweest. Dit geweer vechten was zeer impopulair de schutters. In het jaarverslag van 1887 kunnen we lezen dat er slechts gemiddeld een vijftal schutters opkomt voor het schermen,

In 1867 worden door Defensie 70.000 voorladers met getrokken loop omgebouwd volgens het systeem Snider tot achterladers. Dit door er een sluitstuk in te zetten volgens het ontwerp van de Amerikaanse wijnhandelaar Joseph Snider. De keuze voor Sniders ontwerp was medebepaald door de eis van de Engelsen dat de ombouw niet meer dan 1 pound mocht kosten. Deze zuinigheid sprak de Nederlanders kennelijk aan ook hier ging men over op de Snider. Er werd een messingpatroon gebruikt, wat het laden wel vergemakkelijkte maar de schietprestaties niet verbeterde.

De Sniders hebben maar een heel kort gebruik gekend (1867 tot 1870) en zijn nooit aan de Scherpschutters uitgereikt.

In 1870 wordt op echte achterladers overgegaan. Het leger krijgt het Beaumont geweer, een origineel en volledig Nederlands geweer. De cavalerie, de genie en de Koninklijke Marechaussee krijgen geen Beaumont geweren maar Remington rolling block karabijnen.

7.3 De Remington rolling block geweren

Ook de Scherpschutters krijgen geen Beaumonts maar Remingtons. Het Remington Rolling Block geweer was een simpel en zeer stevig enkelschots geweer. Het is gebruikt in een groot aantal landen waaronder Denemarken en Zweden, zij het in met een andere patroonhuls (het kaliber was wel hetzelfde). Het is in Nederland in gebruik geweest bij enkele bijzondere legeronderdelen, in casu de Koninklijke marechaussee, de Cavalerie en de Genie. Deze gebruikten echter de korte uitvoering van Remington. Door persoonlijk ingrijpen van de Koning krijgen de Scherpschutters de lange uitvoering, het geweer. Het kaliber 0.45 was gelijk aan dat van de Beaumonts. De patroonvorm was iets afwijkend van die van de Beaumont. Dit was overigens geen toeval, maar speciaal zo gemaakt voor Nederland om logistieke problemen met de munitie te voorkomen. De patronen waren in één richting

uitwisselbaar, dat wil zeggen de Remington patronen pasten gezien de iets kleinere afmetingen wel in de Beaumont, maar omgekeerd ging het niet.

De Remingtons zijn zeer lang bij de vereniging in gebruik gebleven. Om precies te zijn van 1868 tot ongeveer 1920. Eerst door defensie verstrekt (tot 1895), maar later veel in privébezit omdat de Schutters deze afwijkende en daarvoor zeker in Defensie ogen ongewenste wapens niet in de reserve wilden opnemen maar ze voor vijf gulden ten verkoop aanboden aan de Schutters.

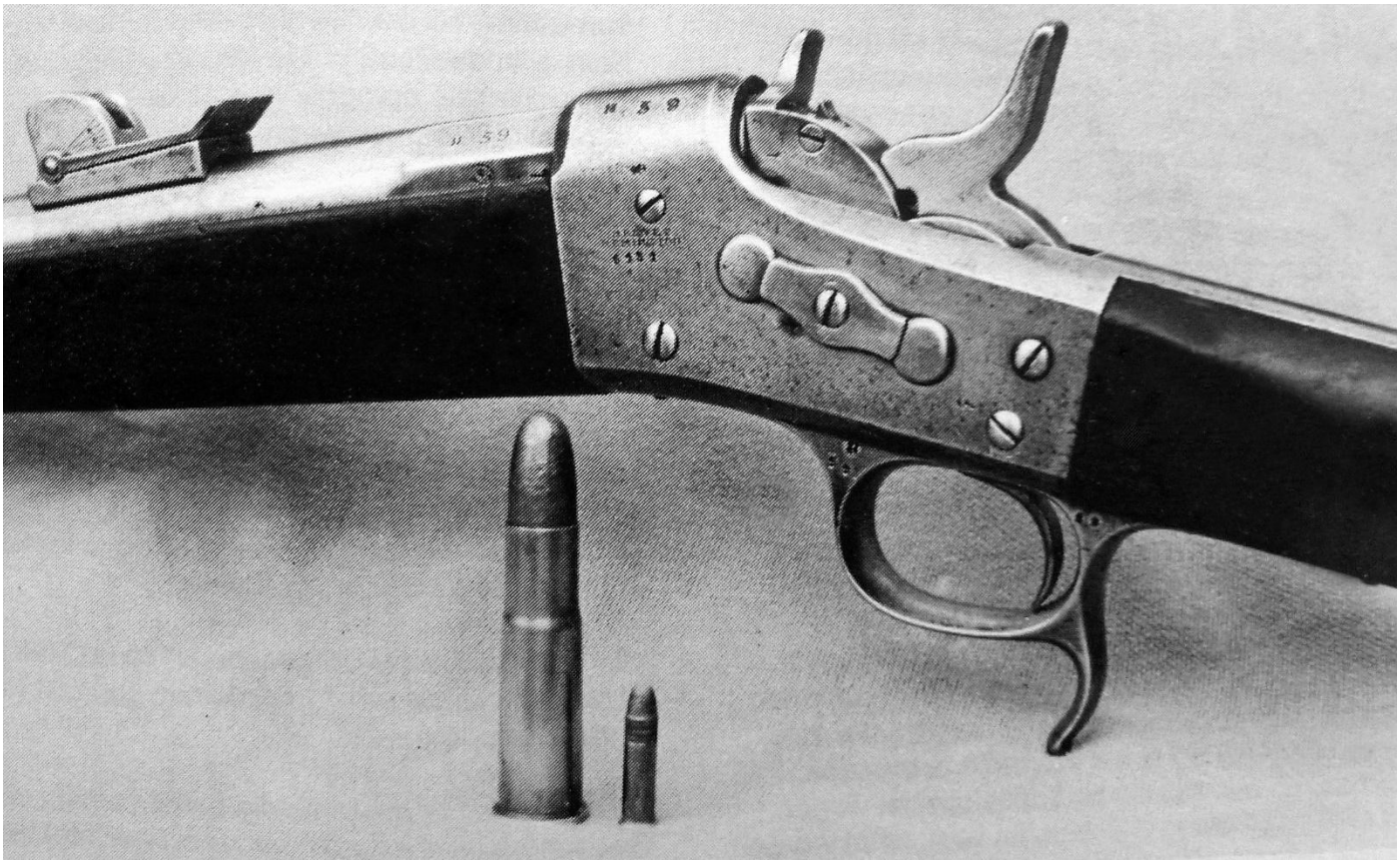

Remington rolling block geweer en patroon (links) naast een klein kaliber patroon

De flesvormige patroon met een loden kogel van 22 gram wordt geladen met ongeveer 45 grain buskruit. Dit levert een energie op die ongeveer gelijk is aan die van een moderne 0.44 magnum patroon. Jaarlijks werden er door het Ministerie van Oorlog 5000 gratis patronen geleverd. Na de verkoop kwamen er echter geen patronen meer van Defensiezijde ter beschikking zodat de schutters moesten gaan herladen. Dit blijkt o.a. uit de diverse nota's voor bijenwas en ongekaarde schapenwol. De bijenwas werd gebruikt om de kogels in te vetten. Dit was nodig om het kruitslijm dat bij het verbranden van buskruit vrijkomt zacht te houden zodat het voor het grootste deel bij een volgend schot uit de loop geblazen werd.

De ongekaarde schapenwol werd in een klein plukje tussen de kogel en het buskruit geplaatst om te voorkomen dat bij warm weer de bijenwas smolt en in het buskruit liep.

Uit de archieven blijkt dat er door de schutters zelf ook nog eens 30.000 patronen vervaardigd werden door middel van het herladen van de reeds verschoten patronen. Dit is terug te vinden in de halfjaarlijkse bestellingen voor 15.000 kogels en 25 kilo buskruit, van de 'beste soort'. Gelet op het ledenaantal dat gedurende deze periode rond de 50 schommelde betekent dat, dat de leden ongeveer 700 patronen per jaar per persoon verschoten. Een enorme stijging t.o.v. de beginperiode.

Alle Rolling Block geweren waren voorzien van het wapen van de vereniging d.m.v. een metalen medaillon in de kolf. Waar de Remingtons gebleven zijn is niet duidelijk. Een aantal is door het opboren van de loop omgebouwd tot jachtgeweer kaliber 0.16. De auteur heeft na lang zoeken een van de vereniging afkomstige Rolling block weten te vinden. Persoonlijk ken ik nog twee originele, dat wil zeggen niet omgebouwde, wapens, ook herkenbaar door het wapen van de vereniging, die in particuliere handen zijn.

Door het makkelijker laden (messing patroon), de getrokken lopen en de betere richtmiddelen van de achterladers gaan de resultaten van het schieten met sprongen vooruit. Pas vanaf dit tijdstip kunnen we echt spreken van precisieschieten.

De eerste oefeningen waren gebaseerd op de regels en oefeningen van Schutterij. Hierbij werden de schutters verdeeld in verschillende klassen. Men begon in klasse A. Als men hierin zes oefeningen met goed gevolg had geschoten ging men over naar klasse B. De hoogste klasse was klasse C waarin men de titel scherpschutter mocht voeren met het daarbij behorende distinctief. Dit distinctief werd bij Koninklijk Besluit van 20 mei 1875 ingevoerd. In 1882 zijn alle schutters van de vereniging in het bezit van het scherpschutters distinctief en kan er dus met recht gesproken worden over de Scherpschutters.

7.4 Het Mannlicher geweer M95

In 1895 worden de Beaumont en Remington geweren door Defensie afgedankt, waardoor een aantal schutters in staat is om er een als privépersoon te kopen. Dat blijkt echter geen verstandige keuze want het nieuwe militaire geweer kortweg aangeduid als de Hembrug (hoewel de eerste exemplaren allemaal werden vervaardigd door de Oostenrijkse Steyr fabrieken) of de M95, was aanmerkelijk zuiverder dan de Beaumonts en Remingtons. Bovendien was het kaliber veel kleiner (6,5 mm) wat het schieten veel aangenamer maakte voor de schutter. Dit is belangrijk omdat gemeld werd dat veel schutters bang waren voor de terugslag van de Remingtons en dat ondanks alle inspanningen van den sergeant-majoor instructeur en dat '*zelfs het opleggen van boeten de schutters hunnen angst voor blauwe plekken en kleine verwondingen niet vermag te doen overwinnen*.

De M-95 is een ontwerp van Ferdinand von Mannlicher, een beroemde Oostenrijkse ontwerper. Het Nederlandse M-95 geweer week op een aantal punten af van de oorspronkelijke Mannlicher ontwerp. Het kaliber was teruggebracht naar 6,5 mm en er was een aantal andere verbeteringen aangebracht. De Nederlandse M-95 werd zoals het typenummer al aangeeft in 1895 in het Nederlandse leger ingevoerd. Het werd in licentie vervaardigd bij de Nederlandse Artillerie Inrichtingen, beter bekend onder de naam Hembrug. Het was een uitstekend wapen, zeer goed afgewerkt en wat voor het scherpschieten erg belangrijk, is erg zuiver. De M95 heeft de vereniging lang en goed gediend, van 1895 tot 1940.

Hetzelfde wapen werd ook door Roemenië in gebruik genomen alleen was de patroon hier niet voorzien van een rand (6,5 X 54R, versus 6,5 X 54). Het geweer moet niet verward worden met het Oostenrijkse Model 95. Dat geweer had een kaliber van 8 mm (8 X 56R) en is voorzien van heel ander grendelsysteem, namelijk een zogenaamd straight-pull systeem zoals ook de Zwitserse Schmidt-Rubin en de Canadese Ross bezitten.

Een bijzonderheid van het wapen is dat de clip, waarin vijf patronen zijn opgenomen, een integraal onderdeel van het magazijn is. Het wordt geladen door de complete clip in het magazijn te brengen. Pas als alle patronen verschoten zijn, valt de clip (onderuit) het wapen. Zonder clip kan net als bij de Garand alleen schot voor schot worden geschoten, door iedere patroon afzonderlijk in de kamer te brengen.

Het wapen weegt 4,2 kg en is 1,29 meter lang. Het boogklepvizier loopt, redelijk optimistisch tot 2000 meter.

Een M-95 met een goede loop is nog steeds een interessant en goed wedstrijdwapen, helaas zijn wapens met een goede loop een unicum geworden.
De inmiddels overleden voorzitter Gerrit Kruisheer was in het bezit van een M-95 die hij vertroetelde, maar wiens uitgeschoten loop hem ook veel leed heeft veroorzaakt, zoals ik mij kan herinneren uit de zuchtende opmerkingen na een verschoten serie die helaas weer lager uitviel dan verwacht.

De geweren werden in 1940 in beslag genomen door de Duitsers. De vereniging heeft ze helaas nooit meer teruggezien. De wapens zijn door de Duitsers uitgereikt aan eenheden die achter het front opereerden en voor het grootste deel aan de Roemenen, die als bondgenoten van de Duitsers, deelnamen aan de strijd op het oostfront. Deze geweren zijn net als veel van hun nieuwe eigenaars over het algemeen niet van het front teruggekomen. Ook heeft de vereniging in 1946 tevergeefs een beroep gedaan op de overheid voor het indienen van een schadeclaim bij de Duitsers.

Er werd met de M-95 geschoten op 200 meter en later op 100 meter. Hierbij werd de schijf Loosduinen gebruikt (die eigenlijk voor 150 meter bedoeld was).

We kunnen ons een aardig beeld vormen van de prestaties van de schutters uit die dagen uit de (verplichte) jaarverslagen aan het Ministerie van Oorlog. In deze verslagen werd opgenomen het aantal verschoten patronen en het gemiddelde van alle afgevuurde schoten. In de jaarverslagen ligt dit gemiddelde constant tussen de 7.0 en 7.8.

De M-95 was ook het geweer waarmee het Nederlandse leger in 1940 de Duitse Wehrmacht het hoofd bood. Men leest nog weleens dat het Nederlandse leger met verouderde geweren ten strijde moest trekken. Dit is echter niet juist. Ook het ontwerp van de Duitse Mauser dateerde van 1898 en beide geweren zijn op dezelfde principes gebaseerd. In de praktijk is het Nederlandse geweer zelfs zuiverder.

Het is opvallend om te zien, hoe de afstanden waarop geschoten werd steeds korter werden, terwijl omgekeerd de wapens steeds beter werden. Dit had alles te maken met de snelgroeiende bevolking van Nederland, het gebrek aan onbenutte grond en de geluidsoverlast. Zaken die nog steeds en zelfs in veel sterkere mate spelen. Tot ongeveer 1914 werd uitsluitend op driehonderd meter geschoten. In feite was het in Apeldoorn 290 meter, maar dit was te wijten aan de fysieke beperking van de baan, op de eerste 10 meter was namelijk het verenigingsgebouw neergezet. Het treffen van de schijf met een Rolling Block geweer mag hierbij gerust een prestatie genoemd worden. Na 1914 wordt met de, veel betere, M-95 meestal op 200 meter geschoten en na 1930 wordt nog vrijwel uitsluitend op 100 meter geschoten. De prestaties uit de eerste periode worden dan ook gemeten in zogenaamde cartons, dat wil zeggen vijf cartons met 40 punten wil zeggen vijf schijven met daarop in totaal 40 punten.

7.5 Vrijheid blijheid

Na de 2^{e} wereldoorlog kreeg de vereniging eerst de beschikking over door de bezetter achtergelaten c.q. in beslag genomen Duitse 98K-karabijnen. Ook munitie hiervoor was in overvloed aanwezig. De regel was toen nog dat gevonden of in beslag genomen munitie niet vernietigd werd, maar door de Politie aan de vereniging geschonken werd om te verschieten. In de jaren 50 werden deze wapens van nieuwe wedstrijdlopen van Schulz en Larsen voorzien en gebruikt tot rond 2004.

Na de tweede Wereldoorlog werd het Nederlandse leger met Engelse wapens uitgerust. Defensie hervatte zijn ondersteuning aan de vereniging en de vereniging kreeg korte tijd de beschikking over Lee-Enfields Mk4, No I. Dit was en is een goed wapen. Uiteraard was te merken dat de meeste geweren een oorlog achter de rug hadden. De kwaliteit van de geweren wilde daardoor nogal eens verschillen. De kolf van de Lee-Enfield is vrij sterk gebogen, dat maakt hem ideaal voor kleine mensen met wat afhangende schouders, voor meer atletisch gebouwde typen is de kolf echter verre van ideaal. Het erelid de heer A.N. van der Hulst werd bijvoorbeeld Nederlands kampioen met een Lee-Enfield, anderen kunnen er absoluut niet goed mee overweg.

Auteur met Lee-Enfield op Schaarsbergenbaan

Een ander kenmerk van de Lee-Enfield is de dunne, geheel door het voorhout omsloten loop. Bij snel schieten wordt de loop daardoor snel heet en beginnen de schoten te spreiden. Rustig schieten is dus het advies. De bijbehorende 0.303 patronen werden in de eerste jaren gratis verstrekt door het ministerie van Defensie. Er zijn zoveel patronen aangemaakt door de Artillerie Inrichtingen (A.I.-munitie) dat de voorraad pas in het jaar 2000 uitgeput was, echter toen al lang niet meer gratis.

Door de militaire noodzaak voor een semiautomatisch wapen volgde de Amerikaanse M1 Garand de Lee-Enfield al in 1953 op, Het Ministerie van Defensie had inmiddels de gewoonte ontwikkeld, wanneer er een nieuw geweer in gebruik werd genomen om een deel van de oude geweren die dan opgeslagen werden aan de schietverenigingen ter beschikking te stellen. Dus toen de Garand in 1963 in het leger vervangen werd door de FAL, werden de Lee-Enfields verschroot en de Garands ter beschikking gesteld aan de schutters. De wapens werden vanaf dit tijdstip ook niet meer aan de vereniging uitgeleend, maar letterlijk ter beschikking gesteld. Dat wil zeggen opgeslagen in de wapenkamer van de kazerne, vanwaar zij dan bij iedere schietoefening opgehaald en weer teruggebracht moesten worden.

Ook de bijbehorende 0.30-06 patronen werden niet meer gratis ter beschikking gesteld maar moesten worden betaald. De patroon bleek zich te gedragen als oude wijn; hoe ouder zij werd, hoe duurder zij ook werd. De prijs voor de schutters ontwikkelde zich van 8 cent in 1963 tot 65 cent in 1985. De laatste A.I.-patronen zijn aangemaakt door de Hembrug in 1963.

Een eigenaardigheid van de Garand is het laadsysteem. Acht patronen zijn in een stalen clip verpakt. Deze clip met patronen moet als één geheel in het geweer geladen worden. Bij het afgeven van het laatste schot vliegt de stalen clip met een grote boog uit het geweer.

Om de clip te laden moeten met de rechterhand tegelijkertijd het afsluitstuk naar achteren geschoven geworden en terwijl dit afsluitstuk open gehouden worden de clip in het geweer geplaatst. Helaas is de afsluitveer bij de Garand erg

sterk. Te vroeg loslaten van de afsluiter of een andere onhandigheid leidde er dan ook toe dat de duim of een vinger zeer pijnlijk klem kwam te zitten. De resultaten hiervan werden aangeduid als een "Garand duimpje'. Een van de aspirant grootkaliberschutters werd bij het schieten met de Garand uitgebreid gewezen op dit gevaar. De man verklaarde echter dat hij jarenlang met dit geweer geschoten had en deze adviezen aan hem dus niet besteed waren. Helaas, bij de eerste keer laden ging het mis en met een stukje vingertop minder en enige ervaringen rijker ging de man naar huis. We hebben hem nooit meer teruggezien

Dit alles leidde tot de ontwikkeling dat de meeste leden zich eigen militaire geweren aanschaften, en de Garands nog maar incidenteel gebruikt worden. Er waren tot in de jaren 80 nog massaal militaire geweren te koop die overtollig waren geworden en tegen zeer redelijke prijzen werden aangeboden. Dit is dan ook het begin van een grote mate van diversiteit aan geweren op de banen, waarbij iedere schutter uiteraard pal stond voor zijn keuze. Het was met recht vrijheid blijheid op de grootkalibergeweerbaan.

Het hoogtepunt van het geweerschieten, qua mogelijkheden althans, viel in de jaren 70 van de 20^{e} eeuw. Er kon geschoten worden op militaire openluchtbanen in het Orderbos, Harderwijk, Gorssel (inmiddels alle opgeheven) en Schaarsbergen en de Harskamp (beide gesloten voor burgerschutters). Daarnaast op alternatieve banen als de informele schietbaan van de beveiliging van radio Kootwijk en op de heide (kleiduiven). Aan de radio Kootwijk baan kwam een einde toen een beveiliger zichzelf in de voet schoot. Hoewel dit in de kantine en niet op de baan gebeurde hielp dit niet echt

De wild bunch op de Kootwijk baan

Ook het huidige legergeweer de Diemaco in het NATO-kaliber 5,56 mm (0.223) zal wel nooit aan de sportschutters ter beschikking worden gesteld, net zomin als zijn voorganger de FAL, zodat de Garand het laatste door defensie ter beschikking gestelde militaire geweer is geweest.

Wel doken in de tweede helft van de jaren negentig op eens fonkelnieuwe Lee-Enfields in de wapenhandel op. Deze bleken in de jaren vijftig te zijn gefabriceerd maar nooit uitgereikt omdat de Engelsen inmiddels waren overgegaan op de Engels FAL-versie de L1A1. De vereniging heeft er drie gekocht zodat de rol van de Lee-Enfield nog steeds niet is uitgespeeld.

Ook in het groot kaliber geweer schieten is sprake van mode. Toen de politie de M1 carbine afstootte en deze verkocht werden aan burgers, werd dit handige kleine geweertje snel een rage. Er werden aparte wedstrijden voor gehouden en op meerdere afstanden mee geschoten.

Schieten met het M1 karabijntje

Inmiddels is de liefde sterk bekoeld. Dit niet in de laatste plaats omdat het geweer (evenals alle andere oorlogswapens zoals de Enfield, Garand, en Mauser inmiddels ruim 70 jaar oud is en de slijtage toeslaat terwijl onderdelen steeds schaarser worden.

Sinds de jaren 90 van de 20e eeuw is de burgerversie van de M16, de AR15, het geweer van de meeste schutters en in allerlei variaties. Toch zijn er nog veel schutters die het “oude hout ”verkozen boven de moderne kunststof. Hiervoor bestaat een aparte wapenklasse “veteranengeweer”omdat de oude wapens qua precisie niet meer me kunnen met de moderne.

Voor de schutters die een nieuw wapen willen is het zaak van vrijheid blijheid geworden. Alleen al van de AR15 zijn er 8 verschillende klonen/leveranciers om te kiezen.

Gesteld kan worden dat het grootkaliber geweer schieten zich gewoon heft gecontinueerd met alleen steeds modernere wapens. Alhoewel er ook een omgekeerde tendens is: het schieten met historische geweren al dan geen replica’s. Zelfs werd er een tijd lang geschoten met miniatuur voorlaadkanonnen. Door gebrek aan open schietbanen met een kogelvanger van zand, waar deze vorm van schieten is toegestaan (dus geen defensiebanen) staan er inmiddels veel kanonnetjes op zolder.

7.6 Petite carabine / klein kaliber geweerschieten

In de jaren twintig van de 19e eeuw komt het klein kaliber geweer schieten, destijds ook wel petite carabine of Flobertgeweer schieten, genoemd sterk op. Het elitaire karakter van de vereniging is verdwenen, echter de inkomensverschillen blijven bestaan en groot kaliber vuurwapens zijn duur en de munitiekosten hoog. Bovendien vergt het veel grond en dus kostbare banen. Om het schieten tot een echte volkssport te maken wordt daarom het

klein kaliber geweer schieten sterk gestimuleerd. Dat werkte drempelverlagend en sprak veel Apeldoorners uit het landelijke gebied aan, immers als er toevallig een haasje of een vervelende vos langs komt en je beschikt niet over een jachtverlof maar wel over een klein kalibergeweer dan wil dat nog weleens spontaan afgaan, En van het schot schrikt in tegenstelling tot het groot kaliber niemand op.

Gestimuleerd door de crisisjaren is in de periode voor de tweede wereldoorlog het aantal klein kaliber geweer schutters dan ook veel groten dan het aantal groot kaliber geweerschutters. Naast de al genoemde redenen is er nog een belangrijke: je kunt altijd overdekt schieten met deze wapens en het is een uitstekende training voor het grootkaliber schieten. Daarom omarmen ook veel groot kaliber schutters het klein kaliber geweer schieten naast het groot kaliber.

De vereniging*s* klein kalber wedstrijd*s*chutter*s* in 1958, nog *s*trak in het pak

Tegenwoordig heeft het klein kaliber geweerschieten als sport het grootkaliber geweerschieten volledig overvleugeld. De discipline klein kaliber geweer 50 meter drie houdingen is nog steeds een Olympische discipline, terwijl het grootkaliber schieten hier volledig van het programma is geschrapt.

Het klein kaliber geweer schieten vindt plaats op drie afstanden 12 en 50 meter en incidenteel 100 meter. Voor het op 12 meter schieten beschikt de vereniging over een aparte ruimte met 10 banen. Het 50 en 100 meter schieten is alleen mogelijk op de buitenbaan.

Een van de grootste wensen van de vereniging is een eigen 50 meter baan. Hiermee is bij de bouw van de nieuwe Schuttershof qua grondoppervlak van het begin af aan wel rekening gehouden, maar de financiële middelen ontbreken tot dusver.

Het klein kaliber geweerschieten is het onderdeel bij uitstek voor de precisieschutter. Alle bijkomende problemen voor een grootkaliber schutter, zoals wisselend licht, sterke wind, regen en sneeuw, zijn er niet op de overdekte binnenbaan, zodat je je volledig kunt concentreren op de techniek van het schieten. Daarnaast zijn de

wedstrijdwapens dermate geperfectioneerd dat ieder schot een 'tien' is als de schutter het goed doet. Meestal doet deze dit niet zodat het klerikaler schieten in de eerste plaats een gevecht is tegen de schutter zelf. Concentratie gekoppeld aan ontspanning zijn hier de sleutelwoorden.

7.7 De vereniging als pistoolvereniging

Tot halverwege de 18e eeuw werd het pistool of de revolver in de eerste plaats beschouwd als een verdedigingswapen en niet als een sportwapen. Daarnaast is het een wapen voor de happy few, zoals officieren. Hoewel de eerste pistoolwedstrijden gericht op precisie rond 1892 in Duitsland plaats vinden, duurt het nog tot 1932 tot het precisieschieten ook doordringt in Nederland en in de vereniging.

Daarvoor werd er wel geschoten met handvuurwapens, naar dit was meer ontspanning dan prestatiegericht. Ook duiden we het gemakshalve als pistoolschieten, maar in feite was het revolver schieten, dan ook meestal aangeduid als “cylinder schieten”.

De eerste wedstrijden worden gehouden met de M-35 legerrevolver met het kaliber 10 mm en zijn alleen voor officieren. Incidenteel werd er ook gebruik gemaakt van het pistool M.25. Dit is het FN-pistool model 22 ingericht voor de patroon 0. 380 acp, beter bekend onder de aanduiding 9 mm kort. Deze door defensie ter beschikking gestelde militaire handvuurwapens waren zeer beperkt in aantal (2!) en men was dermate zuinig op de wapens dat de leenvoorwaarden zeer stringent waren (niet meer dan 5 patronen per man verschieten i.v.m. de slijtage aan de wapens), zodat de meeste schutters de voorkeur gaven aan de verenigings- of eigen wapens. Dat laatste overigens in zeer bescheiden mate, de mainstream was en bleef tot rond 1970 het geweerschieten.

Wel kocht de vereniging toen de vereniging verburgerlijkt was en het pistool dus niet meer uitsluitend een officierswapen in 1933 twee 9 mm Luger P-08 pistolen aan. Ze werden gebruikt voor het schieten op de nu ongebruikelijke afstand van 35 meter. De 9 mm Luger is militair alleen in gebruik geweest in Nederlands-Indië. Het is een goed schietend wapen, dit niet in de laatste plaats door de goede hoek van de pistoolgreep.

In 1940 werden alle wapens van de klein kaliber buksen tot de pistolen geconfisqueerd en gingen terug naar hun ‘heimat’.

In de oude Schuttershof kon alleen klein kaliber pistool geschoten worden op 2 banen op de afstand van 10 meter. Groot kaliber pistoolschieten bleef beperkt tot de buitenbaan. Hier kwam pas een einde aan met de opening van de nieuwe Schuttershof in 1974. Hier zijn er tien banen geschikt voor zowel klein- als grootkaliber pistoolschieten voor kalibers van 0.22 LR tot 0.45 en op 12 en 25 meter. In feite net zoveel pistool- als geweerbanen.Dit bleek al snel een goede beslissing te zijn geweest.

Pistoolschieten was tot na de 2e wereldoorlog qua populariteit en aantallen schutters een zeer bescheiden tak van de schietsport. In de jaren 70 groeide het echter enorm. En op dit moment is het aantal pistoolschutters in zowel de vereniging als in zijn algemeenheid veel groter dan het aantal geweerschutters. Dat wil niet zeggen dat de andere wapengroepen niet meer geschoten worden, integendeel, maar wel dat het merendeel van de leden, op dit moment driekwart, uitsluitend een pistool/revolverdiscipline schiet. Dit vindt zijn oorsprong in een aantal redenen. Enerzijds door de fraaie eigen accommodatie voor het pistoolschieten en anderzijds ook het steeds moeilijker vinden van banen voor het groot kaliber geweerschieten en misschien ook het meer dynamische karakter (eigen de tijdgeest) van het pistoolschieten.

Ook hier is echter de nostalgische trend te bespeuren. Het schieten met historische (replica) revolvers en pistolen aan trekt een vaste groep van liefhebbers. Deze groep trekt ook naar de landelijk gehouden western weekenden, waar allerlei wedstrijdonderdelen met historische wapen en gestoken in historische kledij worden verschoten. Ook de vereniging verzorgt dit soort evenementen, noodgedwongen beperkt tot de eigen binnenbaan.

Er wordt tegenwoordig ook veel meer geschoten dan vroeger. Er kan drie avonden per week, pistool worden geschoten. Het afgeven van 50 schoten per oefenbeurt is ook vrij normaal geworden. Een eenvoudig rekensommetje wijst dan uit dat er per week zo'n vijfduizend patronen verschoten worden, ofwel zo'n 250.000 per jaar. Ter vergelijking in 1936 werden er in het hele jaar 2000 pistool/revolver patronen verschoten. Uiteraard heeft de baan en dan met name het schijventransport en de kogelvanger veel te lijden van een dergelijk intensief gebruik.

In 1990 zo'n twaalf jaar na de opening van de banen was een grondige renovatie dan ook al weer noodzakelijk. Ook deze keer heeft een vaste kern van schutters vele, vele uren besteed op de banen maar nu niet om te schieten. Een van de problemen was dat het zand voor de kogelvanger ontdaan moest worden van miljoenen (!) kogels. Hiertoe moest het zand gezeefd en omgezet worden. Om dit werk ook in de toekomst makkelijker te kunnen uitvoeren is een aparte 'achteringang' op de banen gemaakt, zodat de kogelvanger makkelijker bewerkt kan worden.

De vereniging heeft altijd beschikt over goede pistoolschutters. Zowel in teamverband als individueel heeft de vereniging Nederlandse kampioenen afgeleverd.

7.8 Samenvatting

De eerste 100 jaar van de vereniging kenmerken zich vooral door sociale- en technologische eranderingen. Een vereniging wordt gemaakt door de mensen die er lid van zijn. Vroeger was dat vanzelfsprekend. Het was een eer lid van de vereniging te mogen zijn en een nog grotere eer deel van het bestuur te mogen uitmaken. Tegenwoordig ligt dat niet meer zo simpel. De steeds verder voortschrijdende individualisering en verzakelijking hebben ook hun tol geëist van het eens zo bloeiende verenigingsleven.

In 1935 bracht de gemiddelde schutter iedere week een volledige avond of middag door bij de vereniging en werden er slechts 13 schoten afgegeven. De rest van de tijd werd besteed aan zaken als kaartspelen en het bespreken van de laatste ontwikkelingen. Nu is de op de vereniging doorgebrachte tijd teruggelopen tot 1 a 2 uur en het aantal afgegeven schoten toegenomen tot 40 a 50 stuks, en voor sommige disciplines zoals het parcoursschieten voor pistool tot meer dan 100 per avond. En ondanks de sterk toegenomen vrije tijd is de animo voor een bestuursfunctie sterk afgenomen.

De vereniging is hierdoor in de loop der jaren sterk veranderd. De weerbaarheidsgedachte uit de vorige eeuw heeft plaats moeten maken voor de gezelligheid van het verenigingsleven die op haar beurt weer heeft moeten wijken voor een doelgerichte concentratie op het schieten zelf.

Toch moeten we niet vergeten dat de vereniging niet kan bestaan zonder de inzet van alle leden om haar draaiende te houden. De betrokkenheid van de mensen bij de vereniging behoort hoog te zijn. Zonder werkende leden geen vereniging. Gelukkig is dit altijd het geval geweest al is het vaak te veel een zaak van enkelingen.

Het schieten zelf is in deze periode niet of nauwelijks veranderd, betere wapens, betere accommodatie maar daar bleef het bij. De jaren zeventig vormen achter op vele gebieden, en ook in de schietsport een kantelpunt. Ik wil volstaan met de belangrijkste veranderingen:

- Verdergaande individualisering, de corpsen worden volledig ondergeschikt aan de individuele prestaties;
- Het positieve imago van de schietsport, uitgedrukt in termen als vaderlandsliefde en weerbaarheid, slaat om naar een negatief beeld en wordt, volkomen ten onrechte, geassocieerd met agressiviteit en criminaliteit;
- De schietsport heeft geen directe verankering meer in de defensie, de overheid en de maatschappij. Het is een sport net als alle andere geworden;
- De regelgeving ten aanzien van het schieten wordt steeds strenger;
- Schieten moet vooral leuk zijn. Dit leidt tot sterke groei van het aantal schietdisciplines en activiteiten.

De laatste twee punten zijn tegenstrijdig en stellen hoge eisen aan iedere schietvereniging, dus ook aan de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. De geschieden van de laatste 25 jaar is dan ook de beschrijving van een veranderingsproces van de “ons kent ons ”cultuur naar een moderne open en professionele schietvereniging.

Hierbij is een nieuwe relatie centraal komen te staan: die met de wetgever en de politie als uitvoerende en controlerende instantie. Tot in de jaren 80 van de 20^{e} eeuw heeft er altijd een bijzondere band bestaan tussen de vereniging enerzijds en de politie en de Koninklijke Marechaussee anderzijds. Deze band heeft zijn oorsprong al in het verleden. Vooral de schietbaan heeft hierbij een belangrijke rol gespeeld. Alle politiekorpsen uit de omgeving en ook de Koninklijke Marechaussee hebben uitgebreid gebruik gemaakt van de baan op de Schuttersweg. Vooral in het begin van deze eeuw was de baan op de Schuttersweg de enige gelegenheid om de schietvaardigheid voor de politie enigszins op peil te houden. In deze periode was het belangrijkste wapen van de politie en de Rijksveldwachters de sabel. Een pistool of geweer werd alleen in noodsituaties gedragen en gebruikt. Dat wreekt zich. In 1904 moet een dolle stier afgeschoten worden, de hiertoe aangewezen rijksveldwachter heeft hier veertien (!) schoten voor nodig. De man krijgt daarna dan ook opdracht om te gaan leren schieten bij de Koninklijke Scherpschutters.

En hij was niet de enige. Veel goede schutters en bestuursleden van de Scherpschutters waren of zijn afkomstig uit de Politie of de Koninklijke marechaussee. In de periode 1930 tot 1940 was adjudant C. van de Singel van de Koninklijke marechaussee één van de beste schutters van de vereniging en jarenlang bestuurslid. Hetzelfde geldt in de periode 1960/1980 voor rijkspolitie adjudant Henk Ringeling.

De oud penningmeester Henk Stegman was weer afkomstig van de Koninklijke marechaussee, waar hij Brigade Commandant was op het Loo te Apeldoorn. De succesvolle schutter en jarenlang bestuurslid Frans Veltman maakt

deel uit van de technische dienst van het Apeldoornse Politiekorps. Daarnaast zijn er nog vele andere wapenrokdragers, letterlijk variërend van soldaat tot generaal lid (geweest) van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. Hun achtergrond als zowel hun contacten zijn van groot belang geweest voor de vereniging.

Zo neemt in 1948 neemt de heer Ringeling het initiatief om alle politieonderdelen uit de buurt uit te nodigen voor een wedstrijd op de dienstwapens. Er deden vier politieonderdelen mee; de Gemeente Politie Apeldoorn, de Rijkspolitie district Apeldoorn, de Koninklijke marechaussee en de Politie Academie en uiteraard de Koninklijke Scherpschutters. Door de overheersende vertegenwoordiging van de politie en de door hen gebruikte wapens werd de wedstrijd aangeduid als de 'politievijfkamp'.

De wedstrijd werd verschoten met de standaard politiewapens de karabijn en het dienstpistool volgens de politieregels. Deze vijfkamp werd daarna een jaarlijks terugkerend gebeuren. In de veertigmaal dat de wedstrijd inmiddels verschoten is, is een duidelijke lijn te onderkennen. In het begin wonnen de Scherpschutters beide onderdelen. Als door de maatschappelijke ontwikkelingen het schieten bij de politie steeds belangrijker gaat worden veranderd dat. De Koninklijke Scherpschutters winnen dan nog alleen het onderdeel geweer. Als de bijzondere bijstandseenheden opgericht worden (en gaan meedoen aan de wedstrijd) is ook dat afgelopen en beslist de individuele kwaliteit van de schutters.

Überhaupt was de verhouding met de politie was in het verleden nogal gemoedelijk. Zo kwam in de vijftiger jaren de politieman die belast was met de controle op de bijzondere wetten (o.a. horeca en wapenwet) wel iedere week pro forma de wapens op de schietvereniging controleren, maar deed dat onder het genot van een borrel van onder de toonbank, omdat de vereniging alleen een vergunning had voor zwak alcoholische dranken. Hij verklaarde dit gedrag met de stelling dat je altijd de gevaarlijkste dingen zelf moest controleren en dat was in dit geval de kwaliteit borrel, die onveranderlijk als 'goed' beoordeeld werd.

In de zestiger jaren nam een aantal schutters deel aan een geweerwedstrijd in Brabant. Op de terugweg ging de auto kapot. De schutters namen daarop de geweren over de schouder en de munitie onder de arm en namen de trein naar huis. Als gevolg van de aandacht die zij hierbij kregen stond in Apeldoorn de politie op het perron te wachten, die verzocht in het vervolg de wapens toch maar te verpakken. Hoewel de verstandhouding met de politie tot op heden altijd goed is gebleven zijn de verhoudingen wel zakelijker en de regels scherper geworden zodat dit soort gebeurtenissen nu tot de anekdotes behoren.

Ook bij de baan is een omgekeerde ontwikkeling geweest. In 1948 worden de scherpschutters de gast van het personeel van Defensie op de garnizoensbaan het Orderbos. In de Willem III kazerne werd een schitterende schietbioscoop ingericht, alleen geschikt voor pistool, waar de scherpschutters één keer per jaar in mochten oefenen, tot hier ook een einde aan kwam. Niet alleen de Orderbosbaan is gesloten, met de sluiting van de kazernes verdwenen ook de banen in o.a. Gorssel, Harderwijk en Wezep.

Oude banen (Schaarsbergen) werden vernieuwd tot een (semi) overdekte schermenbaan en voor het gebruik ervan moest (steeds meer) worden betaald. Dit alles gekoppeld aan de bezuinigingen in het leger maakt de toekomst van 100 meter GKG schieten zeer onzeker. Temeer daar oude toezeggingen uit het verleden van Gemeente en Defensie toen de tijd daar was om ze gestand te doen niets waard bleken te zijn.

De enige binding met het militaire verleden werd nog gevonden in de politievijfkamp die ieder jaar plaats vond. In deze wedstrijd op militair geweer en pistool werd een vijfkamp verschoten tussen de Gemeente Politie Apeldoorn, de Rijkspolitie van het district Apeldoorn, de Koninklijke Marechaussee, de Politie Academie en de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. Sinds de eerste wedstrijd in 1948 heeft het erelid en voorzitter de heer Ringeling dit evenement veertig keer achter elkaar georganiseerd.

Door het verdwijnen van de Orderbosbaan en een totaal gewijzigde schietopleiding bij de politie, waar de nadruk sterk verschuift van het precisieschieten naar het beoordelen van wanneer wel en wanneer niet te schieten, sterft ook de vijfkamp in 1994 een zachte dood. Sindsdien zijn de relaties met de politie beperkt tot formele. En hoewel de relatie zich kenmerkt door wederzijds respect en vertrouwen blijft het een formele relatie, niet in het minst door de schaalvergroting bij de Politie en de daarmee gepaard gaande frequente functiewisselingen bij het bureau “bijzondere wetten”.

8 DE MODERNE SCHIETVERENIGING 1970 TOT 2016

Schieten is een technische sport. Dit in die zin dat er een wapen bij nodig is. Nieuwe wapentechnologie leidt tot nieuwe schietdisciplines en voorkeuren. Na 1970 groeit het aantal schietdisciplines enorm, elk met hun eigen regels en eisen aan de accommodatie. Ook bij de Koninklijke Scherpschutters heeft dit geleid tot het sterk uitbreiden van het aantal verschillende disciplines. Feitelijk worden de enige beperkingen opgelegd door de accommodatie of beter gezegd het gebrek hieraan. Momenteel kunnen bij de vereniging worden geschoten:

8.1 Handvuurwapens

Op vrij pistool na, dat een 50 meter baan vereist, kunnen alle pistool/revolver disciplines worden verschoten. De disciplines kunnen worden onderverdeeld in statisch en dynamisch. Statische disciplines zijn gericht op precisie, kennen vaste schietafstanden worden altijd staande verschoten en de uitslag wordt bepaald door de som van het totale aantal treffers. Als wapens kunnen worden gebruikt pistool of revolver in zowel groot- als klei kaliber of lucht.

Dynamische disciplines worden verschoten op verschillende afstanden in verschillende houdingen en op verschillende doelen. Naast het aantal treffers/puntentotaal telt ook de tijd die nodig is voor het beschieten van alle doelen. Voorbeelden zijn de disciplines militair pistool en het parcours- en dynamisch pistoolschieten. Voor het onderdeel militair pistool wordt een speciale schijf gebruikt en zijn alleen als dienstwapens gekwalificeerde pistolen toegestaan.

Het kampioensteam militair pistool met op de achtergrond de gebruikte schijven.
v.l.n.r. Aart Rietdijk, Frans Veltman, Ron Lodewijk en Hans van der Velde.

Vooral in de jaren 70 van de vorige eeuw groeide het onderdeel historisch wapen enorm. Historisch pistool en revolver, zijn replica's van of zelfs originele antieke wapens vaak zgn. vaak western wapens. Deze wapens vormen een aparte groep omdat ze met buskruit, in de wandeling meestal aangeduid als zwart kruit, worden geschoten en

dus ook de omstandige, sommigen zeggen vieze, handmatige laadprocedures moeten worden gevolg zoals handmatig kruit laden, gevette afdichtingsproppen plaatsen, percussie of zelfs een vuursteen plaatsen.

Vaak gaat het verzamelen van antieke wapens (geen vergunning en een maximum aantal van toepassing) en het ermee schieten overigens wel vaak samen.

Demonstratie schieten met een historische revolver

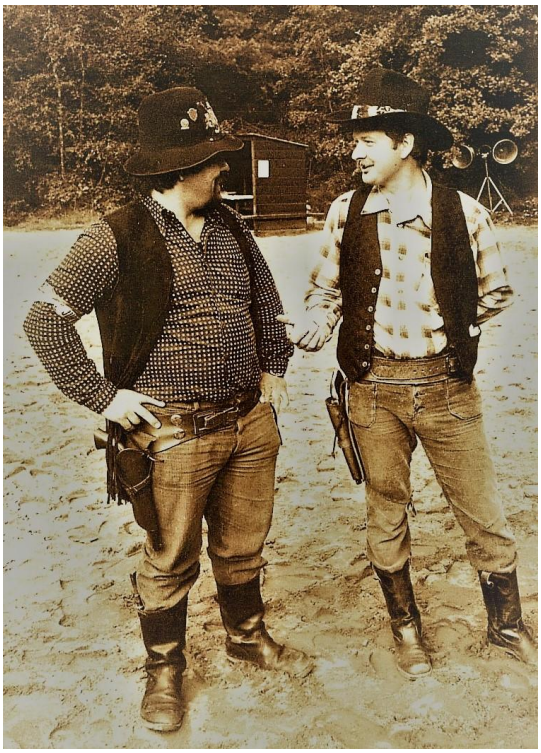

Zwartkruit schutters zijn een sterk sociaal samenhangende groep met nadruk op het schietplezier, dat nog wordt vergroot door zich in antieke kledij te hullen die in overeenstemming is met het gebruikte wapen (re-enactment). Buskruit verschieten produceert enorme rookwolken hetgeen op een binnenbaan weer extra eisen stelt aan de luchtafzuiging. Daarom is er bij de Scherpschutters een aparte avond voor ze gereserveerd. Met name in jaren 70 t/ 90 van de vorige eeuw was het schieten met historische wapens enorm populair. Door het gebrek aan buitenbanen en geschikte binnenbanen is de populariteit terug gelopen.

Wedstrijd historisch handvuurwapen in het Orderbos 1974

8.2 Schouderwapens

Bij het geweerschieten is veel minder veranderd. De belangrijkste ontwikkeling is een indeling in de hoofdgroepen klein kaliber en groot kaliber. En binnen deze hoofdgroepen in verschillende types geweren.

Zo worden onderscheiden:

- klein kaliber vrij- en standaardgeweer
- klein kaliber karabijn
- groot kaliber vrij en standaardgeweer
- militair geweer
- veteranengeweer
- historisch geweer

Er zijn nog meer typen zoals hagelgeweer voor het kleiduivenschieten maar de bijbehorende disciplines worden niet verschoten binnen de vereniging.

De standaard en vrije geweren zijn specifiek gericht op het precisieschieten. Het onderscheid tussen vrij en standaard beperkt zich tot het gewicht en de trekkerdruk en nog enige details.

Groot kaliber standaard geweer schieten

De populariteit van de groot kaliber standaard en vrij geweer onderdelen is terug gelopen. Dit omdat de kwaliteit van dit type geweer pas goed tot zijn recht komt op afstanden van 300 tot 500 meter. Er zijn echter geen 500 meter banen meer in Nederland (Schietterrein Harskamp) die toegankelijk zijn voor burgerschutters en slechts een zeer beperkt aantal 300 meter banen.

Daarnaast neemt de precisie van de militaire geweren steeds verder toe zodat op 100 meter hiermee ook uitstekende resultaten kunnen worden bereikt.

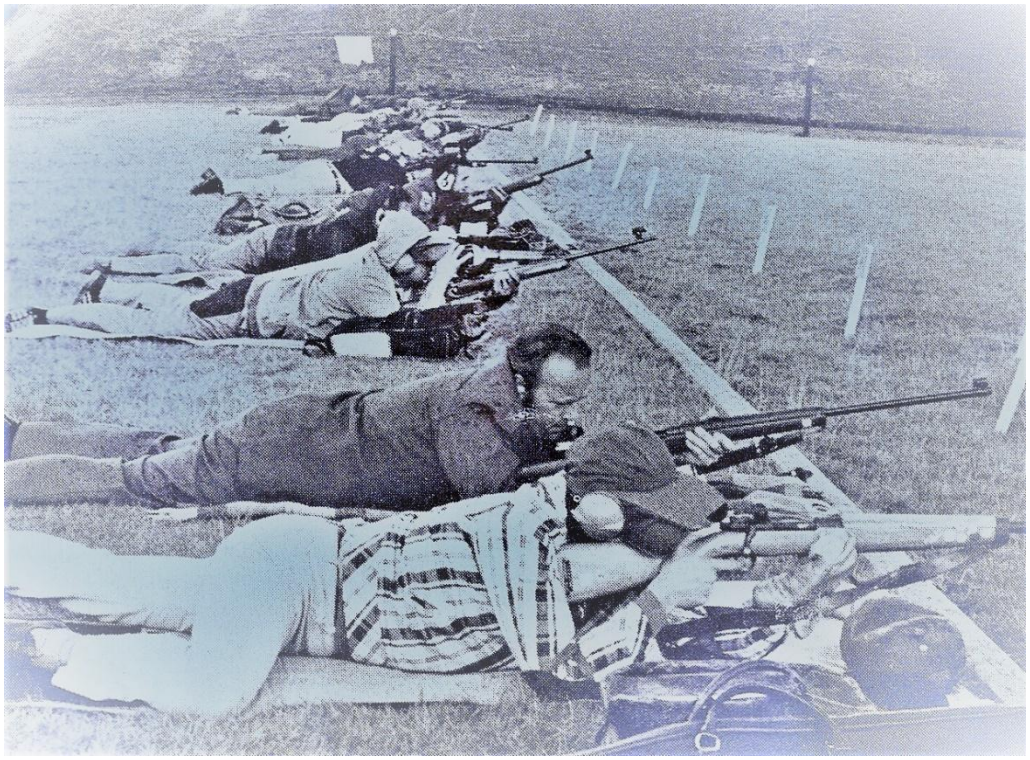

De goede oude tijd in 1978 wedstrijd op de Harskamp op 300-, 400-, en 500 meter

De geweerploeg lange afstand op de Harskamp 1983

v.l.n.r. John Bruins Slot, Henk Posthuma, Ruud Bölger en (onbekend)

Uiterst links John Bruins Slot winnaar op Bisley(het Mekka van het lange afstand schieten in Engeland) op de lange afstand.

De militaire geweren van vroeger worden nu ingedeeld in de klasse van veteranengeweer. Dit herindelen is een continu proces gericht op het eerlijk houden van de competitie. De Lee-Enfield en Garand eens ingedeeld in het onderdeel militair geweer zijn nu veteranen geweer.

Het militair geweer schieten wordt nu gedomineerd door de AR15 , dit is de burgeruitvoering van de M16.

Militair geweer precisie schieten met de AR15

Onder invloed van de militaire ontwikkelingen zijn er ook nieuwe disciplines ontstaan die zich kenmerken door het toestaan van optische richtmiddelen zoals telescoopkijker en red dots en het opgelegd mogen schieten met behulp van een tweepoot of zandzak e.d. Dit onderdeel militair geweer precisieschieten genoemd heeft ook het voordeel dat oudere schutters met teruglopend zicht langer kunnen blijven doorschieten In de praktijk blijkt het echter ook de jeugd sterk aan te spreken.

Standaard- of vrije geweren uitgerust met kijker en opgelegd gebruikt vormen het onderdeel Precisie geweer optiek. Het grote probleem bij het groot kaliber geweer schieten is het steeds schaarser worden van 100 meter banen. Zeker nu defensie de schietsport niet meer ondersteunt. Ook de groot kaliber geweer KNSA-disciplines kunnen niet worden geschoten op eigen accommodatie, maar worden wel geschoten op door de vereniging gehuurde 100 meterbanen in o.a. Ede, Brummen en Schaarsbergen.

Dynamisch geweer de tegenhanger van militair pistool waarbij wordt geschoten op verschillende afstanden en doelen binnen een bepaalde tijd kan bij gebrek aan geschikte buitenbanen in feite nauwelijks met groot kaliber geweren worden verschoten, reden waarom de klein kaliber kopieën van semi automatische legergeweren worden gebruikt op binnenbanen.

Het historisch geweer is zoals de naam al aangeeft het schieten met historische buskruitwapens. Het wordt verschoten op afstanden van 50 en 100 meter. Ook historisch geweer komt vanwege de kruitdampen het beste tot zijn recht op een buitenbaan en leidt daarom ook aan het tekort van geschikte banen.

Het schieten met een vuursteengeweer door de huidige voorzitter Hans Dijkhof

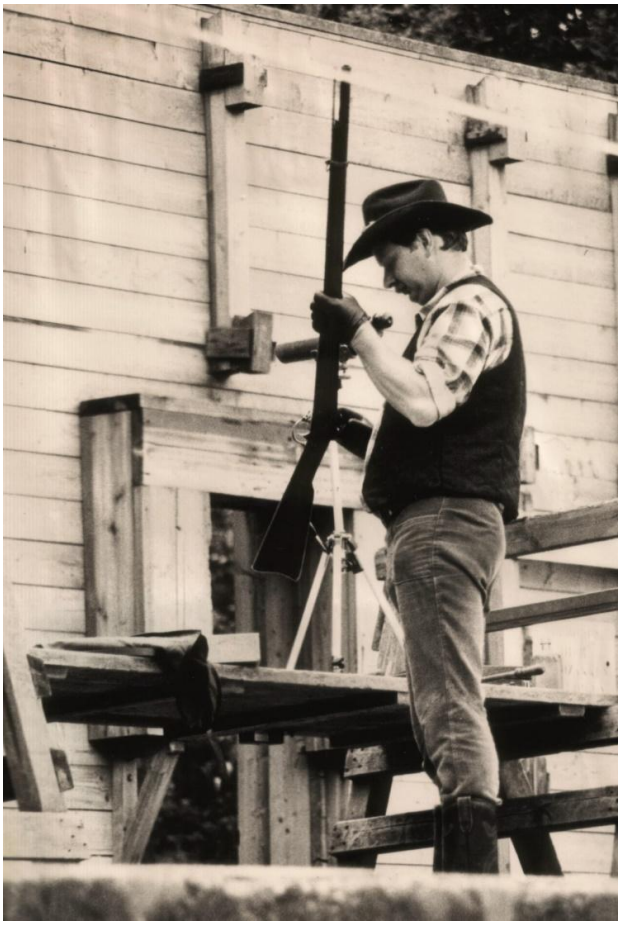

Het laden van de lange historische geweren vereist dat deschutter iedere keer weer uit zijn ritme en houding moet komen. Een extra uitdaging!

Een bijzonder onderdeel is het kanonschieten. Een onderdeel dat alleen op een buitenbaan kan worden verschoten en daarom – het wordt eentonig- zeldzaam is geworden. Maar in de jaren 70 en 80 populair was binnen de vereniging.

Kanonschieten voor de grote jongens

En de bijbehorende kleine prijsjes.

In de 70er jaren is er nog kleiduiven geschoten door de vereniging maar dat is wederom door gebrek aan een schietbaan ter ziele gegaan.

Het klein kaliber geweer schieten is eigenlijk volledig ongewijzigd gebleven. Wel zijn ook hier nieuwe types geweren vooral bij de jeugd populair geworden zoals klein kaliber karabijnen en klein kaliber uitvoeringen van groot kaliber legergeweren.

8.3 Opleiding

De steeds verder aangescherpte wettelijke eisen aan de sportschutters en het door de verschillende disciplines toegenomen noodzaak van extra veiligheid hebben geleid tot een stapsgewijze introductie in de schietsport. Zo begint de jeugd met luchtgeweer, vervolgens klein kaliber geweer dit alles in een strak opleidingsschema waarbij de resultaten zorgvuldig worden aangetekend. Als dit alles goed is afgesloten is het klein kaliber pistool aan de beurt, daarna de groot kaliber wapens en tenslotte de dynamische onderdelen.

Opleiding beginnende schutters in de kantine

Aanleren richt- en trekkertechniek

Dit geeft de tegenstrijdige bewegingen aan die de vereniging de laatste jaren doormaakt. Enerzijds steeds meer schietdisciplines, de noodzaak om de jeugd te blijven trekken en een serieus groeipad te creëren van paint ball en airsoft schieten naar het serieuze(re) wedstrijdschieten en anderzijds oplossingen zien te vinden om de hierdoor stijgende accommodatie kosten en steeds stringenter wetgeving te kunnen beheersen respectievelijk er aan te voldoen.

Deze spagaat tussen uitbreiding en beperking brengt de noodzaak met zich mee tot een verdergaande professionalisering van de vereniging. Kleine verenigingen zonder eigen accommodatie hebben nauwelijks toekomst meer en het is onmogelijk om het iedere schutter, toch al vaak een individualist, naar de zin te maken. Het besturen wordt daardoor managen.
Tot dusverre is de vereniging hierin geslaagd. Dit niet in de laatste plaats door goede voorzitters en bevlogen leden. De constatering dat de vereniging niet alleen een groots verleden, maar ook een grote toekomst heeft als alle Scherpschutters zich daar voor inzetten is dan ook geen ijdele hoop als dezelfde flexibiliteit en saamhorigheid in tijden van de huidige grote wijzigingen als in het verleden wordt getoond.

8.4 Sociale activiteiten

Door zijn historische achtergrond heeft de vereniging medewerking verleend aan maatschappelijke evenementen als de open monumenten dag, de opening van museum paleis het Loo en parades.

Presentatie bij de opening van museum paleis het loo

Voor deze gelegenheid moesten nieuwe uniformen worden vervaardigd. De sabels bleken echter onvindbaar en te duur om opnieuw aan te schaffen.

Presentatie open monumentendag op paleis het loo

De vereniging is altijd erg actief geweest in het formeren van wedstrijdteams, het verzorgen van uitstapjes en het organiseren van wedstrijden.

Excursie naar het armentarium te Delft (KSvdV en meerdere verenigingen)

Wedstrijd bij SV Piet Cronje in Barneveld 1902

Het groot kaliber geweer team op de N.K. op de Harskamp 1979
V.l.n.r. Ben Mennes, onbekend, hans van der Velde, Theo van Noort, Adje Stapper, onbekend,
Henk Ringeling, Frans Veltman

Het historisch wapen team 1978

Zwartkruitschutters en toeschouwers

Een terugkerend jaarlijks fenomeen was het western weekend. Naast wedstrijden werd er gekampeerd, gefeest en een bescheiden markt gehouden met spullen voor het historisch wapengebeuren, variërend van antieke geweren tot indiaanse kettingen en cowboy hoeden.

PADER-POKALSCHIESSEN 1982

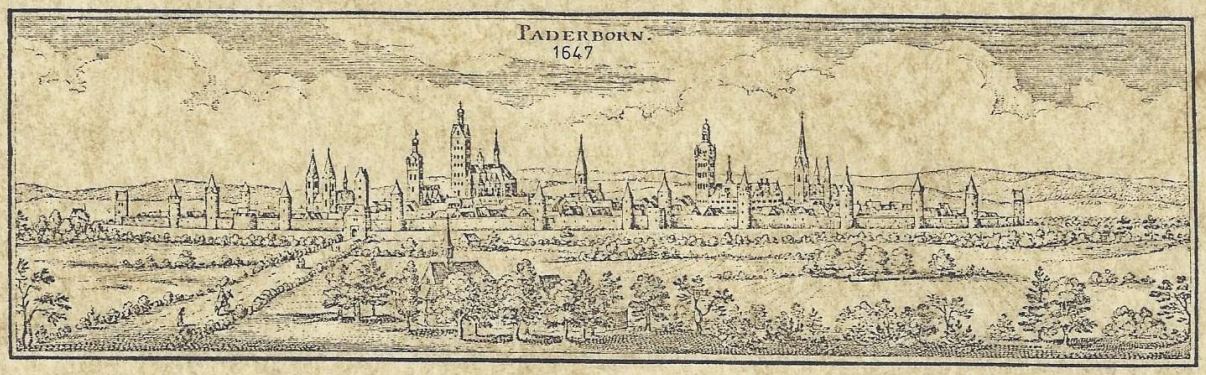

Urkunde

de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe

errangen im Mannschafts -Wettbewerb

in der Disziplin Standardgewehr 100 m

mit 420 Schuss auf 10er Ringscheibe

720 Ringe

und damit den

3. Platz

BUND DER MILITÄR- UND POLIZEISCHÜTZEN e.V.

BDMP - SCHIESSLEISTUNGSGRUPPE-PADERBORN

Paderborn, den 22. Mai 1982

Der Leiter

Royal Air Force Germany

ROYAL AIR FORCE
GERMANY
KEEPERS OF THE PEACE

FULLBORE RIFLE
International Open Meeting

This Certificate is awarded to

the KNSA *Team who were*

placed 7th *in the* 1980 *Competition*

with a score of 1241 *points.*

Dated: 18 October 1980
At: Arsbeck

Secertary
RAFG SAA

Deelname aan internationale wedstrijden

Twee van de oudste prijzen (ongeveer 1870) en de moderne prijzenkast

T

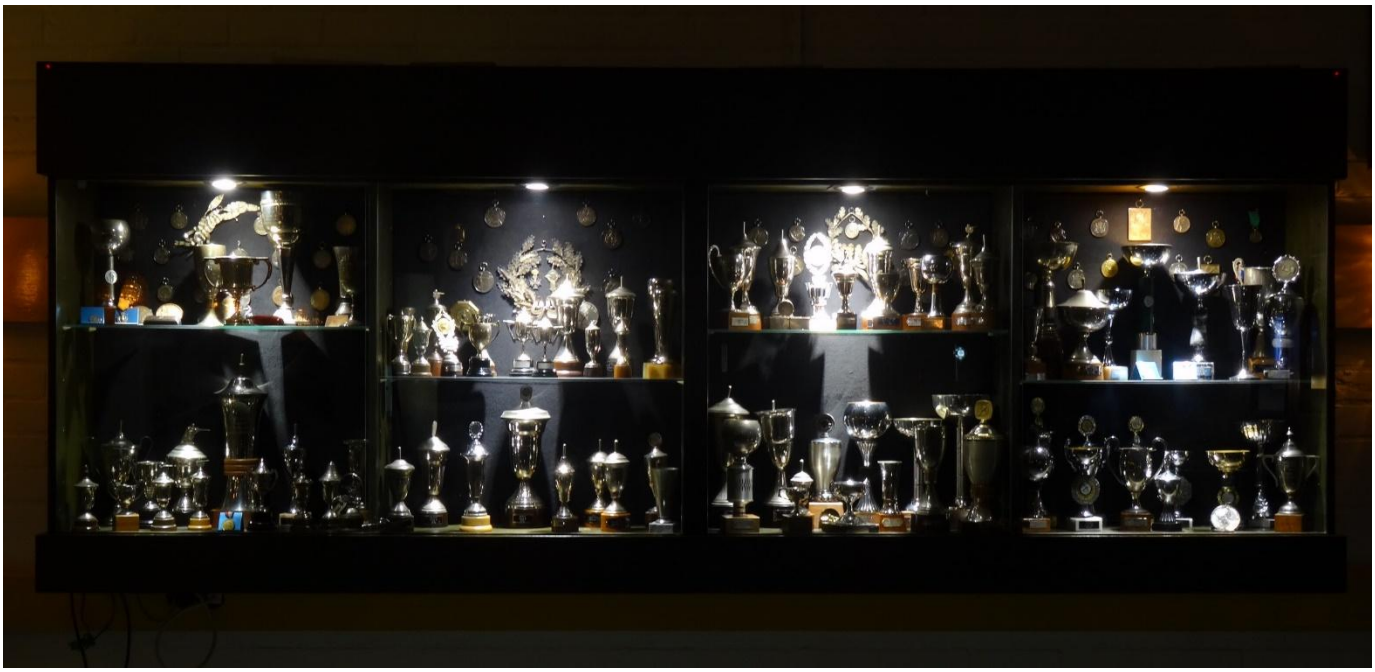

9 DE EREGALLERIJ

De vereniging heeft een aantal opmerkelijke leden gekend. Dit zijn respectievelijk de kapitein-commandanten, de ereleden en de kampioenen op nationaal en internationaal niveau. Gezamenlijk vormen zij de eregalerij. Bij de ereleden wordt onderscheid gemaakt tussen die ereleden die op uitdrukkelijk verzoek van Koning Willem de Derde benoemd zijn, zonder een directe verdienste voor de vereniging en zij die door de vereniging zelf, op grond van verdiensten voor de vereniging, zijn benoemd.

9.1 Commandanten / voorzitters

De vereniging heeft de volgende commandanten/voorzitters gekend:

Karel Jan Gijsbert Baron van Hardenbroek, heer van 's-Heeraartsberg en Bergambacht van 1867 tot 1870

Baron van Hardenbroek was een persoonlijk vriend van Koning Willem de Derde. In 1867 is hij 37 jaar oud en cavalerieofficier. Hij verbrijzelde zijn voet in 1869 waarmee een einde komt aan zijn actieve militaire loopbaan. Vervolgens wordt hij benoemd tot adjudant van de Koning in bijzondere dienst. Aangezien de koning afwisselend in Den Haag en op het Loo resideerde had de baron twee huizen. Eén in Den Haag en één in Apeldoorn. In Apeldoorn was dat 'Huize Berkenstein' op de hoek van de professor Röntgenstraat in de Hoofdstraat in het huis waar nu de schooladviesdienst gevestigd is. Hierdoor is het ook mogelijk dat hij tegelijkertijd commandant van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe en van het Corps Koninklijke Scherpschutters in den Haag (1867 – 1874) is. Daarnaast is hij in 1871 ook nog Kolonel Commandant van de Schutterij van 's-Gravenhage.

J.C. van Heuven van 1870 tot 1872

De heer van Heuven was beroepsmilitair bij de Koninklijke Marine en gestationeerd in Nederlands-Indië. Als hij voorzitter wordt van de 'Koninklijke' is hij, door een groot aantal tropenjaren in Nederlands-Indië, al met groot verlof. De heer van Heuven was wat je tegenwoordig een ijzervreter zou noemen.

In 1872 krijgt hij als gevolg van de steeds erger wordende onlusten in Atjeh de kans om weer in actieve dienst te komen in Nederlands-Indië. Deze gelegenheid grijpt hij onmiddellijk aan. Dat is ook de redenen dat zijn zoon niet actief dient bij de Koninklijke Scherpschutters. Dat de appel overigens niet ver van de boom valt bewijst de kleinzoon in 1942. Tijdens de Japanse inval en de hieruit voortvloeiende strijd op Oost-Java ontvangt deze als eerste-luitenant (reserve) bij het Korps Mariniers de Militaire Willemsorde der vierde klasse voor zijn heldhaftig optreden.

C. Schäfer van 1872 tot 1873

Koning Willem de Derde heeft zich altijd beijverd de beste militairen aan te wijzen als kapitein-commandant van de Scherpschutters. De heer Schäfer was hier een voorbeeld van. Hij was Kolonel bij het Nederlands-Indisch leger en genoot daar een uitstekende reputatie. Tijdens een langdurige 'Nederlands verlof' periode weet de Koning hem over te halen zich in Apeldoorn te vestigen en de leiding van de 'Koninklijke' op zich te nemen. Hoe hoog zijn superieuren en de Koning zijn militaire capaciteiten aansloegen blijkt al snel, want in 1873 wordt de heer Schäfer tot commandant benoemd van de troepen in Atjeh.

Dit was geen erebenoeming, want het gebied was zeer onrustig en zeer spoedig daarna zouden de Atjeh-oorlogen in alle hevigheid losbreken.

J. Dekker van 1873 tot 1886

Deze was uit hetzelfde hout gesneden. Hij was kapitein bij het Nederlands-Indische leger en,wat uitzonderlijk is, opgeklommen tot deze rang vanaf die van soldaat, zonder een formele officiersopleiding en/of relaties. Zijne Majesteit zei sprekend over hem, *' als er iemand is die van deze burgers militairen kan maken louter door zijn voorbeeld is het deze man'.* De heer Dekker blijft tot de vereniging een burgervereniging is geworden een actieve en gerespecteerde kapitein-commandant.

H. Hugenholtz van 1886 tot 1902 die het vaandel overneemt van de heer Dekker is een lid van het eerste uur. In 1868 werd hij benoemd tot sergeant. Hij is de eerste kapitein-commandant zonder professionele militaire achtergrond, hoewel hij wel had gediend als conscript (dienstplichtige). Het was een grote man met een martiaal uiterlijk. Zijn grote verdienste voor de vereniging is geweest is dat hij het Corps tijdens een moeilijke overgangsperiode van militaire- naar burgervereniging bij elkaar heeft weten te houden. Hij was tevens voorzitter van de Koninklijke buksschietvereniging “De kroonprins” en bestuurslid van de Stedelijke Harmonie.

Jonkheer W. Bas Backer van 1902 tot 1913 was gemeenteontvanger in Apeldoorn en later burgermeester in Overveen. Hij is uitdrukkelijk geen militair**.** Hij is wel een man die wel van decorum houdt, maar bovenal een goede organisator en een sociaal mens in hart en nieren. Het verenigingsleven in Apeldoorn in zijn algemeenheid heeft veel aan hem te danken.

Hij heeft daarin een groot aantal bestuursfuncties bekleed. Voor de Koninklijke Scherpschutters is hij van onschatbare waarde geweest. Hij is de initiator en stuwende kracht achter de omzetting naar een burgerlijke Scherpschutter vereniging geweest. Hij is het die voor de banen op de Enk heeft gezorgd en de vereniging gered heeft van de langzame dood die vrijwel alle andere Weerbaarheidsverenigingen wel ten deel is gevallen. Wat deze man vooral tot eer strekt is dat hij altijd wanneer de zaken goed liepen, hij zich geruisloos terugtrok de eer aan andere overliet en zich op nieuwe dingen concentreerde. Tenslotte was hij een uitstekend schutter vooral op revolver.

Mr. J.A. van Regteren Altena van 1913 tot 1916 was kantonrechter te Apeldoorn. Hij woonde in hetzelfde huis als zijn voorganger Baron van Hardenbroek. Als jurist heeft van Regteren Altena de statuten en het huishoudelijk reglement verbeterd en bijgesteld. Hij was een uitstekend revolverschutter.

Tj. Taconis van 1916 tot 1920. Van hem is alleen bekend dat hij tabakshandelaar was en bij zijn komst in Apeldoorn een huis op de Mr, van Hasseltlaan liet bouwen

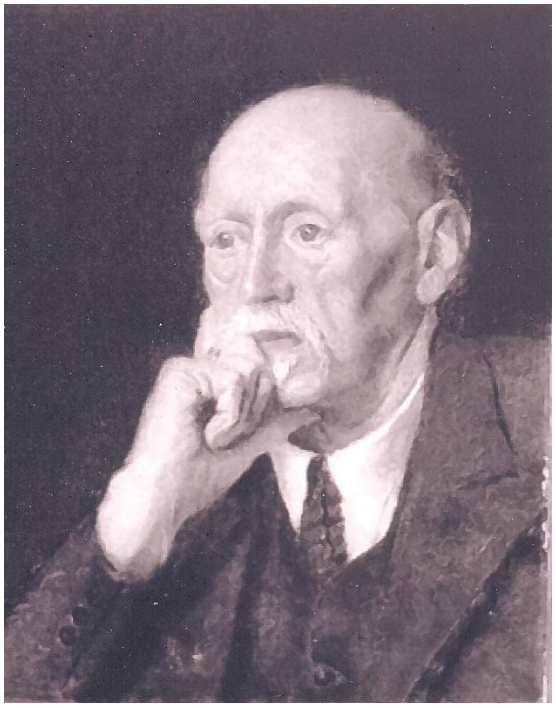

B. Spreekens, van 1920 tot 1921 was afkomstig uit Velp en is nadat hij het Beekbergerwoud had aangekocht begonnen met de ontginning ervan. Dit mede in verband met de werkverschaffing.

J. H. Jonkers, van 1921 tot 1922. Geen gegevens bekend

P. Scheuter, **van 1922 tot 1926** was in het dagelijks leven meester-geweermaker en verbonden aan de wapenkamer van het Loo. Daarnaast trad hij ook vaak op als privéchauffeur voor de koninklijke familie. Hij was een uitstekend schutter en nam in 1920 deel aan de Olympische spelen te Antwerpen en werd in 1927 te Rome wereldkampioen op het onderdeel militair geweer. Hij maakte 20 jaar deel uit van het Nederlands team en was van 1930 tot zijn dood in 1944 bestuurslid van de Vereniging van Nederlandsche Scherpschutters.

J. Mulder ten Kate van 1926 tot 1936, was een beminnelijk mens die een kleine bank leidde met dezelfde naam (later overgenomen door de Twentsche Bank) en dit combineerde mat een makelaardij. Een goede basis om de vereniging ongeschonden door de crisisjaren te loodsen.

R. Tiethof van 1936 tot 1953 is onbetwist de voorzitter met de langste staat van dienst. Het is zijn vader die in 1894 als lid het verenigingsgebouw neerzet. Reinier Tiethof was ook een uitstekend schutter.

W.H. Lankwarden van 1953 tot 1962

In 1975 werd de heer **W.H. Lankwarden** gehuldigd voor zijn vijftig jaar lidmaatschap. Wat des te opmerkelijker is als we weten dat er van deze vijftig jaar 43 bestuur jaren zijn geweest. Eerst sinds 1932 als bestuurslid van de schietvereniging 'Voor Koningin en Vaderland', na de fusie met de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe als bestuurslid en tenslotte voorzitter van deze vereniging. Daarnaast was de heer Lankwarden bestuurslid van de schietbond Nederland Oost een onderafdeling van de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Scherpschutters, en bovendien lid van het hoofdbestuur van de K.V.v.N.S.

E. v. Surksum van 1962 tot 1976. De heer van Surksum werd in 1932 lid van de Haagse Burgerwacht. In 1949 van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe, waar hij in 1951 secretaris werd en in 1962 voorzitter. De heer (Evert) van Surksum was tevens secretaris van de Koninklijke Nederlandse Vereniging van Scherpschutters van 1952 tot 1967 en erelid van de Koninklijke Nederlandse Schutters Associatie.

W.H. Lankwarden van 1976 tot 1980. De enige voorzitter die met onderbreking twee termijnen heeft gediend. Zie boven.

H. Ringeling van 1980 tot 1982 De heer H. (Henk) Ringeling is in het dagelijks leven adjudant-onderofficier van de Intendance der Rijkspolitie geweest. Op sommige oud politiewapens zoals het FN-pistool is nog zijn ingeslagen afname keurmerk te vinden. Zijn grote kennis van wapens (hij was meester-geweermaker) en zijn contacten naar de diverse politiekorpsen zijn altijd van groot belang geweest. Zo is hij in 1948 de initiatiefnemer en in een periode van veertig jaar daarna de stuwende kracht geweest achter de politievijfkamp en de jeugdcompetitie.

G. Kruisheer van 1982 tot 1986 was in het dagelijks leven tandarts. Dat is op zich niet relevant ware het niet dat hij als voorzitter helaas op precies dezelfde wijze moest werken als in zijn vak. Dit werd niet altijd door iedereen als even pijnloos ervaren. Bij de bouw van de nieuwe Schuttershof werd, terecht, uitgegaan van het feit dat de accommodatie van levensbelang is voor een schietvereniging. Door de nieuwe accommodatie zou het ledental sterk groeien was de gedachte. Bij alle financiële berekeningen ging men daarom uit van 200 leden. Echter door de afsplitsing van een aantal leden werd dit aantal niet gehaald en anderzijds werd de vereniging geconfronteerd met fors gestegen uitgaven.

In zo'n situatie zit er niets anders op dan te bezuinigen. Met steun van de Rabobank als grootste financier werd een saneringsplan opgesteld. Het is Gerrits (zoals hij algemeen genoemd werd) verdienste geweest dat hij de vereniging door deze moeilijke financiële periode heeft geloodst Helaas heeft zijn plotselinge en ontijdige dood verhinderd dat hij de vereniging financieel weer heeft zien bloeien.

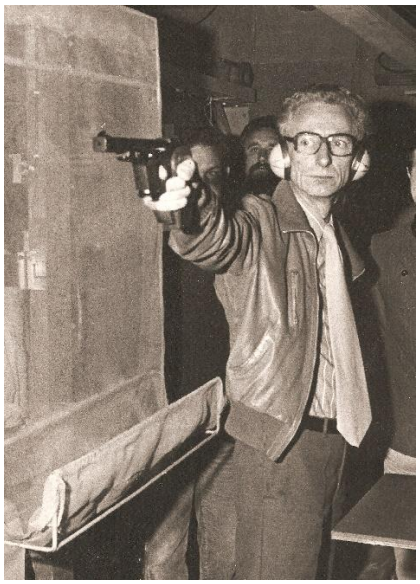

Omwille van de privacy zijn van de volgende (cursief weergegeven) nog levende voorzitters geen gegevens vermeld.

A. Obdeijn van 1986 tot 1987

Ir. W. Krietemeijer van 1987 tot 1992
Wim Krietemeijer was geodetisch ingenieur en werkzaam bij het computercentrum van de belastingdienst. Hij heeft zich vooral sterk gemaakt voor het pistoolschieten.

W. Schut van 1993 tot 1997

J. Reijerink van 1997 tot 2001

A. Vaassen van 2002 tot 2002
Arnold Vaassen had een eigen administratiekantoor en heeft de vereniging het computertijdperk ingevoerd. Zijn plotselinge overlijden was een schok.

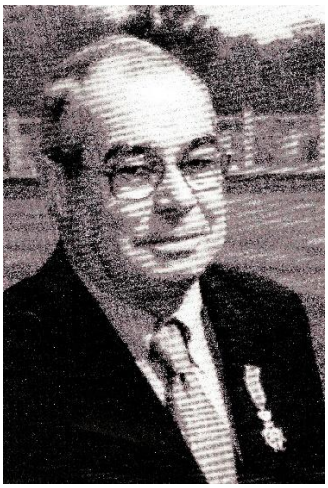

R. van Esch ***van 2002 tot 2008***

J.C.M. Dijkhof ***van 2008 tot heden***

9.2 Ereleden in 1868 benoemd op voordracht van de koning

De benoemingen van de Koning waren eerbewijzen aan mensen die zich bijzonder ingespannen hadden bij de oprichting van de Nederlandse Weerbaarheidsverenigingen en/of de overkoepelende Weerbaarheidsbond. De graaf van Limburg Stirum bijvoorbeeld is de stuwende kracht geweest achter de oprichting van de Nederlandse Weerbaarheidsbond en heeft deze met een gift van fl. 10.000,- ook financieel mogelijk gemaakt.

Benoemd werden beide zonen van de koning;

Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins van Oranje (Willem jr.) (Foto 1.)

Kroonprins Willem was bestuurslid van de Nederlandse Weerbaarheidsbond. Zijn erelidmaatschap van de Koninklijke Scherpschutters was puur honorair. Incidenteel schoot hij wel (hij was een goed schutter) bij de 'Koninklijke'. Aangezien de verstandhouding met zijn vader erg slecht was schoten zij nooit samen. Ze vermeden elkaars gezelschap zoveel mogelijk, hoewel zij wel dezelfde belangstelling hadden voor wapens en schieten. Kroonprins Willem stierf in 1879.

Zijne Koninklijke Hoogheid prins Alexander (Foto 2)

Prins Alexander heeft een tragisch leven gehad. Hij was een zwak kind en had een zeer trefbaar zenuwgestel. Al hoewel hij verschillende legerrangen doorliep liet zijn constitutie een actieve militaire dienst niet toe. Wel was net als zijn vader zeer geïnteresseerd in onze defensie en in de Raad van State heeft hij over dit onderwerp heldere adviezen uitgebracht.

Zijn egocentrisch karakter en zijn weinig aantrekkelijk uiterlijk en optreden hebben niet veel sympathie opgeroepen. Als erelid en honorair luitenant en later kapitein is hij actief geweest in de Koninklijke Scherpschutters van 1868 tot 1870. Hier was hij wel populair door zijn directe en pretentieloze optreden. In tegenstelling tot zijn vader en broer was hij een zeer middelmatige schutter. Op 21 mei 1884 stierf hij in Den Haag aan de gevolgen van de tyfus.

De beide kroonprinsen hebben nog enig daadwekelijk contact gehad met de vereniging door het deelnemen aan concoursen en het schenken van prijzen, Voor de overige door de koning benoemde ereleden betrof het louter een honoraire functie. Voor zoverre na te gaan hebben zij nooit enige bemoeienis met de vereniging gehad, wel indirect bijvoorbeeld bij de organisatie van het 3^{e} Nationale Scherpschuttersconcours op het Wiesselse veld.

De overige ereleden waren:

Zijn broer; **Zijne Koninklijke Hoogheid Hendrik, Prins der Nederlanden** (foto 3)

Zijn oom; **Zijne Koninklijke Hoogheid Frederik, Prins der Nederlanden** (foto 4)

Rutger Jan Graaf Schimmelpennink,
Grootmeester van het huis des Konings en Hoogste commissaris bij den Weerbaarheidsbond (foto 5)

De Graaf van Limburg Stirum,
Staatsraad en Commissaris der Koning in Gelderland (foto 6)

D. Bekaar,
Burgemeester van Biervliet en officier der Eikenkronen (Geen foto)

J. H. Hennequin,
Burgemeester van Sluis en officier der Eikenkronen (foto 7)

A.G.H Hombach te Hulst,
lid van Provinciale staten van Zeeland (foto 8).

Mr. J.H Burlage,
officier der Eikenkronen te Amsterdam (foto 9)

Foto 1: ZKH Willem van Oranje Nassau Prins van Oranje (Willem jr. 1840-1879).

Foto 2: ZKH Alexander, Prins der Nederlanden(1851-1884)

Foto 3: Prins Hendrik van Oranje-Nassau (1820-1879)

Foto 4: Prins Frederik van Oranje-Nassau (1797-1881)

Foto 5: Rutger Jan Graaf Schimmelpenninck (1821-1893)

Foto 6: Louis Gaspard Adrien Graaf van Limburg Stirum (1802-1884)

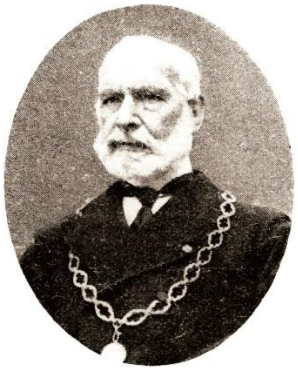

Foto 7: J.H. Hennequin (1820-1910)
Burgemeester van Sluis en officier der Eikenkronen

Foto 8: A.G.M. Hombach te Hulst (1818 - 1901)
Lid prov. staten te Zeeland

Foto 9: mr. Joost Hendrik Burlage (1806 – 1873)
Officier der Eikenkronen

9.3 Ereleden benoemd door de vereniging

Naast de door de Koning benoemde ereleden zijn de volgende leden op grond van hun verdiensten voor de vereniging door de ledenvergadering benoemd tot erelid.

Als eersten de grondleggers van de vereniging en leden van het eerste uur bij de omzetting van de vereniging in 1868 als dank voor hun initiatief en inspanningen:

E. Doumes de Boer

Burgemeester Tutein Nolthenius Sr.

Jhr. L. van Bronkhorst

Jhr. Mr. J.F.H van der Feltz

Mr. L. M de Fiellietaz Goethart

A. Piper

Bij het 25 jarig bestaan van de vereniging in 1892.

Burgemeester H.P.J Tutein Nolthenius

H. P. J. TUTEIN NOLTHENIUS. [1])

Jonkvrouwe. A. v. Suchtelen v.d. Haere

Jonkvrouwe van Suchtelen van Haere is het enige vrouwelijke erelid van de vereniging. Zij woonde op het kleine Loo als lid van de hofhouding en was de schietsport zeer toegenegen. Helaas stond de etiquette van die tijd niet toe dat vrouwen lid waren. Maar regelmatig liet zij zich door het bestuur de werking van een geweer uitleggen, waarbij zij dan om te oefenen een aantal schoten afvuurde. Hoewel zij zeer goed schoot, herhaalde deze maskerade in besloten kring zich zeer frequent. Op deze wijze bleef de conventie tot ieders tevredenheid in stand gehouden. Daarnaast was zij de verbinding tussen de vereniging en Koningin Emma voor wat betreft het gebruik van de paleisbanen e.d.

Op grond van persoonlijke verdiensten voor de vereniging:

F. Bennink **Erelid in 1921**

B. Spreekens **Erelid in 1925**

Jonkheer W. Bas Backer **Erelid in 1927**

De volgende personen die deel uitmaakten van het comité van ereleden in 1927 bij het grootschalig gevierde 60 jarig bestaan van de vereniging. Dit was noodzakelijk om ze als ereleden en nog belangrijker als coryfeeën en publiekstrekkers (de baron van Voorst tot Voorst was bijv. Minister van Defensie) in de festiviteiten te kunnen betrekken.

Burgemeester Roosmale Nepveu

Baron W. van Ittersum

Jonkheer E. Teding van Berkhout
Jonkheer P. Repelaer van Spijkenisse

Baron van Voorst tot Voorst

Na dit tijdstip worden leden alleen nog tot ereleden benoemd op grond van hun persoonlijke en directe inspanningen voor de vereniging. Dit zijn:

W. Oldenhof Erelid in 1932

P. Scheuter Erelid in 1936

W.R Bennink Erelid in 1951

W.R Bennink werd in 1951 bij zijn zestig jarig lidmaatschap van de vereniging benoemd tot erelid. Hij was het tweede erelid van de familie. Zijn vader F. Bennink trad in 1890 toe tot de Koninklijke Scherpschutters en bekleedde er de rang van sergeant-majoor. Zijn grootvader was al lid van de boogschuttersvereniging 'Koningin Sophia' in Apeldoorn en later van de vereniging. Ook zijn zoon was lid van de vereniging zodat in totaal vier generaties Bennink lid zijn geweest van de vereniging.

P.C ter Kuile	Erelid in 1952
W. Lankwarden	Erelid in 1975
A.N. van de Hulst	Erelid in 1975 (foto1)
E. van Surksum	Erelid in 1976
H. Ringeling	Erelid in 1982
E. Bouman	Erelid in 1987 (foto2)
F. Veltman	Erelid in 1997 (foto 3)
H. Stegman	Erelid in 1999 (foto4)
Z. Kok	Erelid i in 2000 (foto6**)**
B. Bal	Erelid in 2002 (foto 5)

Foto 1: A.N. van de Hulst

Foto 2: E. Bouman

Foto 3: F. Veltman

Foto 4: H. Stegman

Foto 5: Bert Bal

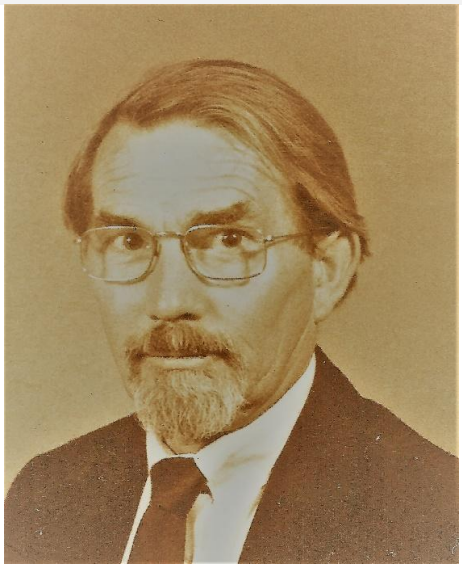

Foto 6: Zwier Kok

9.4 De kampioenen

Een aantal van de Scherpschutters heeft opmerkelijke prestaties behaald. Helaas is met name dit deel van het archief tijdens de brand verloren gegaan, zodat ik de bij deze prestaties behorende namen van de schutters niet in alle gevallen heb kunnen achterhalen. Ook is opvallend dat de kampioenschappen op allerlei verschillende disciplines behaald worden, het geen de veelzijdigheid van de vereniging en haar schutters aantoont.

Individuele titels

1906 Nederlands kampioen militair geweer	(schutter onbekend)
1912 Nederlands kampioen militair geweer	(schutter onbekend)
1927 Rome, Wereldkampioen “Arme de Guerre (militair geweer) knielend	J. P. Scheuter

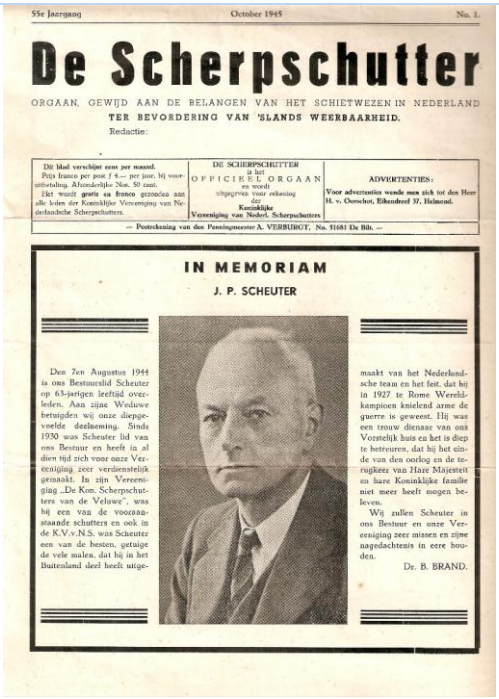

55e Jaargang — October 1945 — No. 1.

De Scherpschutter

ORGAAN, GEWIJD AAN DE BELANGEN VAN HET SCHIETWEZEN IN NEDERLAND TER BEVORDERING VAN 'SLANDS WEERBAARHEID.

Redactie:

Dit blad verschijnt eens per maand. Prijs franco per post f 4.— per jaar, bij vooruitbetaling. Afzonderlijke Nos. 50 cent. Het wordt gratis en franco gezonden aan alle leden der Koninklijke Vereeniging van Nederlandsche Scherpschutters.

DE SCHERPSCHUTTER is het OFFICIEEL ORGAAN en wordt uitgegeven voor rekening der Koninklijke Vereeniging van Nederl. Scherpschutters

ADVERTENTIES: Voor advertentiën wende men zich tot den Heer H. v. Oorschot, Eikendreef 37, Helmond.

— Postrekening van den Penningmeester A. VERBURGT, No. 51681 De Bilt. —

IN MEMORIAM

J. P. SCHEUTER

Den 7en Augustus 1944 is ons Bestuurslid Scheuter op 63-jarigen leeftijd overleden. Aan zijne Weduwe betuigden wij onze diepgevoelde deelneming. Sinds 1930 was Scheuter lid van ons Bestuur en heeft in al dien tijd zich voor onze Vereeniging zeer verdienstelijk gemaakt. In zijn Vereenigingsblad „De Kon. Scherpschutters van de Veluwe", was hij een van de voorgaanstaande schutters en ook in de K.V.v.N.S. was Scheuter een van de besten, getuige de vele malen, dat hij in het Buitenland deel heeft uitgemaakt van het Nederlandsche team en het feit, dat hij in 1927 te Rome Wereldkampioen knielend arme de guerre is geweest. Hij was een trouw dienaar van ons Vorstelijk huis en het is diep te betreuren, dat hij het einde van den oorlog en de terugkeer van Haze Majesteit en hare Koninklijke familie niet meer heeft mogen beleven.

Wij zullen Scheuter in ons Bestuur en onze Vereeniging zeer missen en zijne nagedachtenis in eere houden.

Dr. B. BRAND.

1933 Nederlands kampioen militair geweer	J. P. Scheuter
1937 Nederlands kampioen legerrevolver	B. Speekink
1954 Nederlands kampioen militair geweer	A. v.d. Hulst
1962 Nederlands kamp. KKG 12 meter knielend	B. Mokkink
1974 Nederlands kamp. Stand.gew. 100m liggend	P. Liu
1982 Nederlands kampioen meesterkaart licht	F.M. Veltman
1982 Nederlands kampioen meesterkaart zwaar	F.M. Veltman
1982 Nederlands kampioen Sport Pistool	F.M. Veltman
1983 Nederlands kampioen Militair geweer knielend	H. Posthuma
1984 Nederlands kampioen Militair geweer knielend	H. Posthuma
1991 Nederlands kampioen klein kaliber karabijn	R. Endlich

Daarnaast is Frans Veltman tot dusver ook de enige schutter van de K.S.v.d.V. die 25 maal de jaarlijkse K.N.S.A-vaardigheidsproef voor het onderdeel Meesterkaart Licht met goed gevolg heeft afgelegd.

In de jaren 80 en 90 beschikte de vereniging over zowel een bijzonder getalenteerd en ook gemotiveerd groot kaliber geweer als een groot kaliber pistool team. Door dit team werd als corps deelgenomen aan alle belangrijke wedstrijden. Voor het geweerteam zelfs in militaire- en burgerwedstrijden in het buitenland. Een bijzondere prestatie hierbij leverde John Bruins Slot die in 1992 in Duitsland op de zeer lange afstand, de 1000 meter wedstrijd van de European Rifle Association won. Deze lange afstandswedstrijden kunnen door het ontbreken van een schietbaan die langer is dan 500 meter in Nederland, alleen in Engeland (Bisley) en in Duitsland (Sennelager) verschoten worden. Maar ook andere schutters wisten hoog in de ranglijsten in Engeland, Duitsland en België te eindigen. Aanscherping van de wet (extra Europees schietpaspoort etc.) heeft zeker ook bijgedragen aan een terugloop in de deelname aan internationale wedstrijden.

In een poging om de te voldoen aan de steeds strengere wettelijke voorwaarden en om de kwaliteit van de schietsport in het algemeen te verbeteren, heeft de KNSA in de 21 eeuw een ambitieus programma opgesteld van certificering van de aangesloten verenigingen en het opleiden van gekwalificeerde instructeurs en officials. Uiteraard participeert de vereniging hier volledig in.

Korpskampioenschappen

1872 Nederlands kampioen militair geweer

1904 Nederlands kampioen flobertgeweer

1906 Nederlands kampioen militair geweer

1912 Nederlands kampioen militair geweer

1933 Nederlands kampioen militair geweer

1974 Nederlands kampioen Groot Kaliber Standaard geweer (het korps bestond uit: P. Liu, B. Mennes, H. Posthuma en F.M. Veltman)

1982 Nederlands kampioenschap Meesterkaart licht pistool

1982 Nederlands kampioenschap Meesterkaart zwaar pistool voor korpsen (in beide gevallen bestond het korps uit de schutters V. Korff, R. Lodewijk, H. v.d. Velde en F.M. Veltman).

Opmerkelijk is (geest van de tijd?) dat geleidelijk de nadruk op korpsen volledig verschuift naar de individuele prestaties en ook helaas van het zich meten met anderen in recreatief schieten. In 2014 grijpt zelfs de overheid in en bepaalt dat iedere schutter verplicht is om minimaal aan een interne verenigingscompetitie deel te nemen. Hopelijk leidt dit ertoe dat het wedstrijdschieten in de vereniging weer meer nadruk krijgt.

10 BIJLAGE: BRONNENVERANTWOORDING

Het materiaal is ontleend aan de volgende bronnen:

a. Brievenboek Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe 1919 - 1956

b. Kopieboek van 'Voor Koningin en Vaderland' 1902-1946

c. Diverse jaargangen van de Apeldoornse Courant

d. Het gemeentearchief van Apeldoorn

e . G. Evers, Historische schetsen gepubliceerd in 1910 -1913 in de Apeldoornsche Courant

f. Het notulenboek van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe 1868 -1904

g. Het gemeentemuseum Marialust (inmiddels CODA)

- Stamboek van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe. Lijst van de leden beneden de rang van officier (met bijzonderheden)
- 1868 tot 1883. Felua nr. 79-384
- Map met bescheiden van de vereniging. Felua nr. 79-385
- Map inzake de 3e nationale schietwedstrijden en het kampement op het Wiesselsche veld
- Minutenboek van de vereniging 1868 tot 1894.
- Notulenboek van de vereniging 1867 tot 1868.

g. Diverse akten en archiefstukken. Aankoopakte terrein Schuttersweg

h. correspondentieboek van de Koninklijke Scherpschutters van de Veluwe 1918- 1956

i. Apeldoornse kronieken, gepubliceerd in de Apeldoornse Courant 1990 -1992

j. Schutters in Holland, diverse auteurs, uitgeverij Waanders b.v. Zwolle, 1988

k. Apeldoorn en een Koningschool, privé-uitgave van de hr. Looman

Verantwoording van het fotomateriaal

De nummers verwijzen naar de nummers van de afbeeldingen.

De foto's 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 29, 49, 54 komen uit het verenigingsarchief en zijn gemaakt door onbekende leden. Daarnaast zijn de foto's uit de volgende bronnen afkomstig:

- F. Veltman, Apeldoorn. Nrs. 1, 5, 9, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 45, 46,
- J. Poort, Apeldoorn. Nrs. 38, 43, 44, 47, 51
- Het Koninklijk huisarchief, Den Haag. Nrs. 2, 8
- Gemeentearchief Apeldoorn. Nrs. 28
- Voormalige uitgeverij K.L. Limburgh. Nr. 12
- Gemeentearchief Den Haag. Nrs. 6, 48
- J. Rump, Apeldoorn. Nrs. 27, 50
- H. Posthuma, Deventer. Nrs. 25 en 26
- Het fotoarchief van de Nieuwe Apeldoornse Courant. Nrs. 4, 11, 51
- Voormalige Koningsschool. Nr. 7
- Koninklijk Nederlands legermuseum, Delft. Nrs. 3, 52